ARCHIWUM
LEGIONÓW
i N. K. N.
Nr 348

SPRAWOZDANIE

ZARZĄDU GŁÓWNEGO TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ

ZA ROK 1916.

KRAKÓW 1917.
NAKŁADEM TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ
DRUKIEM WŁAD. POTURALSKIEGO KRAKÓW-PODGÓRZE.

348

Sg. 366

SPRAWOZDANIE

ZARZĄDU GŁÓWNEGO TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ

ZA ROK 1916.

KRAKÓW 1917.
NAKŁADEM TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ
DRUKIEM WŁAD. POTURALSKIEGO KRAKÓW-PODGÓRZE.

Rok 1916 zeszedł Towarzystwu Szkoły Ludowej na ciężkiej pracy. Po zniszczeniu, w latach poprzednich wojny, znacznej części jego dorobku materyalnego, po rozbiciu zarządów Kół miejscowych i Związków okręgowych TSL. — było zadanie pierwsze Zarządu głównego TSL. wezwać Koła do pracy, do reorganizacyi, i leczyć najcięższe, najdotkliwsze rany. W Galicyi wschodniej trzeba było przed wszystkiem innem dać polskiej ludności polskie szkoły.

Liczne wyjazdy delegatów Zarządu głównego TSL., konferencye, nawoływania, okólniki, odezwy, przyniosły jako rezultat znaczne ożywienie pracy po Kołach. Koła w swej większości ruszyły z miejsca. Oceniły w osobnych memoryałach swoje straty, uzupełniły składy swych Zarządów i — acz w zmniejszonym zakresie — podjęły prace oświatowe. Odbywają się one trochę odmiennie niż dawniej. Praca Kół TSL. — w braku prelegentów, podwód i t. d. dla dalszych wyjazdów w powiat — zogniskowała się najczęściej w najbliższym promieniu siedziby Koła TSL., objęła ludność miast i przedmieść. Organizują się w wielu miastach biblioteki publiczne TSL., połączone z czytelnią pism. Szereg zarządów Kół i Związków posiada już dziś bardzo znaczne księgozbiory i dalej je uzupełnia w przyspieszonem tempie. Do tych w pierwszym rzędzie w roku sprawozdawczym należały Koła w Tarnowie, Żywcu, Wadowicach, Zagórzu, Jaśle, oraz Związki okręgowe we Lwowie i w Krakowie. Obok nich dawne zbiory uzupełniały i porządkowały liczne Koła, jak Rzeszów, Brzesko, Przemyśl; inne, jak Bochnia i Stary Sącz, przystąpiły do założenia bibliotek. W czytelniach pism odbywają się peryodycznie odczyty i pogadanki.

We Lwowie funkcyonują bursy Grunwaldzka dla chłopców i im. Boberskiej dla dziewcząt, szkoła dla zaniedbanych chłopców i ochronki wakacyjne. Przy kilkunastu Kołach zorganizowano kursa dla analfabetów — wśród nich I. Koło TSL. w Krakowie 40 kursów dla analfabetów wojskowych. Potworzono samodzielnie lub łącznie z innemi organizacyami organizacye opiekuńcze dla dzieci z ulicy, n. p. w Krakowie klub uliczników. Niemal wszystkie Koła zorganizowały wzorowo obchody i zbiórki 3-cio majowe.

Porozumiano się już z wsią. Coraz więcej Kół powraca do zakładania zniszczonych wojną bibliotek i czytelń wiejskich, w czem dzisiaj pomaga im w bardzo znacznej mierze sam lud przez składki pieniężne na książki i gazety. Rozbudziła się ofiarność ludu na cele ogólne. Podtrzymać ją, zorganizować, a nie skrzywić — a będzie to w przyszłości wielka, decydująca może, dźwignia dla finansowego stanu i TSL. i innych placówek oświatowych i społecznych...

Dzięki energii referentki szkół TSL., a przywiązaniu polskiej ludności do szkół dla mniejszości polskich niemal wszędzie tam, gdzie przed wojną szkoła dla mniejszości polskich była, została otwartą na nowo. Po wiosennej ofenzywie rosyjskiej ilość tych szkół zmiejszyła się znacznie, ale i dziś jest ich jeszcze 95. Oddają one polskiej ludności ogromną usługę, a tysiące polskiej dziatwy chronią od wynarodowienia. Nieco szczegółów o tej akcyi podajemy w sprawozdaniu szkolnem.

Obok spraw organizacyjnych miał Zarząd Główny TSL. do wykonania szereg cały zadań dawnych i nowych.

Szkoły TSL. na zachodzie istniały i pracowały wszystkie. Jedynie Szkołę im. T. Kościuszki w Białej z powodu zajęcia budynków szkolnych przez władze połączono chwilowo ze Szkołą ćwiczeń przy Seminaryum nauczycielskiem TSL. w Białej. Na tem jednak, czysto formalnem, zwinięciu jednej szkoły kolonia bialska nic nie straciła, bo Szkoła ćwiczeń otworzyć musiała paralelki. Od września 1917 r. Szkoła im. T. Kościuszki odzyskuje z powrotem swój lokal, a wraz z nim i swój byt niezależny. W r. 1916. powstały nadto ochronki w Przywozie i Leszczynach. Porobiono przygotowia do otwarcia ochronek w Radwanicach i drugiej w Witkowicach i Przywozie.

Utrzymanie tych szkół na dotychczasowym wysokim poziomie wymagało wielu wysiłków i zabiegów. Najpierw utrzymanie materyalne szkół. Mimo, że znaczna liczba naszych sił nauczycielskich, ewakuowanych z swych dawnych siedzib, otrzymała od c. k. Rady szkolnej krajowej urlopy płatne, suma płac, pozostałych do wyrównania przez Zarząd Główny TSL., wynosiła w r. 1915 koron 86.279·50, w r. 1916 koron 136.960·25. Do tej poważnej sumy doliczyć jeszcze przecież musimy to wszystko, co dla utrzymania szkoły potrzebne jest poza płacami grona nauczycielskiego. Urosła z tego, mimo najdalej idącej oszczędności, poważna kwota 290.062·57 koron.

Wydatek pokryć i znaleść pieniądze na wiele innych jeszcze potrzeb (szkoły wschodnie, biblioteki dla żołnierzy i szkół, spłata długów, organizacya, odbudowa placówek TSL.) nie było rzeczą łatwą. Z życzli-

wością i zrozumieniem spotykaliśmy się tylko u obydwu władz krajowych. Wydział krajowy wypłacił nam i obecnie stałe, przez Sejm w latach 1913 i 1914 przyznane, szkolne subwencye, a wstrzymał tylko wypłatę zasiłku dla Koła TSL. w Tarnopolu; Rada szkolna krajowa udzielała nam z całą gotowością płatnych urlopów dla sił nauczycielskich, chwilowo wolnych. Za tę życzliwość winni jesteśmy obydwom tym władzom nasze podziękowanie. Władze centralne natomiast nie dotrzymały wobec nas swych przyrzeczeń. Gimnazyum realne TSL. w Białej, które miało przejść na etat rządu od 1. września 1914 r., pozostaje dotąd na barkach TSL., a subwencya roczna, przed rząd na ten zakład udzielana, wynosi tylko 10.000 kor. mimo zobowiązania na piśmie, że „aż do upaństwowienia Gimnazyum rząd pokryje wszystkie wydatki zakładu". Subwencyi na utrzymanie Seminaryum naucz. męskiego w Białej za rok 1914/15 zupełnie nam nie wypłacono, motywując to twierdzeniem, że Zarząd Główny TSL. nie upomniał się o tę wypłatę w swoim czasie, chociaż w inkryminowanym czasie były w Ministerstwie 2 specyalne deputacye, wpłynęły 2 podania i liczne urgensy poselskie. W uwzględnieniu tych okoliczności poczyniono prezesowi TSL. widoki wstawienia w r. następnym do budżetu dodatkowej subwencyi w kwocie 10.000 kor., tymczasem faktycznie ze stałej subwencyi skreślano kor. 1.000·— tak, że w konsekwencyi otrzymał Zarząd Główny TSL. tylko 16.000 kor. Przyrzeczono przed laty, że Gimnazyum realne w Orłowej, utrzymywane przez TSL. i Macierz szkolną, będzie upaństwowione, gdy zakład będzie już pełny. Gimnazyum to pełne już jest — ma 8 klas — w roku szkolnym 1916/17 odbyła się w nim pierwsza matura, ale o upaństwowieniu i mówić trudno. Cała subwencya Rządu na ten najliczniejszy na Śląsku średni zakład naukowy wynosi 12.000 kor. Skreślono nam zupełnie subwencye na urządzenie kursów dla analfabetów i na opiekę nad młodzieżą. Odmówiono subwencyi na akcyę książkową wśród chorych, rannych i okaleczałych żołnierzy, choć Ministerstwo wojny i Urząd opieki wojennej za tę pracę przyznały Towarzystwu Dyplom uznania.

W tych warunkach główny ciężar podtrzymania prac Towarzystwa spocząć musiał na barkach społeczeństwa. Dar narodowy 3-go maja, zapisy, składki, znaczne opłaty rodziców dzieci, do szkół TSL. uczęszczających, pokryły wszystkie potrzeby TSL. Za to — jeśli nam wolno dziękować, nam, tylko pełnomocnikom społeczeństwa — należy się społeczeństwu głębokie uznanie. Trzeba uznać i zrozumieć tę wielką ofiarność społeczeństwa w tych ciężkich czasach, po strasznem zniszczeniu

kraju, przy drożyźnie, nędzy, przy wielu innych i ważnych potrzebach. Trzeba uznać tę ofiarność wszystkich warstw na cele TSL. i na niej budować na przyszłość. Potrzebę obrony kresowych placówek polskich odczuwa dziś polskie społeczeństwo całe tak żywo, jak nigdy dotąd. Że nie zapomni o nich w złej i dobrej doli — to pewne. A ta pewność dodaje i Towarzystwu Szkoły Ludowej siły i śmiałości do podejmowania nowych zadań, do przyjmowania nowych ciężarów. Praca szkolna — sieć szkolna na Śląsku, w Galicyi wschodniej i na tych nowych, świeżo dla nas dostępnych kresach, w ziemi Chełmskiej, na Wołyniu i dalej na wschodzie i na zachodzie, skończoną nie jest. Podjąć ją i przeprowadzić — to wielkie zadanie przyszłości towarzystw oświatowych i szkolnych wszystkich trzech rozdzielonych dotąd dzielnic polskich.

Że udział w nich — przynajmniej dziś i jutro — największy przypadnie Towarzystwu Szkoły Ludowej, to rozumiemy dobrze wszyscy. Od tych nowych obowiązków i ciężarów nie uchylamy się. W zgodzie i najściślejszem porozumieniu z innemi, na tem polu działającemi, towarzystwami podjęliśmy już prace w Chełmskiem, Kowelskiem i Włodzimierskiem; przygotowujemy grunt w paru miejscach na Śląsku — a od społeczeństwa, komunikując mu to, domagamy się poznania tych prac, zrozumienia i skupienia wszystkich wolnych i rozprószonych sił i solidarnego poparcia i jeszcze raz poparcia...

Przez wysunięcie na pierwsze miejsce sprawy szkół kresowych nie chcemy bynajmniej pozostawić w cieniu drugiej, obok niej ważnej, w sumie napewno ważniejszej, sprawy uświadomienia narodowego mas i tu w zaborze austryackim i tam, na nowym terenie działania. Na tem polu liczyć się musimy ze znacznem ograniczeniem środków i sił działania. Żywego słowa nic zastąpić nie jest w stanie. A tych licznych tysięcy naszych oświatowych działaczy na wsi i w mieście dziś niema, wielu nie wróci już nigdy... Żywe słowo ruchliwego działacza ideowego zastępuje obecnie książka i gazeta. Prelegent jest zjawiskiem dziś bardzo rzadkiem. Ograniczyć się więc było trzeba do organizowania na nowo bibliotek i czytelń, a w czytelniach do pogadanek, przez miejscowe siły prowadzonych, do nielicznych odczytów ze skioptikonem, do urządzania obchodów narodowych. Kursów oświatowych — poza zorganizowanym przez Krakowskie Koło akademickie kursu oświatowego dla członków swoich — nie było. Próbowano za to kursów fachowych (Koło I w Krakowie, Koło akademickie w Krakowie, Koło w Drohobyczu, Morawskiej Ostrawie, Związek okręgowy we Lwowie) jużto dla starszych dla przygotowania ich do zawodów praktycznych, jużto

dla młodzieży (kursy szewstwa, stolarstwa, suszenia i zbierania ziół leczniczych, koszykarstwa, robót ręcznych, buchalteryi, handlu etc.).

Pięknymi wynikami pochlubić się może Zarząd Główny TSL. na dwu polach; są niemi biblioteki, dostarczone żołnierzom polskim, i biblioteki, dostarczane polskim szkołom w Królestwie polskiem i w Galicyi.

W dostarczaniu książek polskich polskim żołnierzom, Legionistom, służącym w armii austro-węgierskiej, przebywającym w niewoli rosyjskiej, włoskiej i francuskiej lub odwrotnie jeńcom-Polakom, w Turcyi, Austryi i Niemczech przebywającym, nie ustaliśmy ani na chwilę. Załatwiliśmy wszystkie prośby, wszystkie zgłoszenia — nie odmówiliśmy ani jednemu polskiemu żołnierzowi polskiej książki. Koszta tej blisko trzy lata trwającej akcyi obliczamy już obecnie na okrągło 60.000 koron. Dla dobrego jej prowadzenia, dla celowości lektury prawie nie odwoływaliśmy się do społeczeństwa z prośbą o dary w książkach na te cele — woleliśmy książki dobierać i kupować sami, jakkolwiek niejeden tysiąc książek z daru Arcta i innych tu został zużyty. Obecnie, gdy żywą jest znowu akcya zakładania i rozszerzania bibliotek TSL. wszelkich typów dla starszych i młodzieży, i każda książka odpowiednio zużytkowaną być może — dziś z wdzięcznością dar każdy przyjmiemy i o nie prosimy tych licznych przyjaciół TSL. którzy książek mają wiele i na cele ogólne oddać je są gotowi.

W akcyi bibliotecznej dla polskich żołnierzy pozostawaliśmy w ścisłym kontakcie z czterema, obok nas działającemi, organizacyami: z „Central komité für Soldatenheime“ w Wiedniu, z komitetem, zorganizowanem przez rektora Wszechnicy Krakowskiej, dra K. Kostaneckiego, (przewodniczący dr. J. Muczkowski) mającym za zadanie wysyłkę książek polskim jeńcom poza granicami Austryi, z Komitetem, złożonym z delegatów N. K. N., Straży polskiej, Ligi Kobiet, Uniwersytetu ludowego, Oświaty ludowej i TSL. (przewodniczący dr. Goliński), a mającym za zadanie pracę oświatową wśród jeńców polskich w granicach mocarstw centralnych, wreszcie z Galic. Czerwonym Krzyżem. Centrali wiedeńskiej dostarczyliśmy książek już to bezpłatnie już to z 40 % opustem od cen księgarskich. Tak samo i Czerwonemu Krzyżowi. Dwu dalszym organizacyom przyszliśmy z pomocą w pieniądzach lub książkach. Delegatem naszym w obydwu komitetach krakowskich był z razu ś. p. dyr. Antoni Januszewski — po Jego śmierci wybrano dra Wilhelma Kahla członkiem komitetu dla jeńców tutejszych, red. Stanisława Rymara członkiem komitetu uniwersyteckiego.

Że akcya ta, wielkim nakładem i sił i pieniędzy i z wielkiem

przywiązaniem przez TSL. prowadzona, przyniosła już dobre rezultaty, o tem świadczą liczne bardzo liczne listy włościan i robotników — oprócz oficerów — a do nich dołączone ofiary na cele TSL. Niektórzy oddali nam też i swoje papiery z pożyczek wojennych.

W Królestwie polskiem zorganizowano obecnie nową, gęstą sieć szkolną. Przy tych szkołach nie ma dotąd oczywiście żadnych środków pomocniczych, nie ma też i źródeł, z których młodzież ze szkół wychodząca korzystaćby dla dalszego kształcenia się mogła. Obowiązek dostarczenia tego wszystkiego spoczywa w pierwszym rzędzie na Macierzy szkolnej w Królestwie. Ale Macierz wszystkiemu podołać nie może. I dlatego dostarczenia bibliotek szkolnych i bibliotek nauczycielskich podjęło się TSL. Dotąd dostarczono bibliotek szkolnych w cenie 80 kor. do 1000 kor. jedna dla około 300 szkół. Ale jest to dopiero skromny początek. Nie ulega wątpliwości, że akcya, zdążająca do zaopatrzenia wszystkich szkół w biblioteczki szkolne, przybierze charakter ogólnego nakazu pedagogicznego i obywatelskiego. Książek dla młodzieży — z zadowoleniem to stwierdzić trzeba — jest podostatkiem. Rozsortowaniem ich przed wojną zajmowały się dwie komisye: jedną, komisyę ocen, prowadził Zarząd Główny TSL., drugą, złożoną z sił nauczycielstwa krakowskiego, inspektor szkolny krakowski, członek Zarządu Głównego TSL. p. Tadeusz Łopuszański. Materyał, przez te dwie Komisye zebrany, służy za podstawę do układania bibliotek. Nowe wydawnictwa podlegają ocenie komisyi ocen, stale przy Zarządzie Głównym pracującej.

Głód książek ludowych, jaki był po ustąpieniu Rosyan w ziemi chełmskiej i na Wołyniu, zaspokoiliśmy kilku większemi ekspedycyami z Krakowa i Lwowa — resztę zakupiły za gotówkę organizacye kulturalne miejscowe.

Do czasu wojny Zarząd Główny TSL. sam i wprost nie zakładał żadnych bibliotek — akcya w tym kierunku, acz ją Zarząd Główny regulował przez Centralną składnicę i komisyę ocen, a wspierał nieraz hojnie subwencyami w książkach, należała do zadań Kół miejscowych TSL. Obecnie — ale tylko obecnie, chwilowo i wyjątkowo — funkcye Kół na tem polu objął częściowo Zarząd Główny. W wielu okolicach kraju na życzenie samorzutne ludności włościańskiej lub zarządów szkół wysłał Zarząd Główny TSL. biblioteki w pewnej części za gotówkę. W miarę, jak Koła TSL. powracać będą do normalnej swej pracy, przejmą z powrotem i tę dziedzinę zadań TSL. Przy tem zakładaniu czytelń i bibliotek nowych czy reorganizowaniu zniszczonych wojną staraliśmy się trzymać tej zasady, że zupełnie za darmo książek

z TSL. dostać czytelnik normalny, gmina, parafia, czy szkoła, nie może: musi zapłacić. Może zapłata ta a raczej opłata nie stać w żadnym stosunku do faktycznej wartości księgozbioru, można płacić w ratach i dowolnym terminie — ale zapłacić coś musi. I z radością stwierdzamy, że przeprowadzenie tej zasady okazało się łatwem, że ludność włościańska płaci chętnie i dużo, że zna i uznaje cenę i wartość i ważność książki. I robi to chłop tutejszy, galicyjski, i chłop z Kongresówki z równą żądzą oświaty dla siebie i dla swoich dzieci.

Listy składkowe 3-cio-majowe, rozesłane w latach 1916 i 1917 licznie po polskich wsiach, wróciły pełne, z setkami podpisów i ofiar. Te ofiary, przekute w książkę, szkołę i żywe słowo, wracają, skąd przyszły, a w ten sposób wytwarza się wreszcie ten żywy łańcuch, którym równo w narodzie popłynie krew odżywcza narodu: uświadomienie narodowe, powszechne zrozumienie praw i obowiązków, pojęcie dobra całego narodu.

Szkoła i książka są tedy najważniejszymi dziś atutami TSL. Nimi walczy na kresach i w głębi kraju, na pobojowiskach i w szpitalach. Nimi uświadamia i wzmacnia organizm narodowy. Ale obok nich stosuje i szereg innych środków pomocniczych, uzupełniających.

Do nich należą: opieka pozaszkolna nad młodzieżą, żywienie dziatwy, wydawnictwa książkowe i kartkowe, obrazy, przeźrocza, kursa wszelakie, obchody narodowe.

Stosunki dzisiejsze to sprawiły, że dzieci giną masowo Odżywianie i odzież dzieci, warunki hygieniczne w miastach i okolicach przemysłowych są wprost straszne. A TSL. ma wszystkie szkoły swoje na zachodzie w takich właśnie okolicach. Idąc za potrzebą chwili, wydał Zarząd Główny TSL. polecenie wszystkim Kołom TSL. w kraju, aby wraz z innemi organizacyami przystąpiły do organizowania opieki nad dziećmi, a sam, dobry dając przykład, przystąpił do zorganizowania w czasie wakacyi korpusów wakacyjnych dla dzieci ze szkół i ochronek TSL., a stale do podawania najuboższej dziatwie choćby skromnego posiłku. Akcya ta dobre wydała rezultaty. Dzięki oddaniu kierowników szkół i Gron nauczycielskich zdołał Zarząd Główny wszędzie organizacye te przeprowadzić i dotąd utrzymać. K. B. K. ofiarował nam dotąd 5000 kor. i znaczną ilość mleka skondenzowanego — oprócz ofiar wprost dla szkół, — resztę dał Zarząd Główny. Na odzież i na buty dla dzieci w zagłębiu ostrawsko-morawskiem udzielił Zarząd Główny pożyczki w kwocie kor. 2000, — Zarządy szkół jużto potworzyły dla starszej młodzieży kursa szewskie, jużto poza-

wierały kontrakty z majstrami i same wyrównują rachunki z nimi, a dopiero potem powoli obliczają się z rodzicami dzieci. Akcya ta, przy braku wolnych od rekwizycyi środków żywności, przy wygórowanych cenach środków innych, łatwą nie jest. Ale dobra wola i energia zarządów szkolnych przezwyciężyła trudności, tak, że choć w części młodzież naszą uchroniliśmy od chłodu i głodu.

Nowych wydawnictw książkowych Zarząd Główny w roku sprawozdawczym nie miał. Przygotował jedynie na rok następny broszurę prof. dra Tadeusza Grabowskiego o Henryku Sienkiewiczu. Zakupiono za to całe nakłady: „Elementarza Krakowskiego dla analfabetów“ ś. p. Stefana Zaleskiego i „Książkę do czytania“ ś. p. Antoniego Januszewskiego (napisaną pod pseudoninem Jana Soleckiego). Zaproponowaliśmy rodzinie ś. p. Jadwigi Strokowej przejęcie Jej dzieł. Przygotowujemy wydawnictwo „Przewodnika oświatowego“, naszego organu miesięcznego. Z obrazów naszych wyczerpaliśmy nakład obrazu Tadeusza Kościuszki: z kartek przygotowaną mamy drugą seryę Orłów polskich W. E. Radzikowskiego. Wypożyczalnię przeźroczy — o ile to dzisiaj jest możliwe — doprowadziliśmy do dawnego stanu — luki wypełniliśmy już w znacznej mierze.

Sam Zarząd Główny i Rada nadzorcza TSL. pozostały w dawnym składzie. Walnego Zjazdu Towarzystwa nie było.

Skład Zarządu Głównego TSL.

1. Dr Ernest Adam, Lwów 2. Aniela Alexandrowiczówna, Lwów 3. Dr Ernest Bandrowski, Kraków 4. Tadeusz Cieński, Pieniaki. 5. X. Dr Jan Fijałek, Kraków. 6. Dr Tadeusz Grabowski, Kraków. 7. Stanisław Gruszecki, Kołomyja. 8. Ludwik Halski, Kraków. 9. Stefan Język, Tarnów. 10. Dr Wilhelm Kahl, Kraków. 11. Dr Adam Krzyżanowski, Kraków. 12. Inż. Władysław Kucharski, (kooptowany) Kraków. 13. Franciszek Maślanka, Kraków. 14. Władysław Mazur, Stary Sącz. 15. Dr Tadeusz Mikułowski (kooptowany), Kraków. 16. Antoni Mohr, Sambor. 17. Władysław Mossoczy, Kraków. 18. Stefan Natanson, Kraków. 19. Andrzej Nowak, Kraków. 20. Dr Jan Opieński, Lwów. 21. Witold Ostrowski, Kraków. 22. Kazimierz Piątkowski, Orłowa. 23. Edmund Piechnik, Kraków. 24. Dr Jan Piepes-Poratyński, Lwów. 25. Jerzy Piwocki, Kraków. 26. Dr Zdzisław Próchnicki, Lwów. 27. Józef Rączkowski, Kraków. 28. Stanisław Rymar, Kraków. 29. Wincenty Sikora, Kraków. 30. Stanisław Srokowski, Tarnopol. 31. Michał Świgost, Kraków. 32. Tadeusz Tabaczyński, Kraków. 33. Jan Kryspin Trzeciak, Świerchowa. 34. Wincenty Witos, Wierzchosławice. 35. Kazimierz Wyczyński, Kraków. 36. Józef Zachara, Sanok.

Rada nadzorcza.

1. Dr Stanisław Głąbiński, Lwów. 2. Dr. Stanisław Rowiński, Kraków. 3. Józef Serczyk, Tonie. 4. Dr Maryan Starzewski, Kraków. 5. Dr Stefan Surzycki, (przewodniczący) Kraków. 6. Jan Zamorski, Kraków. 7. nieobsadzone po śmierci ś. p. Józefa Parczyńskiego.

Zarząd Główny ukonstytuował się w następujący sposób:

Prezes: Dr Ernest Bandrowski. Wiceprezesi: Dr Ernest Adam, Jerzy Piwocki. Sekretarze: Dr Zdzisław Próchnicki, Stanisław Rymar, Kazimierz Wyczyński. Skarbnik: Edmund Piechnik. Zastępca skarbnika: Dr Jan Opieński. Rachmistrz: Tadeusz Tabaczyński. Zastępca rach.: Franciszek Maślanka.

Do Wydziału ścisłego należeli, prócz członków Prezydyum, pp. Aniela Alexandrowiczówna, X. Dr Jan Fijałek, Dr Wilhelm Kahl, Władysław Kucharski i Dr Tadeusz Mikułowski. Referaty objęli: pp. dyr. Aniela Alexandrowiczówna: szkoły dla polskich mniejszości, Szkołę wydziałową żeńską w Białej, a do października 1916 i wszystkie inne szkoły wydziałowe i ludowe na zachodzie. 2. Dr Ernest Bandrowski: Szkoły średnie. 3. X. Dr Jan Fijałek: Bursy. 4. Dr Wilhelm Kahl: Sprawy prawne. 5. Władysław Kucharski: Centralną Składnicę książek. 6. Dr Tadeusz Mikułowski: Szkoły zachodnie. 7. Edmund Piechnik: Sprawy finansowe. 8. Stanisław Rymar: sprawy oświatowe i organizacyjne — po śmierci ś. p. Antoniego Januszewskiego w dniu 15 czerwca — i kierownictwo Biura centralnego — 9. Tadeusz Tabaczyński: Przedsiębiorstwa.

Z pośród członków Zarządu głównego i Rady nadzorczej TSL. nie mogli brać udziału w obradach: Stanisław Gruszecki (w wojsku), Władysław Mazur (w niewoli), Władysław Mossoczy (w wojsku), Stefan Natanson (w Szwajcaryi), Andrzej Nowak (w niewoli), Kazimierz Piątkowski (w wojsku), dr. Stanisław Rowiński (w wojsku), Stanisław Srokowski (w Tarnopolu), Jan Kryspin Trzeciak (w wojsku), Jan Zamorski (w niewoli.)

Skład Biura centralnego: Dyrekcya: Andrzej Nowak (w niewoli) Antoni Januszewski († 15 czerwca) w zastępstwie: Stanisław Rymar. Buchalterya: Feliks Turowski, Stanisława Gorzelanowa. Dziennik podawczy: Zofia Wyczałkowska Expedycya: Marya Świetlikówna. Centralna składnica książek: Zofia Polińska. Wypożyczalnia Przeźroczy: Janina Uhlówna. Trzeci maj: Łukasz Machnik. Woźny: Jan Dusza.

Z pośród naszych członków ubyli w r. 1916: ś. p. Antoni Januszewski i Jadwiga Strokowa. Pisaliśmy obszerniej o Ich bolesnej dla nas stracie w sprawozdaniu za lata 1914 i 1915, które jednakże objęło także działalność za pierwszą połowę 1916 r. Tam też zamieściliśmy wykazy testamentów i ofiar na rzecz TSL. Z wykazanych tam legatów zrealizowaliśmy legat św. p. dra Adolfa Lukasa w wysokości 2.000 kor. i zapis ś. p. Wolanowskiego w wysokości 20.000 kor. Co do innych toczą się dalsze pertraktacye spadkowe. W ostatnich miesiącach otrzymaliśmy dwa nowe zapisy: ś. p. Tadeusz Kaniowski, b. majster tapicerski w Krakowie, zapisał nam połowę pozostawionego przez siebie majątku. Wysokości zapisu jeszcze dokładnie nie znamy, wynosi w każdym razie parę tysięcy koron. Ś. p. Feliks Armatowicz z Krakowa legował nam kor. 500 — już przez spadkobierców zapłacone.

Przedłożone Radzie Nadzorczej Towarzystwa zamknięcie rachunków Zarządu Głównego T. S. L. za rok ubiegły, świadczy o przystosowaniu się Towarzystwa do warunków, jakie wytworzone zostały przez wojnę. Wchodząc w trzeci rok kalendarzowy wojny, można już było na podstawie zebranych w poprzednich latach doświadczeń skierować pracę T. S. L. w sposób celowy ku zaspokojeniu najbardziej aktualnych potrzeb kraju w tych dziedzinach, które stanowią zakres działalności Towarzystwa.

Zgodnie z potrzebami chwili należało zatem pewne kierunki działalności zwinąć lub ograniczyć, inne — mimo znacznych trudności do zwalczania — utrzymać bez względu na ciężary finansowe, inne wreszcie powołać do życia i znaleść na nie odpowiednie fundusze.

Zorjentowanie się Zarządu Głównego w nagle zmienionych warunkach pracy nastąpiło dość szybko, tak że początkowe obawy o los Towarzystwa rychło ustąpiły nadziei utrzymania nie tylko samego Towarzystwa, ale i wielu jego ważnych agend przy życiu. Nadzieja ta oparta zrazu na idealnej przesłance, iż społeczeństwo nie pozwoli upaść tej może najbardziej i najpowszechniej umiłowanej instytucyi i że nawet w najcięższych dla siebie chwilach, przecież znajdzie zawsze grosz ofiarny dla skarbonek T. S. L.-owych, ta nadzieja z biegiem czasu oparła się na realnych podstawach. Mianowicie doświadczenia, poczynione w poprzednim okresie administracyjnym już w całości wojennym, wykazały, że nawet w tak ciężkich warunkach, jak obecne, jest możliwą rzeczą ułożyć budżet Zarządu Głównego w ten sposób, aby spodziewane przychody nie tylko wystarczyły na

pokrycie bieżących potrzeb ale także na zaspokojenie dawniejszych zobowiązań, przynajmniej w granicach przypadających do zapłaty rat długów hipotecznych, wekslowych i książkowych. Rezultaty gospodarki finansowej okazały się pod tym względem do tego stopnia pomyślne, że w rzeczywistości TSL. nie tylko nie korzystało z ulg moratoryjnych, i wszystkie tak w ciągu roku administracyjnego przypadające, jak i wszystkie dawniejsze, niespłacone w ubiegłych latach raty, wyrównało, ale nadto spłaciło część niedoboru szkolnego, również przeniesionego z poprzednich lat, obracając na ten cel całą tegoroczną przewyżkę dochodów w kwocie K. 27.255·65.

W szczególności przedstawia się stan majątkowy Towarzystwa oraz wyniki finansowe roku sprawozdawczego jak następuje:

Fundusz żelazny zwiększył się o 200 Koron i wynosił z końcem roku K. 140.494·66 Lokata tego funduszu w papierach procentowych wynosi K. 89.300 nom. wart., resztę, w kwocie K. 51.194.66 zmuszony był jeszcze w przedwojennych latach Zarząd Główny przekazać tytułem pożyczki zwrotnej do funduszu bieżącego. Nadto koniecznością zaspokojenia bardzo pilnych potrzeb bieżących powodowany, obciążył Zarząd Główny również w najcięższych dla Towarzystwa latach papiery lokacyjne pożyczką lombardową w Banku Krajowym do wysokości K. 68.377.50 (według stanu z 31 grudnia 1916 r.). Efektywna zatem wartość funduszu żelaznego przedstawia się b. niekorzystnie, jednakże usiłowaniem Zarządu Głównego jest przywrócić temu funduszowi jego rzeczywistą wartość przez upłatę zaciągniętych z niego pożyczek. W ciągu ostatnich trzech lat zdołano w ten sposób upłacić blizko 2.000 Kor. Należy przypuszczać, że w następnych latach, po spłaceniu najpilniejszych długów bieżących, co dokonywa się w możliwie najszerszej mierze — nastąpi także w wyższym niż dotychczas stopniu wyrównywanie pożyczki, zaciągniętej w funduszu żelaznym.

Majątek Towarzystwa, nieruchomy i ruchomy, powiększył się w roku sprawozdawczym o K. 21.058·84 i wynosi obecnie Kor. 2,215.045·86, (obliczony po cenie kupna.). Po potrąceniu umorzenia za wszystkie lata ubiegłe K. 660.313·03 oraz długów hipotecznych Zarządu Głównego w kwocie K. 337.134·88 i Kół T. S. L. w kwocie K. 327.199·38 pozostaje rzeczywista wartość majątku Towarzystwa w kwocie K. 890.398·57. Nie zostały tu wliczone parcele i budynki, które przeszły na własność T. S. L. drogą darowizny, z drugiej jednak strony nie potrącono szkód wojennych, poniesionych przez T. S. L. we wschodniej części kraju, gdyż obliczenie tych szkód nie da się nawet w przybliżeniu oznaczyć.

Fundusze T. S. L., uwidocznione w stanie biernym bilansu przedstawiają łączną wartość K. 485.464·16 (bez funduszu żelaznego). Wzrosły one w ciągu 1916 roku o K. 31.745 85. Po potrąceniu funduszu na dubiosa, który wynosi K. 45.481·10 i przeznaczony jest przedewszystkiem na odpisy nieściągalnych sald Kół T. S. L., będących w zastoju z powodu wydarzeń wojennych, pozostają właściwe fundusze Towarzystwa w kwocie K. 439.983·06. Ponieważ wartość ich lokacyi wynosi K. 373.728·62, przeto nie pokryte papierami wartościowymi i książeczkami Kas Oszczędności fundusze wynoszą tylko K 66.254·44. Do funduszów, nie zabezpieczonych odpowiednią lokacyą należy: Fundusz im. Sysaka (K. 1000), im. Zubrzyckiego (K. 12.620·26), im. Kazimierza Kostkiewicza (K. 5.168.73), im. Wyspiańskiego (K 1.482·16), Fundusz na szkoły we wschodniej części kraju (K. 43.768·40) oraz kilka drobniejszych funduszów. Niektóre z tych funduszów zostały w rzeczywistości już zużyte zgodnie ze swem przeznaczeniem, a utrzymanie ich w stanie biernym bilansu ma jedynie cele ewidencyjne. Najbliższy walny Zjazd delegatów zgodnie z wnioskiem Rady Nadzorczej niewątpliwie uzna fundusze te za wyczerpane w sposób przez ofiarodawców wskazany i zarządzi ich odpisanie.

Wierzytelności Zarządu Głównego wynoszą u różnych dłużników w P. K. O. oraz Kasach Oszczędności kwotę K. 129.534·91, zaś u Kół T. S. L. Kor. 59.308·70.

Ponieważ z końcem 1913 r. pierwsza z tych pozycyi wynosiła K. 55.107·54, przeto wzrost jej wynosi w ciągu trzech lat wojennych blizko 75 tysięcy Koron, w ostatnim zaś roku przeszło 15 tysięcy K. Salda czynne Kół, wstawione do bilansu w kwocie blizko 60 tysięcy Koron, nie przedstawiają wprawdzie w większej swej części rzeczywistej wartości, gdyż Koła T. S. L. po zawarciu pokoju nie będą prawdopodobnie mogły spłacić ich Zarządowi Głównemu, jednakże strata z tego powodu nie obciąży już następnych lat gospodarczych, gdyż pokrytą zostanie w całości z funduszu na dubiosa, który został specyalnie w tym celu odpowiednio dotowany w ciągu lat ostatnich.

Długi książkowe zmniejszyły się do kwoty K. 99.772·77, spłacono zatem w roku sprawozdawczym przeszło 10 tysięcy Koron. Z zaciągniętej nadto w latach dawniejszych w Krakowskiej filii Banku Krajowego pożyczki na zastaw papierów wartościowych funduszu żelaznego, spłacono w ubiegłym roku blizko tysiąc koron. Także i z drugiej pożyczki takiej samej, zaciągniętej na zastaw papierów publicznych Funduszu Daru Grunwaldzkiego spłacono kilkaset koron, jak to wynika z porównania odnośnych pozycyi bilansu za dwa ostatnie lata sprawozdawcze.

Centralna składnica wykazuje zapasy w książkach, wydawnictwach i przeźroczach wartości K. 22.271·67 oraz wierzytelności do odebrania na kwotę K. 1.911·89.

Szkoły na kresach zachodnich kosztowały ogółem:

w 1913 r. . . .	K. 4 1.241·60,
w 1914 r. . . .	K. 344.853·70,
w 1915 r. . . .	K. 303.550·86,
zaś w 1916 r. . . .	K. 290.062·57,

do której to kwoty tak w 1915 jak i 1916 roku wliczone już zostały spłaty zobowiązań i niedoboru szkolnego z lat dawniejszych w wysokości K. 111.378·51 w roku 1915, a K. 27.255·65 w roku sprawozdawczym. Z zestawienia powyższych cyfr widocznem jest znaczne ograniczenie wydatków szkolnych w latach wojennych. Pochodzi ono jednak tylko w bardzo drobnej części z umniejszenia się agend szkolnych, gdyż wszystkie szkoły T. S. L. na kresach zachodnich w pełni funkcyonują i dziatwa szkolna pobiera w nich naukę w tym samym zakresie, co przed wybuchem wojny. Natomiast znaczne zaoszczędzenie wydatków zawdzięczać należy przedewszystkiem wysoce obywatelskiemu stanowisku Rady Szkolnej Krajowej, która wielu nauczycielom — uchodźcom udzieliła, tak jak w poprzednim roku szkolnym, płatnych urlopów celem umożliwienia im objęcia obowiązków nauczycielskich w szkołach T. S. L.

Szkoły na kresach wschodnich kosztowały ogółem:

w 1913 r. . . .	K. . 99.214·60
w 1914 r. . . .	K. . 53.197·59
w 1915 r. . . .	K. . 14.374·96
zaś w 1916 r. . . .	K. . 49.110·55

Znaczny spadek wydatków w ostatnich trzech latach tłómaczy się zajęciem części kraju przez operacye wojenne. Podkreślić jednak należy, że sekcya wschodnia Zarządu Głównego spieszyła z pomocą w organizowaniu na nowo szkół dla mniejszości polskich wszędzie tam, gdzie tylko ustąpił nieprzyjaciel. Podnieść też z uznaniem musimy, iż ludność polska miejscowa natychmiast po ustąpieniu inwazyi domagała się od T. S. L. przywrócenia jej szkół z polskim językiem wykładowym.

Rachunek dochodów i wydatków wszystkich szkół T. S. L. przedstawia się jak następuje:

Ogółem	wydatki szkolne:	dochody na ich pokrycie:	niedobór:
w 1913 r.	560.456·20	456.934·25	103.521·95
w 1914 r.	344.853·70	258.193·04	86.660·66

w 1915 r.	371 153·41	345.275·46	25.877·95
zaś w 1916 r.	339.173·12	319 043·39	20.129·73

Zmniejszający się z roku na rok niedobór jest dowodem, że T. S. L. przystosowuje zakres działalności szkolnej coraz bardziej do swej możności finansowej i stojących do dyspozycyi zasobów pieniężnych.

Akcya pozaszkolna obejmowała w ub. r. te same agendy, co i w poprzednich latach wojennych. Na pierwszem miejscu zaliczyć tu należy biblioteki wojenne, na które wydano w 1916 roku K. 14.000. co łącznie z przeznaczonemi na ten cel w poprzednich dwóch latach 30 000 K., stanowi poważną kwotę Koron 44.000. Nie są tu wliczone książki z daru Arcta, ks. Janiszewskiego i inne. W jaki sposób użyty został ten fundusz, była mowa w innej części niniejszego sprawozdania.

Zasiłki, udzielone Kołom T. S. L. na prowadzenie działalności oświatowej, wynosiły K. 6.835·24. Nie jest to kwota znaczna, jednakże zważyć należy, że wskutek utrudnionych warunków i braku ludzi, mogących oddać swe siły pracy oświatowej, tylko nie wiele Kół wogóle wykazało pewną działalność, tak że zapotrzebowanie pomocy ze strony Zarządu Głównego było stosunkowo nieznaczne.

Na odsetki od długów Towarzystwa wydano Koron 36.510·25 już po potrąceniu %% pobranych i dochodu z kuponów. Kwota powyższa obejmuje nie tylko należne odsetki za rok sprawozdawczy, ale także zaległe %% za szereg lat poprzednich. Zarząd Główny bowiem, korzystając w roku ubiegłym z pomyślniejszej sytuacyi finansowej, starał się pomimo moratoryum wyrównać zaległości zwłaszcza przy pożyczkach wysokoprocentowych, aby wytworzyć sobie podstawę do uzyskania korzystniejszych warunków kredytowych, co mu się też w pewnej mierze udało.

Koszta administracyi i organizacyi Towarzystwa, które w ostatnim normalnym roku przedwojennym wynosiły przeszło 23.000 Koron, spadły już w 1914 i 1915 roku znacznie, a w roku sprawozdawczym wynosiły K. 10.520.55.

Przedsiębiorstwa Zarządu Głównego od czasu wybuchu wojny prawie nie wchodzą w rachubę przy zestawianiu budżetu. Działalność w tym kierunku musiała zostać z natury rzeczy ograniczoną, toteż i rezultat finansowy w ostatnich latach był znikomy. Centralna Składnica Książek i nakładów własnych wykazuje wprawdzie duży obrót, gdyż tworzenie bibliotek wojennych odbywało się w tej instytucyi, a nadto pośredniczyła ona w zakrojonej na dużą skalę wysyłce książek do Królestwa Polskiego dla tam-

tejszych szkół i towarzystw oświatowych, jednakże ze względów ideowych zmuszeni byliśmy zrezygnować z zysku i kalkulacyę cen przeprowadzać w ten sposób, aby roczne rachunki zamknąć bez straty i bez nadwyżki. Wydawnictwa dochodowe, jak pocztówki, obrazy, nalepki na listy i t. p. dały natomiast skromny zysk w kwocie K. 3.182·66. Procenty od sprzedaży, udzielane nam przez różne przedsiębiorstwa przemysłowe, przyniosły i w tym roku znaczny dochód, w pierwszym zaś rzędzie występuje tu Kolińska Fabryka cykoryi w Sądowej Wiszni z kwotą 5.000 K. oraz od wielu lat pozostająca z nami w stosunkach firma Elster & Topf we Lwowie, która w roku sprawozdawczym złożyła na cele T. S. L. jako procent od sprzedaży tutek „Promień“ kwotę Koron 2.966·20. (W roku 1913 otrzymaliśmy od tej firmy przeszło 8000 Koron). Wypożyczalnia przeźroczy wykazuje dalszą stratę w wysokości K. 986·33, gdyż w obecnym czasie akcya odczytowa w połączeniu z obrazami świetlnymi nie może się należycie rozwinąć. A tylko przy intenzywnej i szerokiej akcyi w tym kierunku może Wypożyczalnia przeźroczy pokryć koszta, z zakupnem klisz, skioptikonów i t. p. połączone.

Jednem z najwydatniejszych źródeł dochodowych był, jak zwykle, Dar narodowy Trzeciego maja. Obawy, jakie z różnych stron podnoszono, że aktualniejsze instytucye, powstałe w czasie wojny, odwróciły uwagę społeczeństwa od skarbonek TSL-owych i ofiarność powszechną skierowały w inną stronę, okazały się stanowczo przedwczesnemi. Ci, którzy nie przestali wierzyć w skuteczność pracy TSL., w siły jego żywotne, którzy głęboko odczuli potrzeby kraju właśnie w czasie najcięższych przejść dziejowych, nie doznali zawodu ze strony społeczeństwa, dla którego pracują według swych najlepszych intencyi i głębokiego przekonania o słuszności wyboru tej a nie innej drogi ku zdobyciu lepszej przyszłości. Probierzem popularności i żywotności TSL. był zawsze i pozostał Dar narodowy Trzeciego maja. Składki na ten cel, rosnące z roku na rok, dochodziły w ostatnich przedwojennych latach do kwoty przeszło 50.000 Koron. Jeszcze w roku 1914 zebrano na Dar narodowy K. 58.140·—, a choć w następnym roku z powodu zajęcia znaczniejszej części kraju przez inwazyę i chwilowego pociągnięcia myśli i uczuć szerokiego ogółu w inną stronę, wykazał Dar narodowy niespełna 19.000 Koron, to przecież już w roku, sprawozdawczym doszedł Dar narodowy TSL. do wysokości, jakiej nigdy, nawet w najlepszych swych latach, nie osiągnął i zamknięty został kwotą K. 84.747·89. Jak w roku zeszłym, tak i tym razem Zarząd Główny udzielił z tego funduszu zasiłku dla superarbitrowanych legio-

nistów i ich rodzin. Z zasiłku tego wypłacono w 1916 roku na razie K. 20.214·42. (W roku 1915 wynosił ten zasiłek K. 7.046·06).

Dary, składki i zapisy osiągnęły kwotę K. 40.790·95, w czem główną pozycyę stanowi zapis ś. p. Stefana Wolanowskiego w wysokości 20.000 Koron.

Wkładki członków wpłacone wprost do kasy Zarządu Głównego wynosiły nieznaczną kwotę K. 511·— Wkładki takie są rzeczą wyjątkową, członkowie TSL. bowiem w myśl przepisów statutu winni wkładki swe uiszczać do Kół, do których przynależą, i od których tylko 25% odprowadzają Koła do Zarządu Głównego.

Dochód z tego ostatniego źródła był również znikomy z powodu nieczynności przeważnej części Kół TSL. i wynosił tylko K. 621·50.

Pozostają do omówienia dwie pozycye rachunku wyniku obrotów funduszu bieżącego, a mianowicie dotacye funduszu na dubiosa oraz funduszu na zakupno gruntów dla szkół we wschodniej części kraju. Pierwszy fundusz dotowano kwotą K. 19.013·— (w 1915 r. K. 16.890·88), i w ten sposób uzyskano na pokrycie strat, mogących wyniknąć z powodu nieściągalności sald od Kół TSL., odpowiednią rezerwę, w zupełności odpowiadającą potrzebie. Drugi fundusz dotowano pełną kwotą pobranych od władz czynszów za wynajęte realności szkolne, gdyż Zarząd Główny dochód ten pragnie w całości przekazywać na kupno gruntów dla szkół polskich we wschodniej części kraju.

Ostateczny rezultat finansowy wykazany w zamknięciu rachunków za 1916 rok przedstawia się jak następuje:

Niedobór ogólny z końcem 1915 roku wynosił Koron 520.838·64. W roku 1916 spłacono część niedoboru szkolnego w kwocie K. 27.255·65, wskutek czego z końcem 1916 r. pozostał niedobór K. 493.582·99, t. j. prawie pół miliona Koron do pokrycia w następnych latach, da Bóg szczęśliwszych w ogóle i pomyślniejszych finansowo, niż ubiegłe.

Oprócz wykazanego powyżej ogólnego niedoboru wynoszą zobowiązania Sekcyi wschodniej TSL. na przyszłość około 230.000 Koron w postaci przyjętych na siebie szkolnych datków konkurencyjnych w zastępstwie gmin o ludności mięszanej, oraz innych wydatków (jak n. p. zakupno gruntów), połączonych z tworzeniem i utrzymaniem szkół dla mniejszości polskich w kraju.

Powołując się na protokół Rady Nadzorczej Towarzystwa, która kasę, księgi i dokumenta dowodowe Zarządu Głównego przeszkontrowała i w porządku znalazła, co stwierdzono podpisami na oryginalnym bilansie, oddajemy niniejsze sprawozdanie ogółowi Członków TSL. do rozpatrzenia oraz najbliższemu Zjazdowi Delegatów do zbadania i udzielenia Zarządowi absolutoryum z czynności i rachunków za rok sprawozdawczy 1916 w myśl odnośnego wniosku Rady Nadzorczej.

ZARZĄD GŁÓWNY TSL.:

OŚWIATA SZKOLNA.

I. Szkoły na zachodzie.

1. Gimnazyum realne w Białej.

W ciągu trzech lat sprawozdawczych zakład przechodził bardzo różne koleje, które zaledwie szkicowo możemy tu nakreślić.

Rok 1913/14.

W roku tym zakład, liczący 6 klas, przeniesiony został z budynku Seminaryum przy ul. Komorowickiej do osobnego gmachu przy ul. Hałcnowskiej l. 25.

Prawo publiczności.

Na rok szk. 1913/14, otrzymał zakład prawo publiczności reskryptem c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty z dnia 29. maja 1914 23966. 1 dla klas od I. do VI.

Skład grona nauczycielskiego.

W roku 1913/14, składało się grono nauczycielskie z 15 członków a mianowicie z 9, którzy otrzymali urlop z c. k. R. szk. kr. dla pełnienia obowiązków nauczycielskich w Gimnazyum realnem w Białej, (Ignacy Stein, dyrektor, Józef Piasecki, dr. Leon Chrapczyński, Adolf Jaślar, Stanisław Matuszewski, Zygmunt Podgórski, Stanisław Pszon, Mieczysław Rozmarynowicz, Karol Rybarski), z 1 katechety ks. dra Stanisława Domasika, i z 5 nauczycieli, którzy wchodzili w skład grona nauczycielskiego Seminaryum T. S. L. w Białej a tylko poza obowiązkowemi zajęciami w tamtym zakładzie udzielali nauki w Gimnazyum realnem: (Szczęsny Krzyżanowski, Jan Szajter, Eugeniusz Dzuś, Władysław Kuś i Jan Madej).

Uczniowie.

Młodzież, uczęszczająca do zakładu, pochodziła prawie wyłącznie z najbliższych powiatów galicyjskich i śląskich. Na 220 uczniów i uczenic pochodziło z Białej i powiatu bialskiego 124, z powiatu bielskiego na Śląsku 24, z powiatów: żywieckiego, oświęcimskiego,

wadowickiego 54, z innych powiatów galicyjskich 15, z Węgier 1, z Królestwa 2.

Statystyka uczniów Zakładu w r. szk 1913/14. [1])

	Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.	Kl. IV.	Kl. V.	Kl. VI.	
Liczba uczniów na początku r. szk.	59$^{0;3}$	36$^{1;3}$	31$^{2;1}$	21$^{1;0}$	36	26	209$^{4;7}$
W ciągu roku przybyło . . .	4	1	1	—	—	0$^{4;0}$	6$^{4;0}$
W ciągu roku ubyło	8	3	4	—	4	1	20
Z końcem roku szkolnego było w Zakładzie	55$^{0;3}$	34$^{1;3}$	28$^{2;1}$	21$^{1;0}$	32	25$^{4;0}$	105$^{8;7}$
Wynik klasyfikacyi uczniów.							
Chlubnie uzdolnionych . . .	3$^{0;2}$	3$^{0;2}$	3	7	6	3	25$^{0;4}$
Uzdolnionych	30$^{0;1}$	22$^{1;0}$	14$^{2;1}$	10	20	19	115$^{3;2}$
Na ogół uzdolnionych	8	3	5	1$^{1;0}$	—	—	17$^{1;0}$
Nieuzdolnionych	14	5$^{0;1}$	6	3	5	3$^{3;0}$	36$^{3;1}$
Nieklasyfikowanych	—	1	—	—	1	0$^{1;0}$	2$^{1;0}$
Razem	55$^{0;3}$	34$^{1;3}$	28$^{2;1}$	21$^{1;0}$	32	25$^{4;0}$	195$^{8;7}$

Zakładem kierował dyr. Ignacy Stein od 1 września do 1 października 1913 i od 1 lipca do 31. sierpnia 1914; na czas zaś od 1 października 1913 do 30 czerwca 1914 otrzymał od Zarządu Głównego T. S. L., za zgodą c. k. Rady szkolnej krajowej, urlop dla pracy naukowej. Przez ten czas kierował zakładem prof. Józef Piasecki.

Organizacye uczniowskie.

Wśród uczniów istniały pod nadzorem grona nauczycielskiego organizacye i kółka dla rozwoju sił fizycznych i umysłowych młodzieży, jak drużyna skautowa, kółka: sportowe dla gry w piłkę, śpiewackie, dla kształcenia się w jęz. francuskim, pomoc koleżeńska i sklep szkolny. Bursa im. królowej Jadwigi mieściła 19 wychowanków.

Z kroniki zakładu.

Reskryptem z dnia 25. kwietnia 1914. L. 5775/IV. powierzyła c. k. Rada szkolna krajowa lustracyę Zakładu p. Janowi Dorozińskiemu, dyrektorowi c. k. Gimnazyum w Wadowicach. Lustracya odbyła się w pierwszych dniach maja. Zarząd Główny wyraził p. Dyrektorowi Dorozińskiemu podziękowanie za przeprowadzenie lustracyi.

[1]) Liczby wykładnicze oznaczają: pierwsza prywatystów, druga hospitantki.

Reskryptem z 25. kwietnia 1914. L. 159 pr. poleciła c. k. Rada szkolna krajowa inspekcyę nauki rysunków p. Ludwikowi Miskyemu, c. k. profesorowi I. Szkoły realnej w Krakowie. Protokół lustracyi z dnia 28. maja 1914. przyjął Zarząd Główny z zadowoleniem do wiadomości.

Rok 1914/15.

Pomieszczenie zakładu zmieniało się ustawicznie skutkiem ciągłego zajmowania budynków szkolnych w Białej bądź to przez wojsko, bądźto przez urzędy, ewakuowane ze wschodniej Galicyi. W końcu wobec zupełnego braku lokalu okazała się potrzeba przerwania nauki. Przerwa trwała od 12. listopada 1914 do 7. stycznia 1915.

Dopiero poprawa sytuacyi wojennej i odparcie Rosyan nad Dunajec i Nidę stworzyło lepsze warunki dla podjęcia na nowo przerwanej nauki. Na polecenie Zarządu Głównego dnia 7. stycznia rozpoczęły się wpisy, które trwały do 13. stycznia. Dnia 14. rozpoczęto naukę w zupełnie nowych warunkach. Wskutek zorganizowania nauki w Szkole ludowej i wydziałowej męskiej i żeńskiej w ten sposób, że Szkoła męska miała naukę przez 3 dni w tygodniu a przez drugie 3 Szkoła żeńska od godziny 8 do 3, lub 4 po południu, uzyskano możność odbywania nauki dla dwóch klas gimnazyalnych od godz. 4 do 7 lub 8 wieczorem w dwóch salach budynku przy ul. Hałcnowskiej pod L. 25. W salach tych pobierała naukę klasa III. i IV. Drugie dwie sale nie dały się użyć dla Gimnazyum realnego z powodu małego wymiaru ławek. W ten sposób wyzyskiwano te jedyne ubikacye, któremi rozporządzało jeszcze T. S. L. w Białej z ogólnej liczby 34 sal szkolnych, od 8 rano do 7 lub 8 wieczorem bez przerwy. Klasy V. VII. i nowo zorganizowaną dla gimnazyalistów klasę VIII. pomieszczono w małej sali, którą Czytelnia Polska, z własną wielką niewygodą, odstąpiła bezinteresownie na cele nauki szkolnej; klasy: I. II. VI, największe w zakładzie, pomieszczono w sali Katolickiego Stowarzyszenia rękodzielników. I te sale zajęte były od 8 rano do 8 wieczorem bez przerwy, gdyż w każdej z tych dwóch sal pobierały naukę 3 klasy dziennie.

W ten sposób pomieszczona szkoła zaczęła wreszcie spokojniej i pewniej pracować i dotrwała tak aż do zakończenia roku szkolnego, 27. lipca 1915.

Grono nauczycielskie

zmieniało się w ciągu tego roku ustawicznie w toku zmian, zachodzących w losach zakładu. Z wdzięcznością należy tu podnieść pomoc Rady szkolnej krajowej, która wspierała życzliwie usiłowania Dyrekcyi. Co więcej dwaj członkowie Rady szkolnej krajowej: pp. radca rządu Michał Rembacz oraz inspektor krajowy dr. Karol Opuszyński, ofiarowali pomoc osobistą, udzielając bezinteresownie nauki w zakładzie. Poniżej podajemy wykaz członków grona, którzy w ciągu roku przez krótszy lub dłuższy czas zajęci byli w zakładzie.

Wykaz członków grona nauczycielskiego w r. szk. 1914/15.

Ignacy Stein, dyrektor zakładu, Dr. Opuszyński Karol, Rembacz Michał, Braszka Józef, Bułkowski Ksawery, Ks. Dr. Domasik Stanisław, Elster Erwin, Grzanowski Józef, Kilarski Jan, Klisiecki Andrzej, Dr. Kobzdaj Kazimierz, Koim Jan, Kosiak Maryan, Kozak Zygmunt, Krzyżanowski Feliks, Mazur Teofil, Ks Mączyński Władysław, Dr. Namysł Joachim, Noskiewicz Jan, Piasecki Józef, Podgórski Zygmunt, Pszon Stanisław, Rybarski Karol, Schechtel Rudolf, Skabowski Maryan, Skulicz Maryan, Solak Jan, Stefanowicz Kajetan, Szarota Jan, Tralka Jan, Udziela Seweryn, Zmarz Szymon.

Uczniowie.

Jak pomieszczenie Zakładu i grono nauczycielskie, tak też i skład i napływ uczniów odbiega znacznie od normalnego stanu. Wpisy, rzec można, trwały przez cały rok. Jeszcze w czerwcu wpisywano uczniów, którzy osiadali w Białej i chcieli uzupełniać naukę, prowadzoną o własnych nieraz siłach w domu. Były więc bardzo silne zmiany zarówno w napływie, jak i składzie uczniów. Wskutek ustawicznego napływania uchodźców z różnych stron Galicyi przybywała młodzież ze wszystkich prawie tamtejszych zakładów.

Jak widać z dołączonej statystyki uczniów, było w Zakładzie na 5[illegible] uczniów zapisanych w ciągu całego roku szkolnego tylko 204 własnych a 315 obcych.

Wielki napływ młodzieży gimnazyalnej, wywołany osiedleniem się władz krajowych w Białej, zmusił Dyrekcyę do obmyślenia sposobu zabezpieczenia tej znacznej liczbie (124 z końcem roku) odpowiedniej nauki. Ponieważ nie można było myśleć o otwarciu osobnego zakładu gimnazyalnego, młodzież gimnazyalna uczyła się wspólnie

z młodzieżą gimnazyalno-realną tych przedmiotów, które w obu tych typach szkół średnich miały plan jednakowy, a osobno pobierała tylko naukę języka greckiego i propedentyki.

Statystyka uczniów Zakładu w roku szkolnym 1914/15. [1])

			Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.	Kl. IV.	Kl. V.	Kl. VI.	Kl. VII.	Kl. VIII.	Razem
Liczba uczniów na początku roku szkolnego		Gimn. realne	310;2	400;2	250;3	190;2	160;0	230;0	150;0	—	1690;9
		Gimn. klasycz.	180;2	231;4	180;4	140;1	50;0	120;1	120;1	120;2	1141;15
	Razem		490;4	631;6	430;7	330;3	210;0	350;1	270;1	120;2	2831;24
Z końcem roku szkolnego było w Zakładzie		Gimn. realne	290;2	390;2	250;4	190;1	180;0	260;0	160;0	—	1720;9
		Gimn. klasycz.	150;2	230;4	150;4	150;1	30;1	110;2	100;2	140;2	1060;18
	Razem		440;4	620;6	400;8	340;2	210;1	370;2	260;2	140;2	2780;27
Wynik klasyfikacyi uczniów:											
Chlubnie uzdolnionych		Gimn. realne	00;1	00;0	10;2	10;1	40;0	30;0	20;0	—	110;4
		Gimn. klasycz.	00;1	40;0	10;2	00;1	00;1	20;0	10;0	10;0	90;5
Uzdolnionych		G. r.	2 0;1	270;2	160;1	130;0	120;0	230;0	140;0	—	1270;4
		G. k.	130;1	180;2	90;2	80;0	30;0	90;2	90;2	120;0	810;9
Na ogół uzdolnionych		G. r.	20;0	60;0	30;0	20;0	00;0	00;0	00;0	—	130;0
		G. k.	10;0	10;2	10;0	30;0	00;0	00;0	00;0	00;0	60;2
Nieuzdolnionych		G. r.	50;0	30;0	00;0	10;0	00;0	00;0	00;0	—	90;0
		G. k.	00;0	00;0	20;0	20;0	00;0	00;0	00;0	10;0	50;0
Nieklasyfikowanych		G. r.	00;0	30;0	50;1	20;0	20;0	00;0	00;0	—	120;1
		G. k.	10;0	00;0	20;0	20;0	00;0	00;0	00;0	00;2	50;2
	Razem		440;4	620;6	400;8	340;2	210;1	370;2	260;2	140;2	2780;27

[1]) Cyfry wykładnikowe oznaczają: pierwsza-prywatystów, druga-hospitantki.

Egzamin dojrzałości uczniów klasy VIII oddziału gimnazyalnego.

Egzamin dojrzałości piśmienny odbył się dnia 30 czerwca, 1 i 2. lipca 1915, a ustny w dniach 8, 12, 13 i 14 lipca 1915, przed c. k. Komisyą egzaminacyjną w Białej. Przewodniczył c. k. krajowy inspektor szkół, Stanisław Rzepiński. W dniach 8. i 12. lipca był obecny przy egzaminie Wiceprezydent c. k. Rady szkolnej krajowej, Dr. Ignacy Dembowski. Z oddziału gimnazyalnego przystąpiło do egzaminu ustnego 15 uczniów i 3 uczenice. Z tej liczby otrzymało: 1) świadectwo z odznaczeniem 4 uczniów, 2 uczenice, 2) świadectwa dojrzałości jednogłośnie 5 uczniów, 1 uczenica, 3) świadectwa dojrzałości większością głosów 6. Nie zdawało egzaminu dojrzałości w Białej 5.

Przedłużenie roku szkolnego.

Ze względu na przerwy i niedostatki w nauce w r. szk. 1914/15 w wielu zakładach zachodniej Galicyi, c. k. Rada szkolna krajowa reskryptem z dnia 22 czerwca 1915. L. 11649/IV. przedłużyła rok szkolny także w Białej do dnia 30 lipca 1915.

Prawo publiczności.

Na rok 1914/15 otrzymało Gimnazyum realne prawo publiczności reskryptem c. k. Ministerstwa W. i O. z 25. czerwca 1915 l. 17922.

Rok 1915/16.

Pomieszczenie Zakładu.

Rok szkolny 1915/16. przebyło Gimnazyum realne w budynku Seminaryum nauczycielskiego męskiego TSL. w Białej przy ul. Komorowickiej pod L. 27., gdyż własny budynek Zakładu zajęty był w dalszym ciągu w całości przez c. k. Radę szkolną krajową. Razem pobierało naukę w budynku seminaryum 25 klas, a sal szkolnych było do rozporządzenia tylko 14. Dlatego też musiała być urządzona w zakładzie nauka ranna i popołudniowa. Rano pobierało naukę przeszło 100 uczniów, popołudniu przeszło 260.

Grono nauczycielskie

objęło swoje obowiązki na innych warunkach niż w roku szk. 1914/15. Tow. Szkoły Ludowej, widząc, że przy pomocy społeczeństwa, przy subwencyach krajowych i pobieraniu skromnych opłat od uczniów Zakłady szkolne dadzą się utrzymać, zorganizowało napowrót grona nauczycielskie i jak przed wojną uzyskało dla nauczycieli urlopy od c. k. Rady szkolnej krajowej. Na podstawie takich urlopów objęło Grono obowiązki w Zakładzie. JWP. Radca Rządu Michał Rembacz udzielał jak w poprzednim roku bezinteresownie nauki geometryi wykreślnej, za co Zarząd Główny składa mu tu takie gorące podziękowanie.

Wykaz grona nauczycielskiego w r. szk. 1915/16.

Stein Ignacy dyrektor zakładu, Rembacz Michał, Braszka Józef, Bułkowski Ksawery, Elster Erwin, Herzig Antoni, Kargol Adolf, Koestlich Roman, Koim Jan, Kosiak Maryan, Ks. Mączyński Władysław, Merta Stanisław, Piwko Stanisław, Rożek Adolf, Rudkowski Teodor, Rybarski Karol, Szczerbaniuk Mikołaj, Türschmid Edward, Trzos Józef, Vogel Paweł, Zabrzeski Stanisław, Dr. Zagórowski Zygmunt, Zmarz Szymon.

Uczniowie.

Jak w r szk. 1915/16, tak i w roku sprawozdawczym uczęszczali do zakładu nie tylko uczniowie Gimnazyum realnego, pochodzący z najbliższej okolicy Białej, ale także uczniowie gimnazyalni, gimnazyaliści realni, a nawet nieliczni realiści, których rodzice z powodu wypadków wojennych zmuszeni byli osiąść w Białej lub w powiecie bialskim. Jak widać z dołączonej statystyki uczniów, było w ciągu roku 312 uczniów i uczenic gimnazyum realnego, a 175 uczniów wpisanych do oddziału gimnazyalnego. Dla uczniów gimnazyalnych zorganizowano częściowo naukę wspólną, częściowo odrębną.

Na 487 uczniów i uczenic, zapisanych w ciągu roku do Zakładu, było 82 uczenic. Na 487 zapisanych w ciągu roku uczniów i uczenic było 206 własnych a 281 obcych, z końcem roku szkolnego było 168 własnych a 195 obcych. Z tych stosunków liczbowych widać, jak wielką usługę oddawał społeczeństwu polskiemu Zakład Tow. Szkoły Ludowej w tych ciężkich czasach tułactwa polskiego Zachowanie się

uczniów i wydatność ich pracy poprawiły się znacznie w stosunku do roku 1914/15 a także drugie półrocze przedstawiało się o wiele korzystniej niż pierwsze. Młodzież wchodziła zwolna w normalne tryby życia szkolnego i zaczynała pojmować, że nawet tak wielkie zaburzenia wewnętrzne, jak wojna, nie rozgrzeszają od normalnej pracy, a nawet wymagają jej powiększenia odpowiednio do warunków.

Z organizacyi młodzieży powstały tylko dwie: 1) drużyna skautowa i 2) sodalicya maryańska. Drużyna skautowa składała się z 2 plutonów i liczyła 64 członków. Kierownikami byli prof. Koim i prof. Kosiak. Oprócz drużyny, złożonej z uczniów, powstała drużyna, złożona z dziewcząt. Sodalicyę założył X. Władysław Mączyński, pozyskawszy około 70 członków. Oprócz ćwiczeń religijnych zajęła się Sodalicya urządzaniem wieczorków i zabaw.

Pomoc Koleżeńska

istniejąca w Zakładzie od początku istnienia Zakładu, rozwijała się w tym roku bardzo dobrze. Z końcem ubiegłego roku było w dochodach 392 K. w rozchodach 339 K. 10 h., z końcem zaś roku sprawozdawczego w dochodach 1720 Kor. 60 hal., w rozchodach 339 Kor. 60 hal.

Bursa polska pozostawała jak w roku 1915/16 pod kierownictwem prof. Ksawerego Bułkowskiego. Liczba wychowanków wzrosła z kilkunastu (z r. 1914/15) do 24, w tem 20 gimnazyalistów realnych. Między gimnazyalistami było 12 uchodźców z Chocni, którzy jako uczniowie gimnazyalni w r. szk. 1914/15 mieszkali w zorganizowanej dla uczniów polskich bursie w Pradze, a po rozwiązaniu tej Bursy zostali bez możności dalszego pobierania nauki. Część tych uczniów znalazła pomieszczenie w Białej. Fundusze na tych uczniów zebrano drogą składek, subwencyi, dochodów z koncertów, co szczegółowo ogłosi utrzymujące Bursę Towarzystwo wspierające utrzymanie prywatnego gimnazyum w Białej.

Statystyka Zakładu za rok szk. 1915/6.

		Kl. I. A.	Kl. I. B.	Kl. II.	Kl. III. A.	Kl. III. B.	Kl. IV. A.	Kl. IV. B.	Kl. V.	Kl. VI.	Kl. VII.	Kl. VIII.	Razem
Liczba uczniów.													
Na początku roku było zapisanych:		370;8	300;3	511;8	391;12	270;2	362;13	200;3	360;5	280;4	340;3	270;1	3654;62
W ciągu roku przybyło:		20;0	32;1	50;6	10;0	01;1	20;3	40;0	30;5	21;3	20;0	71;1	315;20
W ciągu roku ubyło		70;1	110;1	100;1	90;1	110;0	82;2	50;1	150;4	90;3	90;2	120;0	1062;16
Na końcu roku pozostało więc		320;7	222;3	461;13	311;11	161;3	300;14	190;2	240;6	211;4	270;1	221;2	2907;66
Wynik klasyfikacyi uczniów.													
Chlubnie uzdolnionych:	Gimn. realne	30;4	30;1	50;7	50;4	—	00;9	—	10;0	40;3	40;0	40;0	290;28
	Gimn. klasycz.	30;0	20;1	50;1	—	40;0	—	40;2	10;1	10;0	30;1	20;0	250;6
Uzdolnionych	G. r.	180;2	71;0	150;2	151;4	—	170;4	—	60;0	80;1	120;0	60;0	1042;13
	G. k.	40;0	41;1	81;2	—	91;2	—	150;0	110;2	50;0	50;0	70;1	683;8
Na ogół uzdolnionych:	G. r.	10;0	00;0	30;0	30;0	—	40;0	—	00;0	00;0	00;0	00;0	110;0
	G. k.	00;0	00;0	00;0	—	10;0	—	00;0	00;0	00;0	00;0	00;0	10;0
Nieuzdolnionych:	G. r	20;0	20;0	50;0	60;0	—	70;0	—	20;0	20;0	10;0	00;0	270;0
	G. k.	00;0	00;0	10;0	—	20;0	—	00;0	00;0	00;0	00;0	00;0	30;0
Pozwolenie na egzamin poprawczy otrzymało:	G. r.	10;1	20;0	00;0	00;0	—	10;0	—	20;0	00;0	00;0	00;0	60;1
	G. k.	00;0	10;0	20;0	—	00;0	—	00;0	10;0	00;0	00;0	00;0	40;0
Nie klasyfikowano:	G. r.	00;0	10;0	10;1	20;3	—	10;1	—	00;3	10;0	20;0	00;0	80;8
	G. k.	00;0	00;0	10;0	—	00;1	—	00;0	00;0	1;0	00;0	51;1	62;2
Przed klasyfikacyą wystąpiło:	G. r.	60;1	60;1	50;1	90;1	—	82;2	—	70;2	50;3	70;0	60;0	592;12
	G. k.	10;0	50;0	50;0	—	110;0		50;1	80;2	40;0	22;0	40;0	450;4
Razem	G. r.	310;8	211;2	340;11	401;12	—	382;16	—	180;5	220;7	260;1	160;0	2464;63
	G. k.	80;0	121;2	221;3	—	271;3	—	240;3	[illegible]0;5	81;0	100;2	181;2	1505;20

C. k. Komisya egzaminacyjna dla uczniów szkół średnich w Białej.

Ministerstwo W. i O. ustanowiło reskryptem z dnia 28. lutego 1915 L. 3676. przy tutejszem Gimnazyum c. k. Komisyę egzaminacyjną dla uczniów wszelkich szkół średnich. Przewodniczącym Komisyi egzaminacyjnej zamianował P. Minister c. k. krajowego Inspektora szkół Stanisława Rzepińskiego w zakresie nauki gimnazyalnej, a w zakresie szkół realnych przydzielonego do służby w c. k. Radzie szkolnej krajowej z funkcyami krajowego Inspektora szkół Dyrektora c. k. I. Szkoły realnej we Lwowie, Radcę Rządu Michała Rembacza. Zastępstwo obydwóch wymienionych przewodniczących poruczono stale Kierownikowi prywatnego Gimnazyum realnego TSL. w Białej, Ignacemu Steinowi. C. k. Rada szkolna Krajowa zarządziła, aby zastępca przewodniczących c. k. Komisyi do każdego z egzaminów zestawiał skład Komisyi z nauczycieli prywatnego Gimnazyum realnego TSL. w Białej. Komisya jest odtąd stale czynną. Przed Komisyą tą odbyło się od dnia 10 III 1915 do 26. VI. 1916.:

1) 135 egzaminów zwyczajnych rocznych i półrocznych z uczniami i uczenicami od kl. I. do VIII z 15 gimnazyów, gimnazyów realnych i szkół realnych w Galicyi;

2) 57 egzaminów bezwłocznych z uczniami (wojskowymi) od kl. V.—VIII. z 26 gimnazyów realnych i szkół realnych w Galicyi;

3) 105 egzaminów dojrzałości z uczniami i uczenicami z 31 gimnazyów, gimnazyów realnych i szkół realnych w Galicyi;

4) 36 egzaminów poprawczych z uczniami gimnazyalnymi, gimnazyalno-realnymi i realnymi.

Razem odbyła Komisya w tym czasie 333 egzaminy.

Egzamin dojrzałości.

W roku sprawozdawczym odbył się pierwszy egzamin dojrzałości w Gimnazyum realnem TSL. w Białej. Egzamin piśmienny odbył się w dniach 22. 23. i 24. maja. Do egzaminu piśmiennego przystąpiło 9 uczniów Gimnazyum realnego i 10 uczniów oddziału gimnazyalnego.

Egzamin ustny odbył się:

A. Dla uczniów Gimnazyum realnego w dniach 9. i 10. czerwca pod przewodnictwem krajowego inspektora szkół Dra Karola Opuszyńskiego.

B. Dla uczniów oddziału gimnazyalnego w dniach 8. i 9. czerwca przed c. k. Komisyą egzaminacyjną w Białej pod przewodnictwem zastępcy przewodniczącego tej Komisyi Ignacego Steina

Razem otrzymało świadectwo dojrzałości:

a) z Gimnazyum realnego 16 uczniów.

b) z Oddziału gimnazyalnego 12 uczniów i uczenic.

Prawo publiczności

na lata 1915/16. 1916/17, i 1917/18. otrzymało Gimnazyum realne reskryptem c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty z dnia 9. czerwca 1916. L. 15232 na wniosek c. k. Rady szkolnej krajowej po lustracyi Zakładu, dokonanej w dniach 28. i 29. kwietnia 1916. przez c. k. Inspektora krajowego szkół, Tadeusza Lewickiego.

Rok 1916/17.

Pomieszczenie Zakładu.

W r. szk 1916/17 nie zaszła w pomieszczeniu Zakładu żadna zmiana: pozostał w dalszym ciągu w budynku Seminaryum nauczycielskiego męskiego TSL. przy ul. Komorowickiej pod l. 27. jak w roku ubiegłym Wskutek tego, że w budynku mieści się Seminaryum nauczycielskie wraz ze Szkołą wydziałową i Szkołą ćwiczeń, musi się naukę w Gimnazyum realnem z powodu braku dostatecznej ilości sal szkolnych odbywać rano i popołudniu.

Uczniowie.

W bieżącym roku szkolnym, o wiele więcej niż w latach poprzednich, wzrosła liczba uczniów w Zakładzie a zwłaszcza liczba uczniów obcych, przygnanych do Białej wypadkami wojennymi. Jeżeli w r. szk. 1915/16 było wogóle zapisanych 487 uczniów, a wśród nich 206 miejscowych uczniów Zakładu t. j. pochodzących z Białej i najbliższej okolicy, a 281 obcych, to w r. szk. 1916/17 od 1. września do 31. grudnia zapisało się do Zakładu wogóle 588 uczniów (+ 101), z czego 232 miejscowych (+ 26), a 356 obcych (+ 75). Z tego też powodu zwiększyła się także liczba klas z 11 na 13.

Statystyka uczniów Gimnazyum realnego w Białej wedle stanu z 31. XII. 1916.

		Ilość wpisanych z pocz. r. szk. 1916/17.								Stan z dnia 31. grudnia 1916							
		Uczniowie			Hospitantki			Razem	Razem	Uczniowie			Hospitantki			Razem	Razem
		Zwyczajni	Prywatyści	Nadzwyczajni	Zwyczajne	Prywatystki	Nadzwyczajne			Zwyczajni	Prywatyści	Nadzwyczajni	Zwyczajne	Prywatystki	Nadzwyczajne		
I. A.	Gimnaz. realne	34	2	—	4	1	—	41	61	31	2	—	3	1	—	37	57
	Oddział gimn.	17	1	—	3	—	—	20		17	—	—	3	—	—	20	
I. B.	Gimnaz. realne	22	—		16	—	—	38	60	22	—	—	15	—	—	37	58
	Oddział gimn.	10	—	—	12	—	—	22		9	—	—	12	—	—	21	
II. A.	Gimnaz. realne	26	2	—	1	1	—	30	41	26	2	—	1	1	—	30	39
	Oddział gimn.	9	1	—	1	—	—	11		7	1	—	1	—	—	9	
II. B.	Gimnaz. realne	25	—	—	6	—	—	31	46	24	—	—	6	—	-	30	45
	Oddział gimn.	13	—	—	2	—	—	15		13	—	—	2	—	—	15	
III. A.	Gimnaz. realne	27	1	3	13	2	4	50	50	25	1	3	13	2	3	47	47
	Oddział gimn.	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	
III. B.	Gimnaz. realne	—	—	—	—	—	—	—	36	—	—	—	—	—	—	—	32
	Oddział gimn.	34	—	—	1	—	1	36		31	—	—	1	—	—	32	
IV. A.	Gimnaz. realne	31	—	4	15	2	—	52	52	28	—	4	13	2	—	47	47
	Oddział gimn	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	
IV. B.	Gimnaz. realne	—	—	—	—	—	—	—	33	—	—	—	—	—	—	—	31
	Oddział gimn.	32	—	—	—	1	—	33		30	—	—	—	1	—	31	
V. A.	Gimnaz realne	23	—	4	13	1	1	42	42	21	—	4	12	1	1	39	39
	Oddział gimn.	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	
V. B.	Gimnaz. realne	—	—	—	—	—	—	—	35	—	—	—	—	—	—	—	33
	Oddział gimn.	33	—	—	2	—	—	35		31	—	—	2	—	—	33	
VI.	Gimnaz. realne	14	1	—	3	1	1	20	52	11	1	—	3	1	1	17	40
	Oddział gimn.	27	—	—	4	1	—	32		18	—	—	4	1	—	23	
VII.	Gimnaz. realne	13	1	—	3	2	—	19	42	13	1	—	3	2	—	19	38
	Oddział gimn.	17	1	1	4	—	—	23		13	1	1	4	—	—	19	
VIII.	Gimnaz. realne	20	—	—	—	—	1	21	38	17	—	—	—	—	1	18	29
	Oddział gimn.	14	—	—	2	—	1	17		8	—	—	2	—	1	11	
Razem	Gimnaz. realne	235	7	11	74	10	7	344	588	218	7	11	69	10	6	321	535
	Oddział gimn.	206	2	1	31	2	2	244		177	2	1	31	2	1	214	
Razem	Gimnaz. realne		253			91		344	588		236			85		321	535
	Oddział gimn.		209			35		244			180			34		214	
	Razem		462			126		588	588		416			119		535	535

Młodzież a wojna.

Stan liczbowy klas wyższych zmieniał się niejednokrotnie skutkiem ubytku uczniów, którzy poszli do wojska. Ogółem od początku wojny wstąpiło do wojska 52 uczniów, z tego 12 do legionów a 40 do c. i k. armii. Z tej liczby, o ile sięgają wiadomości dyrekcyi, poległ 1, w niewoli znajduje się 4, odznaczono za waleczność 4 uczniów.

Grono nauczycielskie.

Z dawniejszego grona, z roku szk. 1915/16 pozostali na rok szk. 1916/17:

Stein Ignacy dyrektor Zakładu, Braszka Józef, Bułkowski Ksawery, Elster Erwin, Kargol Adolf, Koestlich Roman, Koim Jan, Kosiak Maryan, X. Mączyński Władysław, Merta Stanisław, Rożek Adolf, Dr. Rudkowski Teodor, Rybarski Karol, Szczerbański Mikołaj, Trzos Józef, Vogel Paweł, Dr. Zagórowski Zygmunt.

W r. szk. 1916/17 przybyli:

Barański Leon, Jaworski Leon, Dr. Namysł Joachim, Odroń Jan, Szczerbowski Henryk, Dr. Widajewicz Józef, Wiśniewska Marya, Paszkiewicz Henryk.

Z członków grona, zajętych w r. szk. 1915/16, ubyli:

Radca Rządu Michał Rembacz; profesorowie: Herzig Antoni, Piwko Stanisław, Türschmid Edward, Zabrzeski Stanisław, Zmarz Szymon. Prof. Szczerbaniuk Mikołaj zmienił nazwisko na Szczerbański.

W r. szk. 1916/17 pełnił w Zakładzie obowiązki nauczycielskie od 15. IX. do 30. IX. 1916. Mazur Józef, prof. Gim. w Buczaczu.

Z wyjątkiem trzech członków grona wszyscy inni pełnią obowiązki za urlopami, których im udzieliła c. k. Rada szkolna krajowa na r. szk. 1916/17 dla pełnienia obowiązków nauczycielskich w Białej. Dwu członków Grona uzyskało ten urlop dla pełnienia obowiązków w Seminaryum TSL., reszta członków dla Gimnazyum realnego TSL., w Białej.

Urządzenie nauki w Zakładzie.

Już trzeci rok z rzędu pełni Zakład podwójną funkcyę: gimnazyum realnego i gimnazyum klasycznego. Tę drugą funkcyę objął Zakład, skłoniony do tego chęcią przyjścia z pomocą dzieciom rodzin urzędniczych i uchodźczych, osiadłych w Białej głównie wskutek umieszczenia się w tem mieście centralnych władz krajowych. Ażeby wykonać plan jednego i drugiego typu gimnazyalnego, utworzono

w klasie III., IV. i V. osobne oddziały gimnazyalno-realne (oddziały A) i osobne gimnazyalne (oddziały B); w klasie I. i II. jako różniących się planem naukowym tylko z zakresie rysunków złączono razem uczniów gimnazyalno-realnych i gimnazyalnych, dzieląc uczniów między oddziały A. i B. według warunków, umożliwiających uczęszczanie uczniów na naukę ranną lub popołudniową (ranne oddziały B, po południowe A); w klasach wreszcie VI., VII., VIII. zorganizowano naukę w ten sposób, że się uczniowie gimnazyalno-realni uczą osobno j. francuskiego, geografii, geometryi wykreślnej, chemii, geologii i logiki i psychologii, a uczniowie gimnazyalni w tych samych godzinach, ale w innych salach pobierają naukę j. greckiego, geografii, psychologii i logiki.

Uczniowie gimnazyalni otrzymują na końcu roku szkolnego świadectwa roczne, wydane na podstawie egzaminu, przyczem nauczyciele mogą się oprzeć na sądzie, wyrobionym w ciągu roku szkolnego przez egzaminowanie tych uczniów. Świadectwa te mają ważność świadectw państwowych.

2. Seminaryum nauczycielskie męskie oraz Szkoła ćwiczeń TSL. w Białej.

Rok szkolny 1914/15.

I. Prawo publiczności

Na podstawie rozporz. c. k. Min. Wyznań i Oświaty z dnia 11. lutego 1912 l. 52823/1911 ma zakład prawo publiczności na tak długo, jak długo dopełniać będzie warunków, na jakich mu praw tych udzielono.

II. Organizacya zakładu.

W r. szk. 1914/15 organizacya zakładu zasadniczo się nie zmieniła. — Zakład otwarto d. 7. września 1914 jako Seminaryum pełne o 4 kursach wraz z pospolitą i wydziałową szkołą ćwiczeń. Wypadki wojenne wywołały jednak zmianę czasową w ukształtowaniu kursów Seminaryum i klas szkoły ćwiczeń. Z powodu rozwiązania przez Z. Gł. TSL. umów z gronem nauczycielskiem z r. 1914. względnie odwołania nowych mianowań, z powodu następnie powołania znacznej części grona naucz. wraz z dyrektorem do służby wojskowej, urządzono naukę na kursach w ten sposób, że kurs I. i II.

łączono na pewne przedmioty w jeden kurs i tę samą procedurę zastosowano do k. III. i IV. Na resztę przedmiotów rozdzielano poszczególne kursa osobno.

Również z braku sił naucz. przyłączono do szkoły ćwiczeń cztery klasy pospolite 4 kl. Szkoły posp. im. T. Kościuszki, tworząc w ten sposób jedną wielką 4 klasową szkołę ćwiczeń o niebywałym dotąd kontyngencie uczniów, powiększonym jeszcze przez dzieci uchodźców z całej Galicyi.

Taka organizacya zakładu nie przetrwała jednak długo, gdyż już 10. października 1914 zajęto budynek Seminaryum na cele szpitala. Zakład został bez pomieszczenia. Gdy starania Z. Gł. TSL. i Prezydyum Rady Szk. Kraj. nie odniosły skutku, zdecydował się Z. Gł. TSL. pismem z d. 19. X. 1914 l. 3724 rozwiązać I. i II. kurs seminaryum, utrzymując tylko k. IV. i dozwalając uczniom III. k. hospitować naukę k. IV.

W tej formie przetrwały kursa Seminaryum po koniec roku szkolnego.

W organizacyi szkoły ćwiczeń nie zaszła żadna zmiana, poza zmniejszeniem dni nauki w tygodniu.

III. Pomieszczenie zakładu.

Prócz wielu niespodzianek przyniosła wojna szkołom TSL. w Białej i tę, że mając własne wspaniałe budynki, musiały z nich ustąpić, oddając je na cele użyteczności publicznej (szpital, pomieszczenie władz). Tensam los spotkał i Seminaryum wraz ze szkołą ćwiczeń.

Już d. 10. X. 1914 zaczęła się tá bolesna, przykra i w skutkach dla nauki ujemna tułaczka zakładów tych po lokalach obcych, na cele szkolne mało odpowiednich. Ponieważ zajęcie budynku na szpital nastąpiło szybko, musiano naukę przerwać. Właśnie w tym czasie Z. Gł. TSL. uchwalił utrzymać tylko kurs IV. Na pomieszczenie tego kursu uzyskano pokój w lokalu „Czytelni polskiej“ (pl. Franciszka 2. II. p.) Cztery klasy szkoły ćwiczeń pospolitej umieszczono w dawnym lokalu szkoły im. T. Kościuszki, najętym w domu przy ul. Hałcnowskiej l. 25. Dla oddziału równorzędnego kl. IV. posp. uzyskano pomieszczenie w budynku niemieckiej szkoły „Schulvereinu“ w Lipniku. Trzy klasy Szkoły wydział. pobierały naukę w lokalu Szkoły żeńskiej TSL. przy ul. Kolejowej 22.

Naukę na nowo rozpoczęto d. 19. paźdz. 1914. Takie pomieszczenie zakładu trwało do 13. listopada 1914. W dniu tym zabrano lokal Szkoły żeńskiej na pomieszczenie Galic. Dyrekcyi poczt i telegrafów, a lokal w szkole „Schulvereinu“ w Lipniku na pomieszczenie wojska.

Brak pomieszczenia, szerzący się w tym czasie popłoch i panika z powodu zbliżenia się wojsk rosyjskich pod Kraków, zabranie części grona naucz. przy nowym poborze do służby wojskowej, wyjazd kilku członków grona naucz. z Białej, zmusiły Dyrekcyę do przerwania nauki na kursie IV. (i III.) Seminaryum i w Szkole wydziałowej z dniem 14. listopada 1914. Nieco później otwarto na zarządzenie Zarządu Głównego wydział. Szkołę ćwiczeń w lokalu szkolnym przy ul. Hałcnowskiej 25 z w pewnem ograniczeniem dni naukowych.

Z końcem stycznia 1915 zorganizowano na nowo naukę na kursie IV. (i III.) Seminaryum w Bursie im. Król. Jadwigi. Na część godzin, wolnych od nauki gimnazyalnej, gromadzili się uczniowie Seminaryum w sali „Czytelni polskiej“.

Szkoła ćwiczeń, pospolita i wydziałowa, mieściły się nadal w budynku przy ul. Hałcnowskiej 25, zajmując tam na zmianę z Wydz. Szkołą żeńską TSL. w pewne dni i godziny cztery sale szkolne.

W takich nader ciężkich warunkach doprowadzono naukę do końca roku szkolnego.

IV. Nauka.

Rzecz jasna, że na tle takich i tylu trudności, musiała nauka w ciągu roku r. szk. 1914/15 wiele ucierpieć. Frekwencye młodzieży, nieregularne z powodu stosunków domowych, tj. zwiększanie się i zmniejszanie liczby dzieci w kl. pospolitych (z powodu przyjazdu, czasowego pobytu i wyjazdu dzieci uchodźców z Galicyi), ciągłe napięcie z powodu wypadków wojennych i zdenerwowanie młodzieży starszej, mającej stawać do poboru wojskowego, nienormalność tę potęgowały. Tem tłomaczy się także większy niż po inne lata procent młodzieży nieklasyfikowanej i nieprzysposobionej do przejścia do klasy wyższej.

Nauka zaczęła się 7. września 1914 r. Na kursach Seminaryum były przerwy: od 10. X. do 19. X. 1914, następnie od 14. XI. 1914 do 23. I. 1915. W Szkole ćwiczeń pospolitej poza przerwą w dniach 10—19. października 1914 przerw nie było. W Szkole wydziałowej prócz przerwy 10—19. października 1914 była przerwa od 10 listo-

pada do 6. grudnia 1914. W ciągu całego roku szk. odbywała się na kursach (początkowo na wszystkich, potem na dwóch, względnie jednym) nauka codziennie w wymiarze godzin najmniej 22, najwięcej 28.

W Szkole ćwiczeń pospolitej odbywała się nauka od początku roku szk. do 16. listopada 1914 codziennie, potem do końca roku szkolnego tj. do 19. czerwca 1915 co drugi dzień w wymiarze godzin początkowo 18—24 potem 9—12. W klasach wydziałowych odbywała się nauka od początku roku szkoln. do 10. października 1914 codziennie w wymiarze 20—24 godzin, od 10. X. 1914 do 10. XI. 1914 codziennie w wymiarze 18 godzin, od początku zaś grudnia 1914 do końca roku szkolnego co drugi dzień w wymiarze 9—12 godzin tygodniowo.

W takich warunkach, przy tak znacznej redukcyi godzin nauki musiał plan naukowy w klasach posp. i wydział. uledz także znacznej redukcyi. W Seminaryum, tj. na IV. wzgl. III. k. nie redukowano planu naukowego, gdyż wobec małej ilości uczniów można było przyspieszyć wyczerpanie materyału naukowego. Normalne odbywanie tz. lekcyi grupowych zmieniono w samodzielne zastępcze nauczanie kandydatów IV. k. w klasach posp. Szkoły ćwiczeń, nie udzielano (za wiedzą RSKraj. a z braku odpowiedniej siły naucz.) nauki skrzypiec, muzyki i śpiewu oraz gimnastyki. Zresztą w Seminaryum była nauka normalna. Z powodu braku nauczyciela muzyki i śpiewu, ten ostatni, zwłaszcza kościelny, prowadził uczeń IV. k. Semin. Antoni Burian.

V. Grono nauczycieli.

Z chwilą wybuchu wojny powołani zostali do szeregów z grona r. 1913/14:

1. Dyrektor Dr. Antoni Mikulski 2. Jan Szajter 3. Władysław Kuś 4. Franc. Choma 5. Stan. Klimek 6. Józef Madejski 7. Adam Malarz 8. Józef Skarbek 9. Wład. Trnka. Dr. A. Mikulski, St. Klimek i J. Madejski uzyskali czasowe zwolnienie od służby wojskowej. Pp. Szajter i Skarbek znaleźli się wnet jako ranni i chorzy w szpitalach, p. Trnka dostał się do niewoli rosyjskiej.

Gdy p. Klimek St. otrzymał prow. kierownictwo 5 kl. szkoły polskiej w Lipniku, a p. J. Madejski stałe kierownictwo 4. kl. Szkoły pospol. polskiej w Hałcnowie, gdy X. Jan Krzemieniecki objął posadę wikarego w Trzebini, a p. Wodziczko A. przeniósł się już poprzednio na stały pobyt do Krakowa, pozostało z dawnego grona tylko 5.

Dyrektor zakładu w sierpniu, wrześniu i październiku 1914 wzywany do wojska, dopiero od 16. X. 1914 przeniesiony czasowo w stan nieczynny, mógł zająć się stale zakładem.

Skład grona w r. szk. 1914/15 przędstawiał się ostatecznie następująco:

A). Dyrektor.

Dr. Antoni J. Mikulski.

(Od połowy listopada do połowy stycznia kierował klasami szkoły ćwiczeń p. Oswald Czarnecki.).

B). Nauczyciele klas pospol. szkoły ćwiczeń.

Jan Burian, Leopold Korpiela, Jan Biega, Oswald Czarnecki, kier. szk. TSL. w Leszczynach czasowo zamieszkały w Białej, Władysław Dobija, Józef Adamczyk, Władysław Łanoszka, Teodor Sadlik, Feliks Wysoczyński, X. Władysław Mączyński, katecheta.

C). Nauczyciele klas wydziałowych Szkoły ćwiczeń,

Alfred Horodyski, Eugeniusz Dzuś, Jan M. Madej, X. Dr. Stan. Domasik katech., Mieczysław Bem, Stanisław Iżewski, Władysław Urbański.

Nadto pomagali w Szkole wydziałowej: Dyr. Dr. A. Mikulski Szczęsny Krzyżanowski, Edward Türschmid i Teofil Mazur.

D). Nauczyciele seminaryum.

Szczęsny Krzyżanowski, Alexander Medyński, Teofil Mazur, Karol Rybarski, Stefan Trznadel, Ignacy Sekura, Eugeniusz Dzuś, Edward Türschmid, Dr. Maciej Kwieciński fizyk miejski, X. Dr. Stan. Domasik katecheta.

VI. Środki naukowe.

Ze zbiorów naukowych zakładu, zebranych w gabinetach: przyrodniczym, fizykalnym, rysunkowym, muzycznym, geograficzno-historycznym oraz ze zbiorów środków do nauki poglądu korzystano w br. nie bez trudności, gdyż przenoszenie ich do lokalów szkolnych natrafiało na wiele przeszkód. Biblioteki: ubogich uczniów, Pomocy koleżeńskiej, profesorska i uczniów, były czynne.

VII. Uczniowie.

Na r. szk. 1914/15 zapisało się:

A) Do seminaryum:

na k.	I.	uczniów	11
„ „	II.	„	14
„ „	III.	„	14
„ „	IV.	„	14
		razem	53

B) Do szkoły ćwiczeń:

do kl.	I.	posp.	uczn.	69
„	II.	„	„	89
„	III.	„	„	100
„	IV.	„	„	105 (363)
„	I.	wydz.	„	58
„	II.	„	„	38
„	III.	„	„	22 (118)
		razem		481 uczn.

W porównaniu z rokiem poprzednim frekwencya w Seminaryum spadła o 23 uczniów, co tłomaczy się tem, że część uczniów wstąpiła z chwilą utworzenia legionów polskich w ich szeregi jako ochotnicy a część młodzieży, wskutek stosunków, wywołanych wojną pozostała w domu jako pomoc dla rodziców względnie poszła szukać chleba w zawodzie praktycznym, porzucając zupełnie naukę.

W porównaniu z rokiem poprzednim frekwencya w Szkole ludowej wzrosła przeszło w dwójnasób, a to skutkiem złączenia dawnej szkoły im. T. Kościuszki ze szkołą ćwiczeń oraz wskutek przybycia młodzieży uchodźców z Galicyi.

Wynik klasyfikacyi z końcem r. szk. 1914/15 był następujący:

A) W szkole ćwiczeń pospol. i wydziałowej.

	I. p.	II. p.	III. p.	IV. p.	I. w.	II. w.	III. w.	Razem
Zapisanych z końcem roku szk.	69	89	100	105	58	38	22	481
Uzyskało przejście do kl. wyższej	39	40	41	48	21	12	12	213
Otrzymało poprawkę	—	—	2	4	11	7	3	27
Nie uzyskało przejścia do klasy wyższej	6	24	17	11	10	10	2	80
Klasyfikowano ogółem	45	64	60	63	42	29	17	320
Nie klasyfikowano	24	19	26	35	16	9	5	134
Opuściło szkołę	—	6	14	7	—	—	—	27

VII. Egzamina.

Aby młodzież, zapisana z początkiem roku szkolnego do Seminaryum nie utraciła roku nauki, zarządziła Dyrekcya w porozumieniu z c. k. Radą Szk. Kraj. i na skutek reskryptu Minist. Wyznań i Ośw. egzamina roczne z kursów I. II. i III. Egzamina te odbyły się od d. 14—16 czerwca 1915 w części pisemnej i ustnej.

Do egzaminu zgłosiło się:

Z kursu	I.	uczniów	3
„	II.	„	5
„	III.	„	12
		Razem	20

Prócz pięciu uczniów, którym pozwolono zgłosić się do egz. uzupełniającego z jednego przedmiotu po wakacyach, uzyskali wszyscy świadectwa uprawniające do przejścia na kurs wyższy.

Egzamin dojrzałości odbył się w części piśmiennej w d. 7—9. a w części ustnej w d. 17—19. czerwca 1915 pod przewodnictwem kraj. inspektora szkół p. Michała Siwaka. Do egzaminu zasiadło 14 abituryentów, z czego 12 uczniów k. IV. tut. zakładu, jeden były uczeń tut. zakładu w r. 1913/14, w chwili egzaminu plutonowy legionów polskich i jeden ukończony ucz. IV. k. semin. naucz. w Stanisławowie (obecnie żołnierz 20 pp. obr. kraj.) Wszystkim 14 przyznano świadetwo dojrzałości, trzem z nich z odznaczeniem. Nadto złożyło wcześniejszy egz. dojrzałości z powodu powołania do służby wojskowej dwóch uczniów tut. zakładu (w marcu i kwietniu 1915). Nadto uzupełniło egz. dojrzałości z r. 1914 czterech abituryentów przez zdanie tz. poprawki.

Pięciu abituryentów tut. zakładu (z 12!) udało się bezpośrednio po złożeniu egz. dojrzałości do szeregów wojskowych.

Rok szkolny 1915/16.

I. Prawo publiczności.

W r. szk. 1915/16 organizacya nie zmieniła się

II. Pomieszczenie zakładu.

Dzięki staraniom Z. Gł. i Wiceprezydenta Rady Szk. Kraj. Dra Ignacego Dembowskiego zgodziła się komenda wojskowa na usunięcie z budynku Seminaryum szpitala rezerwowego Nr. 3. d. 1. lipca 1915. Budynek natychmiast odczyszczono. W ciągu wakacyi jeszcze znalazły

w budynku pomieszczenie: kurs kroju i szycia dla nauczycielek oraz korpus wakacyjny z pogadankami przyrodniczemi i kursem modelowania, oba urządzone staraniem Zarządu Główn. TSL., i skaut żeński. Nadto w dwóch salach parterowych znalazł na czas wakacyi pomieszczenie Departament II. c. k. Galic. Dyrekcyi poczt i telegrafów.

Obok Seminaryum i Szkoły ćwiczeń znalazło w tym budynku pomieszczenie Gimnazyum realne TSL. i uzup. Szkoła przemysłowa.

Wskutek tego Seminaryum i Szkoła ćwiczeń oraz trzy klasy Gimnazyum odbywały naukę przed południem a jedna klasa Szkoły ćwiczeń i reszta klas gimnazyum, oraz Szkoła przemysłowa odbywały naukę po południu.

III. Nauka.

I pod względem nauki znalazł się zakład w pomyślniejszych warunkach. Naukę rozpoczęto nabożeństwem d. 6. września 1915 i prowadzono ją bez żadnych przerw i przeszkód do 29. czerwca 1916.

Nauka, prowadzona normalnie, dała rezultaty zupełnie dobre, czego wyrazem była zupełnie zadowalająca klasyfikacya.

Metoda „szkoły pracy“, stosowana w szkołach na Zachodzie, znalazła w b. r. szk. szerokie zastosowanie w kl. I. A. szkoły ćwiczeń. Prowadzący tę klasę p. Michał Dubaj, wyborny znawca tego przedmiotu i wytrawny pedagog, umiał bardzo zręcznie połączyć postulaty nowej metody z używanemi dotąd w naszych szkołach metodami nauczania i osiągnął znakomite rezultaty.

P. Dubaj prowadził nadto osobny kurs dla nauczycielstwa w Białej i okolicy z zakresu tej metody, któryto kurs urządził miejscowy oddział Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego. Wykładom na kursie przysłuchiwali się kraj. insp. szkolni pp. Zaleski, Stefanowicz i Kawecki i insp. okręg. w Białej p. Opuszyński. Lekcyom p. Dubaja przysłuchiwał się kilkakrotnie kraj. insp. szkół Kazimierz Bruchnalski. W innych klasach szkoły ćwiczeń stosowano również zdobycze tejże metody, choć nie w tym szerokim zakresie, jak w kl. I. A.

IV. Grono nauczycielskie.

Dzięki obywatelskiemu stanowisku Rady Szk. Kraj. oraz Wiceprezydenta Dra Ign. Dembowskiego skompletowano zaraz z początkiem roku szkolnego dla Seminaryum i Szkoły ćwiczeń pospolitej i wydziałowej grono nauczycielskie, które acz w trudnych dla siebie warunkach materyalnych i osobisto-zawodowych (przeważna część nie pracowała

nigdy w tego rodzaju zakładach) rozpoczęło pracę z całym zapałem i prowadziło ją bardzo sumiennie w ciągu całego roku szkolnego niemal bez zmian. Ustąpił tylko, powracając do oswobodzonych Gołogór p. Józef Szuberlak a miejsce jego zajął zwolniony od służby wojskowej p. Stanisław Iżewski. Miesięczny urlop dla poratowania zdrowia uzyskał p. Maryan Gelinek, uczący przedmiotów III. grupy w klasach wydziałowych. Zastąpił go czasowo wolny, zwolniony od służby wojskowej, b. naucz. tych przedmiotów w tut. zakładzie p. Józef Skarbek.

W skład grona wchodzili:

Dyrektor Dr. Antoni J. Mikulski, Katecheta Ks. Dr. Jan Krzemieniecki, w seminaryum: Adolf Kargol, Władysław Kuś, Stanisław Merta, Karol Rybarski, Edward Türschmid, Mieczysław Augustynowicz, Jan Marcinów, Dr. Maciej Kwieciński, Michał Dubaj, w pospolitej szkole ćwiczeń: Jan Biega, Michał Dubaj, Stanisław Iżewski, Michał Sokalski, Józef Szuberlak, Kazimierz Wójtowicz. W wydziałowej szkole ćwiczeń: Mieczysław Augustynowicz, Maryan Gelinek, Jan Marcinów.

V. Plan nauki.

Nauka w Seminaryum opierała się o plan nauki dla seminaryów naucz. męskich o kierunku językowo-rysunkowym. W r. szk. 1915/16 uchwalono na konferencyi, odbytej d. 25. września 1915 w myśl polecenia c. k. Rady Szkolnej Kraj. plan przejściowy dla tut. zakładu na lata 1915—1918 a to z tego powodu, że Ministerstwo Wyznań i Oświaty pozwoliło uczniom uczęszczającym w r. 1913/14 na k. I. II. lub III. przejść w r. 1915/16 na kurs III. wzgl. IV. czyli kurs jeden pominąć. Plan ten zatwierdziła c. k. RSKraj. reskryptem l. 16651/III. z 17. I. 1916.

W Szkole ćwiczeń pospolitej i wydziałowej opierała się nauka o plan normalny, ile możności z powtórzeniem i przerobieniem materyału roku poprzedniego.

VI. Środki naukowe.

Tak ze zbiorów naukowych jak i z bibliotek korzystali profesorowie i uczniowie bez żadnych ograniczeń. — Biblioteki uczniów i profesorów powiększyły się bardzo znacznie wskutek darów, otrzymanych z Z. Gł. który nadesłał prawie cały zbiór M. Arcta „Książek dla wszystkich“ a nadto wiele książek ze swej składnicy. Przyrost tego działu wynosi ponad 400 tomów. Zbiór środków do nauk przy-

rodniczych i zbiór map powiększył się o kilka numerów. Ze zbiorów środków naukowych korzystało także pomieszczone w budynku Gimnazyum realne TSL.

VII. Uczniowie.

Z końcem roku szkolnego przedstawiał się zakład liczebnie tak:

A) Seminaryum.

TYTUŁ	k. I.	k. II.	k. III.	k. IV.	Razem	Uwaga
Wpisanych w r. szk. 1915/16	7 + 2 hosp.	10	12	14	43	Hospitanci nie mieli przepisanego wieku.
Klasyfikowanych w II. półr.	7 + 2 hosp.	7	9	4	27	
Opuściło zakład w r. 1915/16	—	2	1	—	3	
Powołano do wojska	—	1	2	10	13	
Stopień I. z odzn. otrzymało	1	3	2	2	8	
„ I. „	6	3	4	2	15	
„ II. „	—	1	—	—	1	
Poprawkę	—	—	3	—	3	
Razem	7 + 2 hosp.	7	9	4	27 + 2 hosp.	

B) W pospolitej szk. ćwiczeń.

TYTUŁ	I. A.	I. B.	II.	III.	IV.	Razem
Zapisanych	62	56	80	73	76	347
Klasyfikowanych	44	37	65	57	53	256
Nieklasyfikowanych	4	10	10	10	8	42
Opuściło szkołę	14	9	5	5	15	48
Umarło	—	—	—	1	—	1
Postęp bardzo dobry	21	5	14	13	12	65
„ dobry	12	18	14	19	9	72
„ dostateczny	7	8	24	19	22	80
„ niedostateczny	4	6	13	6	7	36
Poprawki	—	—	—	—	3	3
Razem	44	37	65	57	53	256

C) W wydziałowej szk. ćwiczeń.

TYTUŁ	I. w.	II. w.	III. w.	Razem
Zapisanych	70	44	28	142
Klasyfikowanych	55	37	26	118
Nieklasyfikowanych	7	4	1	12
Opuściło zakład	8	3	1	12
Umarło	—	—	—	—
Postęp celujący	1	2	0	3
„ chwalebny	3	2	5	10
„ zadowalający	19	11	9	39
„ dostateczny	19	11	5	35
„ niedostateczny	9	5	2	16
Otrzymali poprawkę	4	6	5	15
Razem	55	37	26	118

Seminarya naucz. wszystkie opustoszały, obniżyła się frekwencya i u nas. Z 43 uczniów Seminaryum zostało do końca roku szkolnego tylko 27. Z liczby 16 brakującej — 13 uczniów powołano do wojska, 1 przeniósł się do Lwowa, a 2 przestało uczęszczać, oddawszy się zajęciu biurowemu z braku środków utrzymania.

Natomiast frekwencya w Szkole ludowej i wydziałowej urosła tak, że musiano do szkół w Lipniku, Straconce, Komorowicach, Leszczynach i Wilkowicach odesłać 96 dzieci.

VIII. Egzamina dojrzałości.

Na podstawie osobnego rozporządzenia ministeryalnego, spowodowanego powołaniem pod broń starszej młodzieży odbywały się egzaminy dojrzałości już w I. półroczu. W czasie od I. X. do 19. XII. 1915 złożyło 10 uczniów tut. zakładu egzamin dojrzałości przed komisyą, której przewodniczył c. k. kraj. insp. szkół Michał Siwak. W II. półroczu odbyły się egzamina dojrzałości dwukrotnie, a to: a) w kwietniu 1916 z dwoma uczniami obcych seminaryów. Egzaminowi temu przewodniczyli kraj. insp. szkół Michał Siwak i Kazimierz

Bruchnalski. Obu uczniów uznano za dojrzałych, b) W d. 28. czerwca 1916 odbył się egz. dojrzałości z 4 uczniami zakładu pozostałymi po poborach wojskowych na IV. kursie. Egzaminowi przewodniczył kraj. insp. szkół Radca Dworu Mieczysław Zaleski. Wszystkim przyznano świadectwo dojrzałości, jednemu z odznaczeniem.

W ciągu roku szk. 1915/16 złożyło więc w zakładzie 16 uczniów egz. dojrzałości, z tych jeden z odznaczeniem.

IX. Stypendya i zapomogi.

Wskutek braku funduszów nie mógł Z. Gł. tak jak w latach poprzednich wypłacać młodzieży stypendyów pedag. Natomiast dzięki staraniom Zarządu Głównego i Dyrekcyi w R. Szk. Kraj. i Wydziale kraj. przyznano uczniom tut. zakładu, spełniającego w zupełności zadanie zakładu publicznego, stypendya pedagogiczne z funduszów krajowych. W I. półroczu uzyskano także jedno stypendyum dla ucznia III. kursu po 40 K. mies. na cały rok szkolny, ponieważ tenże przed wstąpieniem do zakładu pobierał takie stypendyum w Semin. naucz. w Samborze. W styczniu 1916 przyznała c. k. Rada Szk. Kraj. za przyzwoleniem Wydziału Kraj. a po wysłuchaniu opinii grona naucz. 14 stypendów dla uczniów tut. zakładu po 30 K. miesięcznie na czas od 1. stycznia do końca czerwca 1916 r. z funduszu krajowego. W ten sposób zakład nasz, spełniający w zupełności zadanie zakładu państwowego, został pod względem rozdziału stypendyów postawiony na równi z zakładami państwowymi.

X. Kółka uczniów.

Z powodu mniej sprzyjających warunków nie były czynne w r. 1915/16 kółko śpiewackie i kurs nauki strzelania. Częściowo czynną była tylko „Czytelnia uczniów“ i organizacya skautowa wśród seminarzystów i uczniów klas wydziałowych.

XI. Inne urządzenia i obchody etc.

Czynną była także „Pomoc Koleżeńska“ uczniów seminaryum. D. 20. grudnia urządzono dla ubogiej dziatwy szkoły ćwiczeń

„Gwiazdkę“ pod protektoratem P. Marszałkowej Anny Niezabitowskiej i Wiceprezydenta Dra Ignacego Dembowskiego, podczas której obdarzono wszystką młodzież szkoły ćwiczeń skromnemi torebkami z łakociami, a 150 uczniów obuwiem i ubraniem.

D. 10. I. 1916 otwarto w zakładzie kurs dla analfabetów męskich i żeńskich. Kurs ten prowadziła p. Wanda Frankowa, nauczycielka szkoły TSL. w Białej. Zapisało się na kurs 40 słuchaczy i słuchaczek, wytrwało do końca tj. do 17. kwietnia 1916 tylko 16. Posiedli oni w zupełności sztukę czytania i pisania.

XII. Wizytacye.

W ciągu I. półrocza odwiedził zakład dwukrotnie Radca Dworu Kraj. insp. szkół Mieczysław Zaleski, a to w październiku 1915, w którymto dniu informował się o grono i rozkład prac oraz 17. grudnia 1915, w którymto dniu przysłuchiwał się: 1) konferencyi krytycznej i przygotowawczej z uczn. IV. kursu (prowadził Dyrektor), 2) lekcyi historyi na III. k. (prof. Kargol), 3) lekcyi j. niemieckiego na k. IV. (prof. Merta) i 4) lekcyi w kl. I. B. posp. ćwiczeń (p. Biega).

W d. 22. i 23. marca 1916 wizytował zakład prezes Z. Gł. TSL. Dr. Ernest Bandrowski i w d. 23. marca odbył z gronem konferencyę.

Rok szkolny 1916/17.

I. Organizacya i pomieszczenie zakładu.

Takie, jak i w r. szk. poprzednim. Dodano jedynie kurs przygotowawczy. Z Seminaryum połączona jest dalej 4 kl. pospolita i 3 kl. wydziałowa Szkoła ćwiczeń. Zakład liczy 15 oddziałów.

II. Nauka i plan nauki.

Nauka w Seminaryum i Szkole ćwiczeń odbywała się w I. półroczu zupełnie normalnie i według obowiązujących planów. Stały jej tylko na przeszkodzie trudne warunki życiowe, w jakich młodzież tak Seminaryum jak i Szkoły ćwiczeń do zakładu uczęszcza.

III. Grono nauczycielskie.

Dyrektor: Dr. Antoni J. Mikulski (pedag. lekcye i ćw. prakt.) Katecheta (dla całego zakładu): X. Dr. Jan Krzemieniecki (rel.). Nauczyciele Seminaryum: Dr. Kazimierz Dreas (j. niem.), Adolf Kargol (hist. geogr.), Jan Koim (z gimn. realn. gimnastyka), Władysław Kuś (matem. kaligr. rys.), Dr. Maciej Kwieciński (hyg. i somat), Adam Orzechowski (matem. natur. fiz.), Edward Türschmid (j. polski), nadto ze szkoły ćwiczeń: Mieczysław Augustynowicz (muzyka), Stanisław Iżewski (gospodarstwo), Henryk Paszkiewicz (śpiew).

Nauczyciele szkoły ćwiczeń.

Pospolitej: Jan Biega (II. A), Maryan Gelinek (II. B), Stanisław Iżewski (I. A), Wieńczysław Karpinal (III. B), Henryk Paszkiewicz (III. A), Michał Sokalski (IV), Wilhelm Tenschert (I. B). Wydziałowej: Mieczysław Augustynowicz (I. gr.), Marcin Cisakowski (I. gr.), Jan Marcinów (II. gr.), Józef Skarbek (III. gr.).

IV. Uczniowie.

W r. szk. 1916/17 frekwencya w Seminaryum w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła prawie o 40%. Również w Szkole ćwiczeń frekwencya wzrosła tak, że w trzech pierwszych klasach pospolitych musiano stworzyć oddziały równorzędne. Gdy warunki na to pozwolą, będziemy reaktywować dawną (z r. 1913/14) czteroklasową szkołę ludową im. T. Kościuszki.

Stan frekwencyi przedstawia się następująco:

I. Seminaryum.		II. Szk. ćwicz. pospol.		III. Szk. ćwicz. wydz.	
kl. przygot.	14	kl. I. A.+B.	92	kl. I. w.	63
kurs I.	24	„ II. A.+B.	102	„ II. w.	49
„ II.	12	„ III. A.+B.	94	„ III. w.	28
„ III.	8	„ IV. —	60		140
„ IV.	8; *		348		
	66				

*) nadto 8 żołnierzy przyjętych, w celu zdawania matury na kurs 4 tygodniowy.

V. Środki naukowe.

Zakład posiada: bibliotekę nauczycielską i bibliotekę uczniów, gabinety: przyrodniczy, fizyczny, historyczno-geograficzny i rysunkowy oraz zbiory przyborów do nauki gospodarstwa oraz do nauki poglądu i gimnastyki. Wszystkie zbiory są obficie zaopatrzone.

VI. Egzamina.

Prócz egzaminów wstępnych z początkiem nowego roku szkolnego przeprowadzono w ciągu I. półrocza ośm egzaminów dojrzałości w terminie wcześniejszym z żołnierzami po 4 tygodniowem ich uczęszczaniu na kurs IV. — Trzej z nich to dawni uczniowie zakładu, pięciu to uczniowie zakładów obcych.

VII. Stypendya.

Na skutek zabiegów Dyrekcyi zezwolił Wydział Krajowy Radzie Szkolnej Krajowej na udzielenie uczniom tut. zakładu stypendyów pedagogicznych z funduszu Krajowego. Przyznana dotacya (na razie na I. półrocze) wynosiła 900 koron miesięcznie.

Z kwoty tej udzielano:

1	uczniowi	stypendyum	po 40	koron	miesięcznie.
18	uczniom	„	„ 30	„	„
13	„	„	„ 20	„	„
6	„	zapomóg	„ 10	„	„

Nadto z funduszów Zarządu Gł. T. S. L. udzielano:

1	uczniowi	stypendyum	po 20	koron	miesięcznie.
1	„	zapomogi	„ 15	„	„
5	„	„	„ 10	„	„

Miesięcznie wydawano na stypendya dla 45 uczniów 985 koron.

VIII. Kółka młodzieży, inne urządzenie obchody.

Z „Kółek“ młodzieży czynna była tylko „Czytelnia“ uczniów. — Nadto fungowała „Pomoc koleżeńska“. — Celem przyjścia z pomocą młodzieży ubogiej, urządził Dyrektor w wolnej salce w suterynach stałe mieszkanie dla 3 uczniów z IV. kursu t. j. takich, którzy dojeżdżali z okolicznych miejscowości i mieli złe połączenia kolejowe. W dawnej jadalni w suterynach urządzono łącznie z Gimnazyum uczelnie dla tych uczniów, którzy odjeżdżali do domów popołudniu lub wie-

czorem. W styczniu 1917 zaczęto wydawać dla młodzieży szkoły ćwiczeń i kursów ciepłe śniadanie, składające się z chleba i herbaty z mlekiem.

We wszystkich uroczystościach i obchodach narodowych brał cały zakład udział.

Osobno urządzono ku czci ś. p. Henryka Sienkiewicza uroczysty poranek.

IX. Potrzeby przyszłości.

Dla rozwoju zakładu sprawą pierwszorzędnej wagi jest jego upaństwowienie. Drugą niemniej ważną sprawą jest założenie internatu dla seminarzystów.

Sprawozdanie wydziałowej szkoły żeńskiej TSL. połączonej z 4-klasową ludową.

Rok szkolny 1914/15.

W porozumieniu z Zarządem Głównym TSL. i Referentką szkolną Dyr. A. Aleksandrowiczówną rozpoczęła Dyrekcya Szkoły żeńskiej mimo bardzo niepomyślnych stosunków wpisy — a grono przystąpiło do pracy. Nauka rozpoczęła się 1-go września.

Skład grona

Amalia Sobocińska, dyrektorka, X. Władysław Mączyński katecheta; nauczycielki: Marya Surowiecka, Marya Dubowska, Wiktorya Olszanecka, Jadwiga Jurasińska, Wanda Jahlówna, wszystkie z poprzednich lat; w miejsce p. Bronisławy Dąbkowskiej weszła maturzystka Kołodziejówna Walerya z Białej.

Wpisy szkolne wypadły dobrze.

Do 15. listopada nauka odbywała się normalnie we własnym budynku. We wrześniu i październiku przybyło wiele uchodźców wojennych ze wschodniej Galicyi; zjechały również do Białej władze krajowe: Dnia 15. listopada budynek Szkoły żeńskiej zajęła Dyrekcya Poczt i telegrafów. — Był to już ostatni budynek, jakim TSL. rozporządzało w Białej.

Szkoła żeńska przeniosła się 15. listopada do 4 sal wynajętych przy ul. Hałcnowskiej l. 25. W tych 4 salach musiały mieścić się

szkoła męska ludowa i wydziałowa, żeńska ludowa i wydziałowa, nadto później jeszcze III. i IV. kl. gimnazyum.

W okresie Świąt Bożego Narodzenia urządzono mimo wszystkie kłopoty staraniem Dyrekcyi i Grona, pod protektoratem JWP. Namiestnikowej Wandy Korytowskiej i Wiceprezydenta Rady Szkolnej JWP. Dr. Dembowskiego „Gwiazdkę“ dla biednych dzieci szkoły żeńskiej i męskiej. Dzięki ofiarności Władz i miejscowych Instytucyi zebrano ogólną kwotę 1300 Kor. za którą zakupiono ciepłą odzież i buty dla biednej dziatwy.

Nauka odbywała się co drugi dzień (w poniedziałki, środy i piątki) przy zmniejszonej liczbie godzin. Klasy ludowe 12 godzin tygodniowo, wydziałowe 15 g. zaś III. wydz. 17 godzin. Ułożono tak, że każda klasa wydziałowa, skoro tylko w zimie przybyło więcej dnia, uczyła się 4 razy tygodniowo, zaś III. w. 5 razy.

W czasie I. płr. wpisywało się do naszej szkoły ale i często wypisywało się wiele dzieci uchodźców.

W styczniu powstał „Komitet opieki nad uchodźcami w Białej“ pod protektoratem JWPani Namiestnikowej Korytowskiej: grono Szkoły żeńskiej przystąpiło do tejże pracy. Nauczycielki objęły dyżury w komitecie, wyszukiwały i badały nędzę uchodźców; szczególniej poświęcały się temu pp. Dubowska i Olszanecka.

Przy komitecie powstała sekcya szkolna dla dzieci uchodźców — opiekę nad niemi objęła dyrektorka p. Sobocińska, ściągając wszystkich opuszczonych do szkoły — wielu uczniów wróciło do Gimnazyum, Szkoły handlowej i zebrało się do pracy.

Na dochód biednych dzieci urządziła Szkoła żeńska amatorskie przedstawienie. Dziatwa Szkolna odegrała baśń fantastyczną Konopnickiej „Krasnoludki“.

Biednym dzieciom sprawiono ubrania i buciki. Rada Szkolna Krajowa dała na ten cel 100 Kor., Rada powiatowa w Białej 100 Kor., Czytelnia Pań w Białej 50 Kor., Ks. Mączyński uzbierał 30 Kor., ogółem zebrano 284 Kor., wydano 280 Kor. Obdarowano 25 dziewczynek i 22 chłopców.

Od czerwca zaprowadzono gry i zabawy połączone z ćwicz. gimnastycznem na wolnem powietrzu. Naukę prowadził prof. gimnazyum p. Koim 2 razy w tygodniu po 1 godz.

Dnia 30 czerwca b. r. zakończono rok szkolny nabożeństwem w kościele, gdzie ks. Mączyński bardzo serdecznie przemówił do dzieci. Dla braku lokalu nie było żadnego popisu, odczytano tylko klasyfikacyę i rozdano świadectwa.

Wykaz

frekwencyi w roku szkolnym 1914/15.

Szkoła wydziałowa żeńska 3. klasowa z 4. klasową ludową pospolitą TSL. im. Król. Jadwigi w Białej z prawem publiczności rozp. c. k. Minist. W. i O. dla klas ludowych z 20. XI. 1902 l. 29943. dla klas wydziałowych z 28. IV. 1912 l. 13.566.

Ilość uczenic zapisanych do szkoły													
ludowej								wydziałowej					
I.		II.		III.		IV.		I.		II.		III.	
1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
66	78	55	62	67	60	44	50	33	37	20	24	14	17

Wynik klasyfikacyi, odbytej z końcem roku szkol.	I. L.	II. L.	III. L.	IV. L.	I. W.	II. W.	III. W.	Razem
Zapisało się	78.	62	60	50	37	24	17	328
Uzyskało uzdolnienie przejścia do klasy wyższej:	41	45	41	32	25	20	13	217
Nie uzyskało uzdolnienia:	16	10	8	11	4	2	1	52
Klasyfikowano ogółem:	57	55	49	43	29	22	14	269
Nie klasyfikowano:	9	6	2	7	7	1	3	35
Opuściło szkołę:	12	1	9	—	1	1	—	24
Umarło	—	—	—	—	—	—	—	—

Rok szkolny 1915/16.

Wykaz grona.

Dyrektorka: Amalia Sobocińska gr. I., Katecheta; X. Oskar Matz, Naucz. wydział: Dubowska Marya III. gr., Jurasińska Jadwiga I. gr., Olszanecka Wiktorya II. gr., Kulmatycka Marya II. gr. Przygodzka Janina I. gr., Naucz. ludowe: Kusiowa Marya Frankowa Wanda, Gelinkowa Marya, Jahlówna Wanda, Kołodziejówna Walerya. Z egzam. dla szkół średnich (IV. kl. wydz.) Michcińska Helena, dla j. francuskiego Staffowa Rajmunda.

Kronika szkoły.

Nowy rok szkolny nie przyniósł wiele zmian. Nauka rozpoczęła się, jak w ubiegłym w anormalnych warunkach, w ciasnym wynajętym budynku, zaś własny zajęto na pomieszczenie biur c. k. Namiestnictwa i Wydziału krajowego. Wskutek przeprowadzki inwentarza szkolnego nauka rozpoczęła się 15. września, zaś wpisy odbyły się 1., 2. i 3. września.

Do klas ludowych wpisało się 295 ucz. do wydziałowych 110, razem 405. Z tego 100 uchodźczyń, a miejscowych 305.

Otwarto klasę uzupełniającą jako IV. wydziałową z planem naukowym, zastosowanym do potrzeb uczenic, obejmującym wykształcenie formalne i praktyczne, potrzebne każdej kobiecie. Kl. I. lud. rozdzielono na dwie paralelki. Szkoła mieściła się w budynku wynajętym posiada tylko 4 sale szkol., kancelaryę z przedpokojem, których także użyto na klasy. Dyrekcya mieściła się w przedpokoju.

Brak wygodnego korytarza i podwórza szkolnego dawał się ogromnie odczuwać w czasie przerw.

Nauka odbywała się dwurazowo: rano klasy wydziałowe i IV. ludowa, po południu ludowe. Wymiar godzin w przedmiotach prawie że normalny: klasy poranne mają naukę w 30 g. tygodniowo (godziny trwają 45 minut), klasy popołudniowe w 20 godz. tygodniowo. Personal nauczycielski skompletowany wzorowo.

Dyrektorka odbyła w I. półr. 6 konferencyi z gronem nauczycielskiem, na których prócz spraw bieżących, omawiano szczegółowo i wyczerpująco kwestye pedagogiki i metodyki: 1) Metodyka j. polskiego w kl. wydziałowych. 2) Jak przeprowadzać w szkole korektę ćwiczeń domowych. 3) Istota i metodyka dyktatu w kl. ludowych

i wydziałowych z punktu nauki poglądu. 4) Metoda doświadczalna w naukach przyrodniczych, począwszy od kl. ludowych.

Konferencye rodzicielskie z gronem odbywają się każdego miesiąca.

Środki naukowe: gabinet fizykalno-przyrodniczy zupełnie dostatecznie zaopatrzony. Do nauki geografii i historyi szkoła posiada odpowiednią ilość map i obrazów; zakupiono 1 nowy album i 10 atlasów Romera. Do nauki rysunków zakupiono modele za kwotę 150 K. Zarząd Główny TSL. zaopatrzył biblioteczkę dla młodzieży 200 dziełkami wydawn. Arcta, zaś dla biblioteki nauczycieli przysłał 150 dzieł.

Stan zdrowotny dziatwy: w miesiącu grudniu i listopadzie prawie połowa uczenic kl. I. i II. chorowała na odrę i epidemiczną influenzę.

Uroczystości szkolne: dla braku lokalu szkoła obchodziła wszelkie uroczystości wspólnie z męską w auli Seminaryum TSL.

Wizytacya szkoły: w miesiącu listopadzie wizytowała szkołę z ramienia Zarządu Głównego TSL. referentka Szkolna WP. Aniela Alexandrowiczówna, 20 listopada wizytował naukę religii X. Dziekan Kondolewicz. Szkołę odwiedzili też: Radca Dworu i Inspektor krajowy WP. Zaleski z Inspektorem okręgowym p. Opuszyńskim.

Charakter szkoły	Klasa	Zapisało się		Klasyfikowano	Uczyniło postępy dobre	Niedostateczne	Nieklasyfikowano	Opuściło szkołę	Umarło	Data nadania prawa publiczności
		Z początku I. pł.	Z końcem I. pł.							
Szkoła wydziałowa (3 kl.) żeńska TSL. im. Król. Jadwigi połączona z 4-klasową ludową pospolitą i z kursem uzupełniającym jako IV-tą klasą wydziałową.	I.	a 51	49	49	38	4	4	3	—	Reskryptem z d. 20. listopada 1902 l. 29.343. Wys. c. k. Ministerstwo Wyznań i oświaty nadało klasom ludowym prawo publiczności.
		b 51	50	50	34	6	6	4	—	
	II.	57	58	53	51	2	3	2	—	
	III.	72	67	59	54	5	3	5	—	
	IV.	64	63	55	48	7	5	3	—	
	razem	295	287	266	225	24	21	17	—	
	I. w.	37	41	37	28	9	3	1	—	Reskryptem z dnia 23. kwietnia 1912 r. l. 13 566. Wys. c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty nadało 3 klasom wydziałowym prawo publiczności. (IV. kl. nie posiada jeszcze prawa publ., założona dopiero w 1915/16.)
	II. w.	40	34	31	25	6	2	1	—	
	III. w.	22	23	23	23	—	—	—	—	
	IV. w.	11	11	11	11	—	—	—	—	
	razem	110	109	102	87	15	5	2	—	

Rok szkolny 1916/17.

A. Szkoła żenska TSL. wydziałowa im. Król. Jadwigi w Białej, połączona z 4-ro kl. ludową pospolitą i kursem dopełniającym, jako IV-tą kl. wydziałową.

Wykaz grona:

Dyrektorka Amalią Sobocińska, Katecheta X. Jan Tomaszkiewicz, Nauczycielki wydz. Łuczyńska Antonina gr. I. Jurasińska Jadwiga gr. I., Kulmatycka Marya gr. II. w.. Przygodzka Janina I, Mikołajtysowa Józefa III. gr. (na urlopie) Rappé Marya III. gr. Nauczycielki lud. Kusiowa Marya (na urlopie) Frankowa Wanda, Gelinkowa Marya, Kołodziejówna Walerya, Dujanowiczówna Anna, Łuczyńska Jadwiga, Gajewska Janina praktykantka. Nadetatowe: do j. francuskiego Staffowa Rajmunda, dla nauk przyrodniczych i hygieny w kl. IV. wydz. prof. Helena Michcińska.

Wynik wpisów.

B. Do kl. I. lud. wpisało się uczenic		86	do kl.	I. wydz.	52
„ „ II. „ a. i b.		101		II. „	50
III. „		66		III. „	44
IV. „ a. i b.		90		IV. „	14
razem		343	razem		160

Frekwencya ogólna 503, więcej o 100 uczenic niż w roku 1915/16 t. j. w kl. ludowych o 48 więcej, zaś w wydziałowych o 50.

Kronika.

Szkoła istnieje od r. 1898 do 1912 pod wspólnem kierownictwem ze szkołą męską, zaś od I/IX. 1912 pod osobnem kierownictwem, jako wyłącznie szkoła żeńska.

Zakład rozwija się pomyślnie, a świadczy o tem frekwencya z ostatnich lat: w r. 1912/13 było uczenic 294, w 1913/14 313, w 1914/15 w I szym roku wojny 328, w 1915/16 406, w 1916/17 503.

W klasach ludowych potworzono paralelki.

Pomieszczenie szkoły:

Do końca grudnia nauka odbywała się w ciągu dalszym w budynku wynajętym.

Nauka odbywała się dwurazowo — 9 licznych klas musiało się mieścić w 4 salach i 5-tym pokoju. Po usilnych staraniach z końcem grudnia 1916 r. władze oddały budynek.

W tych to trudnych i wyjątkowo ciężkich warunkach nauka silnem tętnem bez przerwy szła naprzód z prawdziwie wielkiem poświęceniem zdrowia i sił nauczycielek jak też i dziatwy, by wszystko co losy wojny przyniosły przetrwać.

Nauka rozpoczęła się normalnie 4. września nabożeństwem.

Środki naukowe i biblioteka

Szkoła w r. b. otrzymała bogaty zasób książek i podręczników szkolnych.

Zarząd Główny od 1. września 1916 r. przysłał nowych podręczników za kwotę: 600 Kor. Rada szkol. krajowa przez R. s. o. w Białej 60 podr. za cenę 100 Kor. jako dar dla ubogiej młodzieży. Biblioteczka dla młodzieży: w r. b. Zarząd Główny przysłał 140 nowych dziełek za kwotę 200 Kor.

Ogólne zestawienie: podręczników szkolnych 800, biblioteczka dla młodzieży 500 tomów, (na każdą uczenicę przypada 1 książka do czytania). Wskutek tego wymiana łatwa.

Gabinet przyrodniczy, geograficzny i rysunkowy zupełnie dostatecznie wyposażony.

Biblioteka nauczycielska z działu metodyki i pedagogii wynosi do dnia 30/XII. b. r. 200 tomów. W roku b. zaprowadzono nadobowiązkową naukę j. francuskiego, tudzież urządzono kurs nauki wyrobu ozdób ua drzewko kolędowe o motywach czysto swojskich.

Na kursa j. francuskiego uczęszcza 30 uczenic, z kursu zabawek korzystało około 50 uczenic.

Uroczystości szkolne i obchody narodowe obchodzi Szkoła wszystkie.

Prócz zwyczajnych miesięcznych konferencyi, grono odbyło nadzwyczajną w sprawie ochrony i opieki młodzieży; zebrano na ten cel na listy Komitetu Ochrony dziecka sekcyi zachodniej wielu członków i 283 Kor. 60 hal.

Zarząd Główny wyasygnował stałą miesięczną kwotę na żywienie głodnych a biednych dzieci, które z powodu braku lokalu wstrzymano do 1. stycznia. We własnym budynku rozpocznie się rozdzielanie śniadań.

W tym roku reaktywowano egzorty szkolne, choć z ogromnym trudem, bo młodzież na nie szła aż do kościoła parafialnego, t. z. cały kwadrans drogi wśród ulic gwarnych w czasie dnia targowego. Działo się to wskutek braku pomieszczenia.

Na „gwiazdkę“ obdarowano najbiedniejsze: 86 par bucików i 60 sukienek. Gwiazdka odbyła się dzięki komitetowi Pań pod łaskawym protektoratem J. E. Marszałkowej JWP. A. Niezabitowskiej i Prez. Rady Szkolnej Kraj. JWP. Zolla. W październiku z nastaniem zimna ofiarowała Rada powiatowa w Białej 20 par butów dla ubogiej młodzieży.

We własnym lokalu od 1. stycznia 1917 roku urządza dyrekcya wspólną uczelnię dla biednych uczenic, które nie mają światła i opału. W I. płr. zwiedział pomieszczenie szkoły Prezydent Rady Szkolnej krajowej JWP. Dr. Fryderyk Zoll. Szkołę wizytowała Referentka Zarządu Głównego JWP. Aniela Alexandrowiczówna. Z powodu braku i drożyzny papieru jak również materyału do robót ręcznych, szkoła i tej agendy podjęła się, t. j. masowego zakupna materyału, by tylko nauka szła naprzód. I w tym wypadku Zarząd Główny asygnował pieniądze na tymczasowe pokrycie kosztów 240 Kor.

Szkoła 5-klasowa ludowa im. St. Konarskiego w Leszczynach

Szkoła mieści się w budynku własnym, otoczonym ogrodem. W środki naukowe jest dostatecznie zaopatrzona. Na podstawie reskryptu Min. wyzn. i ośw. z 20. listop. 1902 l. 29.943 szkoła posiada prawo publiczności. Miejscowa rada gminna, jakkolwiek wyłącznie niemiecka, na podstawie frekwencyi szkolnej zmuszoną została uznać potrzebę tutejszej szkoły polskiej i uchwaliła zorganizowanie publicznej szkoły z językiem wykładowym polskim, przyjmując na rzecz miejscowego funduszu szkolnego dla polskiej szkoły budynek oddany przez TSL., z zastrzeżeniem że w szkole tej po wieczne czasy język polski będzie wykładowym.

Praca grona nauczycielskiego w 2 latach ubiegłych napotykała na ciężkie trudności skutkiem zajęcia budynku przez wojsko przez kilka miesięcy, r. szk. 1914/15, jak również skutkiem częstej zmiany grona w ciągu wojny. W r. 1915 pracowało Grono w następującym składzie: wieloletni kierownik Oswald Czarnecki kierownik, Helena Kwapińska, Marya Sychorówna, Helena Weissowa, Helena Zahaczewska. Religii udzielał ks. Jan Kossowski, wikaryusz z Lipnika, Dr. Stener lekarz miejscowy, bezinteresownie udzielał chorym uczniom porady lekarskiej.

W r. 1914/15 hospitowała szkołę ref. Z. Gł. p. dyr. A. Alexandrowiczówna.

W listopadzie 1915 zorganizował Zarząd Główny kurs kroju i szycia prowadzony przez p. Heleną Weissową. Na kurs uczęszczało 38 kobiet i starszych dziewcząt.

Staraniem grona odbyło się w ostatnim roku 15 zebrań rodzicielskich. W szkole otwarto kaplicę, w której odbywają się nabożeństwa w każdą niedzielę i święto. Majątek kaplicy, zebrany drogą składek a pozostający pod opieką osobnego komitetu polskiego, wynosi ponad 5.000 K. Komitet przystąpi do budowy domu, przeznaczonego na kaplicę i ochronkę. Po przyjęciu budynku przez fundusz gminny, ołtarz przeniesiono do ochronki.

Pozatem grono nauczycielskie pracowało w miejscowym Kole TSL. i prowadziło znakomicie rozwijający się sklep Kółka Rolniczego, który się mieści we własnym domu obok szkoły. Staraniem miejscowego Koła TSL., a przy wybitnem współdziałaniu K. B. K. w Krakowie obdarzono biedną dziatwę ciepłą odzieżą, a na przednowku udzielano 50—60 uczniom dziennie śniadań i podwieczorków w szkole.

Ostatnią pracą grona naucz. było założenie w Leszczynach ochrony dla dzieci polskich w wieku przedszkolnym, której prowadzenia podjęły się SS. Felicyanki. Do utrzymania ochronki wybitnie przyczyniła się Rada Szkolna Krajowa.

Do szkoły uczęszczało 129 dzieci — w tem 72 chłopców i 57 dziewcząt.

W r. szk. 1915/16 frekwencya dzieci wynosiła: 198 dzieci, w tem 119 chłopców i 79 dziewcząt.

W r. szk. 1916/17 zapisano dzieci 186, w tem 82 chłopców i 104 dziewcząt. Piątą klasę rozwiązano.

Skład Grona naucz.: Oswald Czarnecki, kierownik, Helena Kwapińska, Wanda Iżewska, Kazimierz Weber, ks. Józef Kossowski.

W dniu 1. stycznia 1917 r. szkoła TSL. w Leszczynach przeszła ostatecznie wraz ze szkołą niemiecką, utworzoną z klas nadetatowych na fundusz kraju i gminy. Przy przyjmowaniu przez Radę szkolną miejscową budynku Zarząd główny TSL. zobowiązał się spłacić wszystkie długi, na budynku tym ciążące, oraz 1,300 kor. jednorazowo na naprawki domu i inwentarza. Grono nauczycielskie pozostało i nadal w dotychczasowym składzie. Zarząd Główny TSL. zapewnił Gronu dodatki TSL. do końca roku szkoln., a dziatwie dalej pomoc w odżywianiu i w ochronce.

Gimnazyum realne im. Jul. Słowackiego w Orłowej.

(Utrzymywane przez TSL. i Macierz Szkolną Cieszyńską).

Rozwój tego zakładu od samego początku, jak również stan jego obecny świadczą wymownie o jego potrzebie w zagłębiu węglowem Śląska, jak również o jego znaczeniu dla tej części Polski. Że ludność miejscowa uznaje potrzebę zakładu, i pojmuje jego znaczenie dla przyszłości narodu, świadczy o tem najlepiej rok szk. 1914/15. W roku tym z powodu wypadków wojennych znalazły się obydwa Towarzystwa, utrzymujące dotychczas zakład, w takiem położeniu finansowem, że chcąc go nadal utrzymać, musiały zażądać od wszystkich uczniów opłaty szkolnej w wysokości 30 K. za półrocze. Tylko najbiedniejszym udzielono zniżki, względnie uwolniono w całości. Z całą gotowością płacili rodzice czesne, a były wypadki, że płacili nawet więcej, niż się należało. Wszyscy rodzice zrozumieli, że tej szkoły, z takim trudem zdobytej, która ich dzieciom pozwoli uzyskać w przyszłości lepszy kawałek chleba, należy wszelkimi sposobami bronić i nie dopuścić do jej upadku.

W roku szkol. 1914/15 wpłacili uczniowie tytułem opłaty szkolnej 12.750 K. Cyfra ta uwydatni się tem jaskrawiej, jeżeli się zważy, że 98 % rodziców naszych uczniów, to ciężko pracujący górnicy. Ta ofiarność rodziców na gimnazyum w roku tak ciężkim pod względem ekonomicznym, będzie zawsze jedną z najjaśniejszych kart w historyi tego zakładu. Obok tej bardzo wielkiej ofiarności ludności — drugim momentem, ułatwiającym byt zakładu, były płatne urlopy dla grona naucz., uzyskane przez Zarząd główny T. S. L.

Rezultaty naukowe wychowanków dzięki wydatnej pracy grona nauczycielskiego są bardzo pomyślne, co stale stwierdza przy wizytacyi zakładu także c. k. Inspektor krajowy z Opawy.

Rok szkolny 1913/14.

Na 317 uczniów klasyfikowanych w r. szk. 1913/14 uznano za nieuzdolnionych do klasy wyższej 8·20 % zaś za chlubnie uzdolnionych 23·33 %, co stanowi prawie 1/4 całej frekwencyi.

Tak jak w poprzednich latach tak i w r. 1913/14 udzielano nauki śpiewu, nauki stolarstwa, introligatorstwa i muzyki. Pięknie rozwinęła się drużyna skautowa, pod kierunkiem prof. Pollaka. — Dobrze rozwijała się czytelnia uczniów i Kółko historyczno-literackie.

Rok szkolny 1914/15.

Zaraz z początkiem mobilizacyi powołano pod broń dyrektora zakładu p. Kazimierza Piątkowskiego i 4 profesorów, pp. Karola Grycza, Dra Józefa Korzeniowskiego, Romana Pollaka i Juliana Wagę, oraz obu nauczycieli pomocniczych, p. p. Rudolfa Halfara i Jana Kiszę

Pozostali profesorzy: ks. Eug. Brzuska, Teodor Dąbrowski, Piotr Feliks, Aleksander Gryglewski, Józef Haydukiewicz, ks. Karol Kotula, Stanisław Maluty, Gustaw Szura, oraz przybyli: p. Stanisław Mendrala i p. Stanisław Zakrocki, ewakuowany profesor gimn. św. Anny w Krakowie, rozpoczęli dnia 25. września naukę szkolną. Obowiązki kierownika objął prof. Piotr Feliks.

By przy tak szczupłem gronie sił nauczycielskich umożliwić prowadzenie nauki w 6 klasach głównych i 3 paralelkach, musiano znieść równorzędny oddział klasy IV, mimo 67 uczniów w tej klasie i w porozumieniu z władzami szkolnemi w Opawie zredukować liczbę godzin nauki tygodniowej w niektórych przedmiotach.

Dnia 26 listopada 1914. przy poborze wojskowym 5 profesorów uznano za zdolnych do broni. W kilka dni po poborze nadszedł rozkaz władz wojskowych, by zakład opróżnić na szpital. Naukę w zakładzie przerwano. W kilka dni później oddano nam jednak budynek szkolny z powrotem, a niedługo potem zwolniono od służby wojskowej 2 profesorów. Po dwutygodniowej przerwie podjęto naukę na nowo. W miejsce powołanych pod broń profesorów pozyskano p. Józefa Szczudłę, Andrzeja Graselę, ks. prof. Józefa Folwartschnego, Leona Płoszewskiego, Jana Stokłosę i Andrzeja Stasickiego. Dwie pozostałe paralelki ściągnięto, liczbę godzin tygodniowej nauki jeszcze nieco zredukowano i tak dokończono nauki. Mimo wszelkie trudności, zdołano wyczerpać odpowiednio skrócony materyał naukowy, co z uznaniem stwierdził także c. k. Inspektor szkolny krajowy podczas wizytacyi zakładu; również wynik końcowy nauki mimo ścisłej klasyfikacyi okazał się zupełnie pomyślny. Z 313 uczniów zapisanych a 308 klasyfikowanych wykazano tylko 7% nieuzdolnionych do przejścia do następnej klasy, natomiast 16% chlubnie uzdolnionych.

Rok szkolny 1915/16.

W roku szkolnym 1915/16 przybyła klasa VII. Do kl. I. zgłosiło się 68 uczniów. Ogółem zapisało się uczniów 320. Nauka odbywała się w lepszych nieco warunkach jak w roku poprzednim, ponieważ

nie było tyle zmian w gronie nauczycielskiem. To też i wynik końcowy był zupełnie dobry. Wykazano zaledwie 6% nieuzdolnionych uczniów, natomiast 26% chlubnie uzdolnionych.

Skład grona nauczycielskiego na początku roku szk. 1915/16 był następujący:

Kierownik Piotr Feliks. Profesorzy: ks. Eugeniusz Brzuska, Aleksander Gryglewski, Józef Haydukiewicz, Franciszek Kulisiewicz, Stanisław Mendrala, Michał Radomski, Juliusz Szawłowski, ks. Jan Szeruda, Gustaw Szura, Józef Trzos, Władysław Wilusz. W II. półroczu zaszła zmiana w gronie o tyle, że miejsce p. Trzosa i ks. Szerudy, weszli ks. Karol Kotula, i p. Tadeusz Semelka.

Rok szkolny 1916/17.

W roku szkolnym 1916/17. otwarto VIII. klasę. Do kl. I. zgłosiło się 88 uczniów. Ogółem zapisało się 338 uczniów. Utworzono 8 klas głównych i 1 paralelkę w kl. I. Osobisty skład grona z końcem grudnia 1916. był następujący: Kierownik: prof. Piotr Feliks. Profesorzy: ks. Eugeniusz Brzuska, Andrzej Długopolski, Aleksander Gryglewski, Józef Haydukiewicz, ks. Karol Kotula, Franciszek Kulisiewicz, Stanisław Mendrala, Tadeusz Semelka, Juliusz Szawłowski, Gustaw Szura, Władysław Wilusz.

Gimnazyum realne w Orłowej jest jednym z tych nielicznych a szczęśliwych zakładów, które mogły w czasie wojny kontynować swą pracę, wśród zmienionych co prawda warunków, ale nieprzerwanie z nieumniejszoną intenzywnością, we własnym i dogodnym budynku.

Zdając sobie sprawę z podwójnej w tych czasach odpowiedzialności za wychowanie młodzieży, starał się i stara zakład orłowski spełnić ciężące na nim wobec społeczeństwa i przyszłości obowiązki, wypełniając program naukowy i otaczając opieką swych wychowanków, których obecne stosunki w znacznej części pozbawiły dotychczasowej rodzicielskiej opieki, tem więcej, że olbrzymia większość uczniów, to synowie górników i robotników.

Nie obeszła się bez młodzieży gimnazyum i jej czynego współudziału żadna zbiórka na cele narodowe i ogólno humanitarne. Pomijając doroczną zbiórkę na gimnazyum, która w r. 1915/16 przyniosła 1381 K. 49 h., młodzież zbierała na Legiony, na Macierz szkolną, na Polaków poszkodowanych wojną w Królestwie i Galicyi, na Czerwony Krzyż i t. d.

Szkoła wydziałowa w Czechowicach.

Szkoła istnieje od r. 1910. założona przez Koło Uniwersyteckie T. S. L w Krakowie; w ostatnich latach przybrała ona charakter koedukacyjny za zezwoleniem c. k. Ministerstwa wyznań i oświaty. Wojna wycisnęła swe piętno na rozwoju szkoły. Przez cały prawie rok szkolny 1914/15. budynek szkolny zajęty był przez władze wojskowe, grono zaś rozprószyło się pod wpływem wypadków wojennych. Na miejscu pozostał tylko dyrektor zakładu, który wytrwale otaczając opieką młodzież szkolną, zorganizował kursa naukowe, przygotowujące do egzaminów z klas wydziałowych. Z końcem r. 1914/16. uczęszczało na te kursa 78 dzieci. Uczniowie III. kursu złożyli z końcem roku egzamin w Szkole wydziałowej w Białej, uczniowie zaś kursów niższych przyjęci zostali na rok 1915/16 do odpowiedniej klasy wydziałowej na podstawie egzaminu wstępnego. Zapisanych na kursa było: I. wydz. 38 (29 chłopc., 9 dziew.), II wydz. 23 (19 chłopc., 4 dziew.), III wydz. 11 (8 chłopc., 3 dziewczęta).

Na rok 1915/16. skompletowano ponownie grono w następującym składzie: Józef Woleński, dyrektor, ks. Jan Barabasz, katecheta, Stanisław Iżewski, nauczyciel wydziałowy, Franciszek Obrzut, nauczyciel wydz., Stefania Obrzutowa, nauczycielka robót. Zapisy wykazały dość dobrą frekwencyę: 91 dzieci. Regularną naukę rozpoczęto w czasie przepisanym, od października znów we własnym budynku. Budynek niestety został w grudniu znów zarekwirowany przez wojsko, tak że w styczniu 1916. trzeba się było przenieść do ciasnego lokalu wynajętego.

Na wiosnę oddano nam poraz drugi budynek i od tego czasu nauka w szkole odbywa się zupełnie normalnie.

Rok szk. 1916/17. Skład grona: Józef Woleński, dyrektor, (I. grupa) ks. Jan Barabasz, katecheta, Józef Ryżewski (II gr.), Julia Figolówna (III gr.), Gabryela Woleńska, roboty ręczne.

Wpisy wykazały w tym roku 96 dzieci, z tego 57 chłopców, a 39 dziewcząt.

Szkoła ludowa 2-klasowa w Jaworzu Średniem.

Szkoła mieści się w budynku własnym, zakupionym i odpowiednio przerobionym do użytku szkolnego. Lata wojny niepomyślnie odbiły się na losach szkoły z powodu ciągłych zmian w gronie, wywołanych potrzebami wojskowemi i z powodu przejściowego zajęcia budynku szkoły na rzecz wojska. Ta też właśnie szkoła miała spłacić największy podatek krwi: w r. 1915 zginął bohaterską śmiercią na polu chwały jej były kierownik Jan Łysek, oficer Legionów.

Skład grona po paru zmianach r. 1914. zmienił się i w r. 1915. dwukrotnie. W r. szk. 1914/15. uczyli w II półroczu: Albin Bączewski jako kierownik, oraz Franciszek Piernikarczyk jako nauczyciel pomocniczy; od kwietnia 1915. po powrocie z wojska Franciszek Obrzut jako kierownik oraz Albin Bączewski jako nauczyciel. Od 15 września 1915. Karol Elster jako kierownik, Janina Barańska nauczycielka, wreszcie sama p. Barańska. Nauczyciele religii przez cały rok 1915: ks. Józef Hanslik dla religii katolickiej, ks. Jan Lasota dla religii ewangielickiej.

Rzecz oczywista, że w tak nienormalnych stosunkach ucierpieć musiała przedewszystkiem frekwencya szkoły; do szkoły uczęszczało 34 dzieci.

Podniesienie frekwencyi w szkole w Jaworzu, mającej bardzo silną konkurencyę w stojącej obok szkole „Schulvereinu", jest poważną troską Zarządu Głównego.

Rok szkolny 1916/17 wprowadził już szkołę na tory normalne. Kierownikiem szkoły jest p. Franciszek Obrzut, nauczycielka p. Janina Barańska — obydwoje posiadają egzamina wydziałowe, a w pracy T. S. L. są już wypróbowani. Frekwencya podskoczyła do 49 dzieci. Szkołę hospitowali z ramienia T. S. L. p. p. dyr. I. Stein i dr. A. Mikulski.

5-klasowa polska szkoła pospolita mieszana w Radwanicach.

Rok szkolny 1914/15.

Szkoła założona w 1909 r. dotąd jest prywatną. Dotychczasowe starania o ugminnienie szkoły nie odniosły skutku. Szkoła mieści się w budynku własnym, posiada trzy sale naukowe.

Grono nauczycielskie w r. sz. 1914/15 tworzyli pp. Czesław Pawlik, kierownik, oraz Emilia Zarembianka, Helena Klimczakówna, Jan Sługocki i katecheta ks. Franciszek Łuszczki.

W lutym w miejsce p. Pawlika obejmuje kierownictwo szkoły p. Bolesław Weiss, a miejsce p. Sługockiego zajmuje nauczycielka p. Weissowa, wszyscy prócz dawnego kierownika, nauczyciele (lki) uchodźcy.

Zapisanej dziatwy 206. Klasyfikowanych 184. Umarło 2, przeniosło się 2.

W roku szkolnym 1915/16.

obejmuje kierownictwo szkoły p. Stefania Walewska. Grono: Flora Wyrwiczówna, Stefania Hałasówna, Marya Gorzejowska. Katecheta ks. Franciszek Łuszczki, od stycznia ks. Józef Kaczorowski.

Zapisanych dzieci było 217, z tego 203 uczęszczało regularne do szkoły. Klasyfikowano 186.

Wszelkie wysiłki grona zwrócono ku temu, by zyskać zaufanie rodziców, a dziatwę przygarnąć, zachęcić do szkoły. W tym celu zwoływano częste zebrania rodziców.

W grudniu urządzono dla szkoły gwiazdkę; zakupiono maszynę do szycia dla dziewcząt, dla kl. IV i V, dla chłopców przyrząd do robót piłeczkowych. Postarała się nadto szkoła o powiększenie i dobór należyty biblioteczki dziecinnej; dziś mamy tomików 400. Wycieczki naukowe odbywała kl. V. do Ostrawy moraw. i do Orłowej. W zimowych miesiącach bawiły się dzieci pod dozorem pań w różne gry towarzyskie pokojowe. W lecie urządzono wycieczki po okolicy. Usilna praca i starania grona przerwały panujące dotąd starcia dzieci polskich z czeskiemi i niemieckiemi dziećmi.

Staraniem grona założono tu Koło T. S. L. im. Tadeusza Czackiego, a głównem dążeniem i celem Koła jest podniesienie ludności przez oświatę, i założenie Ochronki.

Rok szkolny 1916/17.

Z grona naucz. ubyła p. M. Gorzejewska — weszły p. Helena i Irena Zahaczewskie.

W pisy przeprowadzone w d. 10 — 14/IX dały wynik następujący:

do kl.	I.	wpisało się . . .	46	uczęszczających . . .	39
„ „	II.	obowiązanych . .	33	„ . . .	25
„ „	III.	„	68	„ . . .	63
„ „	IV.	„	42	„ . . .	38
„ „	V.	„	21	„ . . .	16

Różnicę cyfr obowiązanych, a uczęszczających tłomaczyć należytem, że agitacya czeska, w połączeniu z niezrozumieniem dobra swych dzieci, przeciągnęła niejedno z naszej szkoły do szkoły czeskiej lub niemieckiej i wiele rodzin, nie mogąc tu wyżyć — wyprawia dzieci do Galicyi.

Aby rodzicom przyjść z pomocą udzielił Zarząd Główny pożyczki 500 koron szkole radwanickiej na zakupno obuwia: zakontraktowany szewc dostarcza obuwia, a rodzice spłacają należytość ratami.

Wobec trudności wyżywienia, Zarząd Główny polecił gotowanie zupy dla najbiedniejszej dziatwy szkolnej; na ten cel uzyskano 1.320 koron i 10 węgla, 25 kg. mąki i pewną ilość mleka skondensowanego.

Radwanice mają szkołę pięcioklasową. o ośmiu latach nauki: dotychczasowy plan nauki nie dawał dostatecznego zasobu wiedzy dziatwie, która przeważnie po ukończeniu 14-go roku życia przestaje uczęszczać do szkoły i szuka pracy; — aby temu zaradzić, zmieniono dotychczasowe podręczniki i rozszerzono plan nauki.

Wychowankowie korzystają z wyższych zakładów w okolicy, w gimnazyum i szkole gospodarczej dla dziewcząt w Orłowej, — w szkole Wydziałowej w Mor. Ostrawie. Ciężkie warunki materyalne rodzin są tu ważną przeszkodą.

Grono i dziatwa biorą udział we wszystkich obchodach narodowych.

4-kl. Szkoła T. S. L. w Hermanicach.

Szkoła istnieje od roku 1909. w mieszkaniu wynajętem. W miejscu istnieją 2 szkoły czeskie i 1 niemiecka, z komfortem urządzone.

Rok szkolny 1914/15.

Skład grona: Bronisław Robak, kierownik, X. Franciszek Łuszczki, katecheta, Marya Wojtasiewiczówna. nauczycielka i mistrzyni ochronki. Uczęszczało do szkoły 99 dzieci, klasyfikowano 98 dzieci.

Hospitowała szkołę na wiosnę w roku 1915, referentka Zarządu głównego, p. Dyrektorka Alexandrowiczówna.

Rok szkolny 1915/16.

Skład grona: Bronisław Robak, kierownik, Aldona Bazalówna, nauczycielka, Marya Wojtasiewiczówna, nauczycielka, ochroniarka, (po wzięciu do wojska p. Robaka) i kierowniczka szkoły, Ks. Franciszek Łuszczki, katecheta; od półrocza ks. Józef Kaczorowski.

Do szkoły uczęszczało 111 dzieci, klasyfikowano 104. Nauczycielstwo pracuje wiele poza szkołą, stosunek do rodziców wzorowy. Koło T. S. L. w miejscu bardzo czynne. Czeski zarząd gminy odnosi się jednak do szkoły w najlepszym razie obojętnie.

Rok szkolny 1916/17.

Skład grona: Antoni Smenda kierownik, Jadwiga Orzechowska, nauczycielka, Ks. Józef Kaczorowski, katacheta, Ewelina Girówna, nauczycielka religii wyz. ewangelickiego, Anna Wojtasiewiczówna, ochroniarka. Zakład hospitowała referentka Zarządu głównego, p. dyr.

Aniela Alexandrowiczówna. Do szkoły uczęszcza 118 dzieci (60 chłopców, 58 dziewcząt). Szkoła zaopatrzoną została w bibliotekę dla dzieci i grona. Dla dzieci urządzono „Świętego Mikołaja“ i „Jasełka“, uczczono też rocznice narodowe.

Morawy.

Powiat morawsko-ostrawski.

Ażeby tysiącom rodzin polskich umożliwić kształcenie dzieci w języku ojczystym, utrzymuje Towarzystwo Szkoły Ludowej na Morawach następujące zakłady szkolne z wykładowym językiem polskim:

W Morawskiej Ostrawie podwójną szkołę wydziałową (męską i żeńską), 5-klasową szkołę pospolitą z prawem publiczności, ochronkę i szkołę uzupełniającą przemysłową.

W Przywozie 6-klasową szkołę pospolitą, ochronkę i szkołę uzupełniającą przemysłową.

W Maryańskich Górach 6-klasową szkołę pospolitą i ochronkę.

W Witkowicach ochronkę.

Ponadto w Witkowicach utrzymują tamtejsze huty 3-klasową szkołę polską.

Szkoła wydziałowa im. Maryi Konopnickiej w Morawskiej Ostrawie. (Rok 1914.)

Pierwsza połowa roku 1914, jako drugie półrocze roku szkolnego 1913/14, upłynęła w szkole ostrawskiej wśród gorącej, ale normalnej pracy. Dzięki zabiegom Zarządu głównego oraz komitetu szkolnego, gmina Morawska Ostrawa przyznała na ten rok subwencyę na szkołę polską w kwocie 9.000 koron, t. j. o 2.000 koron więcej niż dotychczas; ponadto podjęto ponownie kroki, zmierzające do uzyskania subwencyi krajowej morawskiej dla szkół polskich na Morawach.

Pod względem zdrowotnym młodzież szkoły polskiej pozostawała pod nadzorem miejskiego lekarza szkolnego.

W dalszem staraniu o zdrowie młodzieży szkolnej potrafiła Dyrekcya uzyskać dla 17 dzieci szkoły polskiej przyjęcie do półkolonii wakacyjnej, urządzonej przez ostrawskie Towarzystwo ku zwalczaniu gruźlicy. Dzieci, przyjęte do półkolonii, wyjeżdżały codziennie rano tramwajem do Pietwałdu na Śląsku, gdzie w stosownie urządzonem schronisku wśród lasu spędzały cały dzień na wolnem powietrzu i otrzy-

mywały wydatny posiłek oraz lekarską opiekę, a wieczorem wracały znowu tramwajem do domu.

Pedagogiczny nadzór nad szkołą ostrawską sprawował z ramienia Zarządu Głównego T. S. L. dyrektor gimnazyum orłowskiego p. Kazimierz Piątkowski oraz referentka szkolna Z. Gł. p. dyr. Aniela Alexandrowiczówna. Inspektorem rządowym był p. Franciszek Popiołek, profesor gimnazyum polskiego z Cieszyna.

Rok szkolny 1913/14, zakończono zwyczajną uroczystością dnia 14. lipca 1914.

Rok szkolny 1914/15.

Szkoła ostrawska uniknęła wprawdzie losu wielu szkół, które zamieniono na szpitale lub magazyny wojskowe, ale nie uniknęła rozbicia Grona nauczycielskiego. Dyrektor szkoły Józef Woynarowski i kilku nauczycieli znalazło się w wojsku i w legionach.

Prawie bez opóźnienia rozpoczęto naukę, a Grono nauczycielskie składało się z tych, którzy przed zalewem moskiewskim uszli z Galicyi i w Morawskiej Ostrawie szukali czasowego przytułku. Kierownictwo szkoły objął w zastępstwie p. Wincenty Sierakowski.

Gmina m. M. Ostrawy przyznała do dawnych 9.000 kor. dalszych 3.000 kor. jako dodatek wojenny.

Ze względu na brak dostatecznej ilości sił nauczycielskich, zaprowadzono w całej szkole naukę jednorazową, ponadto w niektórych przedmiotach zmniejszono tygodniowy wymiar godzin, wreszcie klasę trzecią wydziałową męską połączono z klasą trzecią wydziałową żeńską.

Wpisy dały następujący wynik: do ochronki 35 dzieci, do szkoły pospolitej 293, do szkoły wydziałowej męskiej 106, a do szkoły wydziałowej żeńskiej 87.

Skład Grona nauczycielskiego: Zastępca dyrektora: Wincenty Sierakowski, Katecheta Ks. Franciszek Łuszczki, Nauczyciel religii ewangelickiej: Karol Berger. Siły nauczycielskie: Antoni Bielawski (3. grupa), Helena Ziemnowiczówna (1. grupa), Marya Żychoniówna (1. gr.), Józef Materna, Wanda Troskiewiczówna, Władysława Kubicka, Józef Kupiec, Marya Listwanówna, (nauczycielki) Józefa Hardtówna, mistrzyni ochronki.

Rok szkolny, w ciągu którego naukę wizytowała referentka szkolna Zarządu Głównego T. S. L. p. Aniela Alexandrowiczówna, zakończono dnia 14. lipca. W tym roku odbyło się zebranie rodzicielskie, które zgodziło się na składanie opłat szkol. 4 koron rocznie.

Dla dziatwy zorganizowano korpus wakacyjny, aby ją uchronić przed złymi wpływami, wynikającymi z braku opieki. Pod nadzorem nauczycielek: pp. Kubickiej i Listwanówny urządzały dzieci w czasie wakacyi wspólne wycieczki w okolicę, zbierały zioła lecznicze i urządzały zabawy na wolnem powietrzu.

Rok szkolny 1915/16.

Skład grona: Dyrektor: Wincenty Sierakowski (1. grupa). potem dyr. Józef Woynarowski. Katecheta: Ks. Franciszek Łuszczki, Nauczyciel religii ewangelickiej: Ks. Walenty Specht, Nauczyciel religii mojżeszowej: Salo Rosshändler; Siły nauczycielskie: Helena Ziemnowiczówna (1. grupa), Marya Żychoniówna (1. grupa), Jadwiga Mossoczówna (1. grupa), Władysława Hrabinowa (3. grupa), Stanisława Gatnikiewiczowa nauczycielka robót, Władysława Kubicka, Marya Listwanówna, Aniela Tylawska (3. grupa).

Ponieważ nie można było dla szkoły uzyskać siły nauczycielskiej z drugą grupą, przeto zastępczo powierzono naukę przedmiotów tej grupy inżynierowi Włodzimierzowi Kisielnickiemu, który za zezwoleniem c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty zastępował nauczyciela drugiej grupy w szkole ostrawskiej od 1. grudnia 1915 do końca roku szkolnego.

Wpisy na rok szkolny 1915/16. dały następujący wynik: do ochronki 34 dzieci, do szkoły ludowej 276, do szkoły wydziałowej męskiej 124, do wydziałowej żeńskiej 90.

W tym czasie władze zmieniły dla szkół polskich inspektora. W miejsce p. Franciszka Popiołka objął ten urząd p. Józef Wiśniowski, dyrektor niemieckiego Seminaryum naucz. w Cieszynie.

Rok szkolny 1916/17.

W czasie wakacyj od 15. listopada do 15. września 1916 był w tej szkole czynny kurs wakacyjny, skupiający dzieci szkolne, które pod kierunkiem nauczycielek pp. Kubickiej i Żychoniówny urządzały wycieczki w okolicę, pogadanki naukowe i zabawy i otrzymywały ciepły posiłek z zapasów żywności dostarczonych przez K. B. K. Taki sam posiłek otrzymywały dzieci z ochronki, która w tym roku nie zawiesiła czynności przez całe wakacye.

Wpisy do szkoły odbyły się w normalnym czasie i dały wynik zupełnie zadowalający, (31 ochronka, 276 szk. ludowa, 186 wydziałowa).

Klasy pomieszczono podobnie jak w latach poprzednich w Domu polskim i w Zofiówce.

Grono nauczycielskie składają: Dyrektor Józef Woynarowski. Katecheta: Ks. Józef Kaczorowski; Helena Marya Argasińska, Wilhelmina Distlówna, Jadwiga Mossoczówna, Jadwiga Paciorska, Helena Ziemnowiczówna, Marya Żychoniówna, Jan Forowicz, (zmarł dnia 11/XI 1916.), Paweł Konopnicki, Helena Strzemecka (przeniesiona do szkoły w Lublinie). Władysława Hrabinowa, Aniela Tylawska, Władysław Arkusiewicz, Jadwiga Pilarska, Zofia Skulska, Antoni Skulski. Mistrzyni ochronki: Wanda Listwanówna. Nauczyciel religii ewangielickiej: Karol Banszel. Nauczyciel religii mojżeszowej: Samuel Schaufeld.

Celem przyjścia z pomocą dziatwie szkolnej został w szkole zorganizowany warsztat naprawy obuwia. Pracownię zaopatrzono w potrzebne przybory i narzędzia, a uczniowie szkoły wydziałowej w wolne od nauki popołudnia naprawiają obuwie sobie, kolegom i rodzicom. Wskazówek fachowych udziela jeden z majstrów szewskich, a nadzór spełnia nauczyciel p. Arkusiewicz. Warsztat spotkał się z ogólnem uznaniem rodziców dziatwy, a chłopcy bardzo chętnie i z dobrym skutkiem oddają się pracy.

Funduszów na urządzenie warstatu dostarczył w formie pożyczki Zarząd Główny T. S. L.; najznaczniejszą kwotę pochłonęło zakupienie skóry (odpadków), które sobie chłopcy odkupują i przybijają, a takie „podzelowanie“ kosztuje kilkadziesiąt zaledwie halerzy. Część narzędzi, a głównie kopyt ofiarowało bezpłatnie kilku majstrów szewskich, Polaków.

Szkoła 6-klasowa pospolita mieszana im. Władysława Jagiełły w Przywozie.

Szkoła mieści się w budynku własnym, obszernym i wygodnym, wystawionym przez Z. Gł. T. S. L. Obok znajduje się ogród szkolny.

W skład grona nauczycielskiego wchodziły siły nauczycielskie ewakuowane ze wschodnich powiatów prócz kierownika i paru sił dawniejszych. Grono składali: Wiktor Gatnikiewicz, kierownik, ks. Franciszek Łuszczki, — potem ks. Józef Kaczorowski, — katecheta, Helena Klimczakówna, Marya Późniewiczówna, Józefa Tylawska, Stefania Wyszyńska, Helena Żychoniówna. W r. 1914/15 Ant. Łuczyńska.

Stan środków naukowych naogół zadowalający. W ciągu roku 1914/15 Zarząd Gł. uzupełnił bibliotekę nauczycielską. Szkołę hospitowała ref. Z. Gł. p. dyr. A. Alexandrowiczówna.

W r. 1915/16 wizytował tutejszą szkołę z ramienia Zarządu Głównego inspektor szkolny, p. Ciejka.

W r. szk. 1914/15 było zapisanych 174 chłopców, 175 dziewcząt, razem 349 dzieci. Klasyfikowano 280.

Od półrocza 1915/16 objął kierownictwo szkoły p. Maryan Pawełek. Zakład hospitował z ramienia Zarządu Głównego p. dyrektor Antoni Mikulski, z ramienia władz p. insp. Wiśniowski. Do szkoły uczęszczało w r. szk. 1915/16 124 dziewcząt, 152 chłopców, razem 276 dzieci. Z tego klasyfikowano 256. Frekwencya mniejsza skutkiem wyjazdu rodziców i dzieci do Galicyi.

W roku szkolnym 1916/17.

Skład grona jest następ.: Mieczysław Bielanow, kierownik (P. Pawełek służy w wojsku), ks. Stanisław Szarek, Stefania Wyszyńska, Józefa Bielanowowa, Helena Żychoń, Józefa Tylawska, Helena Klimczakówna.

W szkole reaktywowano klasę VI. Do szkoły uczęszcza 127 chłopców, i 146 dziewcząt, razem 275. W ciągu pierwszego półrocza przybyło jeszcze 12 dzieci. Stan szkoły jest dobry.

Gmina, która przed wojną dopomagała nam do utrzymania szkoły poważną subwencyą, od 2 lat wypłatę subwencyi wstrzymała. Przyznała dopiero obecnie Kor. 1000·—.

Szkoła 6-klasowa pospolita w Maryańskich Górach.

Szkoła istnieje od września 1909 r. Jest utrzymywaną przez I. Koło TSL. w Krakowie. Wydział gminny-czeski mimo wnoszonych próśb nie udzielił dotychczas ani grosza subwencyi — przeciwnie, nawet za wodę przedkłada rachunki.

Szkoła mieści się we własnym budynku, wystawionym kosztem 120.000 kor. przez I. Koło TSL. przy pomocy funduszu „Daru Grunwaldzkiego“. Szkoła jest zaopatrzona w odpowiednią ilość sprzętów szkolnych, w bibliotekę dla grona naucz. i młodzieży, brak jej jeszcze poważniejszych zbiorów naukowych.

Do szkoły uczęszczają w większości dzieci robotników, pracujących w sąsiednich kopalniach węgla i w fabrykach, rodziców, pochodzących z Galicyi. Są to dzieci dobre, biedne, słabo odżywiane. Postępy w nauce są dobre. Dzieci czytają dużo, chętnie i stale korzystają z biblioteki. W niedziele zbierają się w budynku szkolnym na pogadanki, odczyty, wspólne czytanie czasopism dziecinnych

i dziełek dla młodzieży i na zabawy. Szkoła rozbudza i rozwija u dziatwy z największą troskliwością prawdziwego ducha polskiego. Ważniejsze rocznice narodowe dziatwa obchodzi wraz z gronem uroczystymi porankami.

W r. szk. 1914/15 szkoła funkcyonowała z małemi przerwami prawie normalnie. Część budynku zajęły władze wojskowe i trzymają go dotąd, t. j. do r. 1917. Frekwencya dzieci: 306, więc o 24 dzieci więcej, aniżeli w r. szk. 1913/14. Szkołę hospitowała p. dyr. Aniela Alexandrowiczówna. Przy końcu roku skład Grona był następujący: Zofia Obmińska, Olimpia Bochnig, Emilia Kołodziejówna, Marya Trattnig, Bronisława Zajchowska, Jadwiga Ignatowiczowa, Marya Adwentowa, Marya Bukietyńska, X. Franciszek Łuszczki. Kierownik p. Hypta został powołany do służby wojskowej.

Rok szkolny 1915/16.

Skład grona naucz.: Jarosław Kuciel, kierownik, X. Franc. Łuszczki, katecheta, Aniela Jaworowska, Aniela Kucielowa, Zofia Neulingerówna, Józefa Trocka — nauczycielki.

W szkole w r. 1915/16 było 246 dzieci, w ochronce 84. Klasyfikowano 234 dzieci. Około 70 dzieci polskich wyjechało do kraju.

W r. szk. 1915/16 zapowiedziano poraz pierwszy ze względów i pedagogicznych i finansowych opłaty szkolne po 4 Kor. rocznie od dziecka. W ciężkim roku szalejącej drożyzny wpłacono tylko 176 Kor., resztę uwolniono, ale i to uważać należy za postęp w porównaniu ze szkołami innych narodowości, które za przyprowadzanie dziecka do szkoły dalej płacą.

Warunki rozwoju szkoły były obecnie trudniejsze. Nauka odbywać się musiała w zmniejszonym wymiarze godzin rano i popołudniu, gdyż od 1. października 1915 w pięciu salach szkolnych i w gabinecie mieści się wojsko. Szkole i połączonej z nią szkółce Froebla pozostały zaledwie 3 sale.

Szkołę hospitowali w r. 1915 referentka szkolna Zarządu głównego p. dyr. A. Alexandrowiczówna i delegat I. Koła TSL. p. radca Jan Ciejka. Corocznie też odbywają się hospitacye c. k. Inspektorów szkół.

Aby i podczas feryi szkolnych zabezpieczyć dziatwie opiekę, przy szkole istniały kursa wakacyjne. Dziatwa pożytecznie i przyjemnie pod okiem dwu pań nauczycielek spędzała wakacye. Prawie wszystkie dzieci otrzymywały w tym czasie skromny posiłek.

Przy szkole istnieje kurs czytania, pisania i rachunków dla dorosłych analfabetów. Uczęszcza 14 dorosłych osób.

Grono naucz., poza obowiązkami w szkole, zajmuje się pracą oświatową w miejscowem kole TSL.

Rok szk. 1916/17.

Skład grona: Jarosław Kuciel, kierownik, X. Stanisław Szarek, katecheta, Marya Forowiczówna, Zofia Baranowska, Aniela Jaworowska, Janina Drohomirecka, Aniela Kucielowa, Zofia Neulingerówna, nauczycielki. Nadto nauczyciel religii ewangielickiej. Do szkoły uczęszcza 203 dzieci. Frekwencya dobra, wyniki pomyślne. W budynku szkolnym dalej mieści się częściowo wojsko. Dzieci ubogie otrzymują w ciągu całego roku szkolnego b. skromny posiłek.

Kraków.

Seminaryum nauczycielskie żeńskie im. Fr. Preisendanza.

Rok szkolny 1913/14.

Ostateczny wynik klasyfikacyi za II. półrocze r. szk. 1913/14 był następujący:

	I.	II.	III.	IV.	Razem
Przysposobionych z odznacz.	7	13	11	19	50
Przysposobionych	31	32	32	33	128
Nie przysposobionych	5	2	4	—	11
Razem	43	47	47	52	189

Było więc przyspobionych z odznaczeniem przeszło 26%, a nie przysobionych około 6%.

Egzamin dojrzałości piśmienny odbył się 22, 25 i 26 maja, a ustny od 10 do 19 czerwca pod przewodnictwem radcy szkolnego D-ra Augusta Sokołowskiego. jako delegata c. k. Rady szkolnej krajowej.

Do egzaminu przystąpiło 50 uczenic. Świadectwo dojrzałości z odznaczeniem otrzymały 22 uczenice, świadectwo dojrzałości 23, do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 4, a jedna odstąpiła od egzaminu.

Rok szkolny 1914/15.

Pierwszy rok pożogi europejskiej dał się bardzo silnie odczuć w zakładzie. Wprawdzie przeprowadzone z końcem sierpnia 1914 wpisy wypadły pomyślnie, kiedy jednakże przystąpiono z końcem października t. j. po pierwszej ewakuacyi miasta do otwarcia zakładu, okazało się, że liczba uczenic bardzo zmalała, a i po otwarciu zmniejszała się dalej z powodu dalszej ewakuacyi twierdzy. Pozostało w listopadzie około 70 uczenic. Mimo to postanowiliśmy nawet w tych warunkach zaczętej nauki nie przerywać, która też rzeczywiście trwała bez przerwy aż do końca czerwca 1915.

Z dawnych członków grona ubyli pp.: Janina Głębocka, Rita Kirkorowa,, Antoni Marcinkowski, Dr Helena Sikorska, Zofia Szumska, Dr Władysław Wasung i Józef Wiśniowski.

Skład grona był w tym roku następujący:

Dyrektor: Stanisław Smreczyński, ochmistrzyni: Miłosława Kisielewska, nauczyciele i nauczycielki: Antoni Bielak, Ks. Maryan Borowiczka, Jan Bystrzycki, Stanisława Capówna, Adam Dziurzyński, Walery Krzanowski, Jan Liszka, Helena Pizłówna, Władysław Prauziński, Józef Roskosz, Sylweryusz Saski, Dr Zofia Szybalska, Stefan Zaleski, Adam Ziemski.

Przez grudzień, styczeń i luty kierował zakładem Stefan Zaleski, gdyż dyrektor zakładu dopiero z początkiem marca otrzymał pozwolenie na powrót z Węgier do Krakowa.

W ciągu roku liczba uczenic nieco się podniosła tak, że ostatecznie klasyfikowanych było 95, t. j. prawie połowa liczby uczenic przy normalnej frekwencyi. Tej niewielkiej liczbie uczenic jakoteż i tej okoliczności, że wszystkie ferye świąteczne ograniczono do minimum, należy przypisać, że mimo spóźnionego rozpoczęcia nauki zdołano w zupełności wyczerpać przepisany materyał naukowy, który to fakt skonstatował krajowy inspektor szkół, p. radca Michał Siwak w czasie swej hospitacyi zakładu w maju 1915.

Dnia 30 marca odbył się za osobnem zezwoleniem c. k. Rady szkolnej krajowej poprawczy egzamin dojrzałości (zamiast w jesieni 1914). Przewodniczył radca rządu, Józef Dobrowolski, dyrektor c. k. Seminaryum żeńskiego w Krakowie. Zgłosiły się 3 kandydatki, z tych jednej przyznano świadectwo dojrzałości. Następnie odbył się zwykły egzamin dojrzałości w dniach od 1 do 6 lipca pod przewodnictwem radcy szkolnego D-ra Augusta Sokołowskiego, jako delegata c. k. Rady szkolnej krajowej.

Do egzaminu tego zgłosiło się 19 uczenic tegorocznych i 3, które w roku poprzednim otrzymały poprawki, razem 22 kandydatki. Wynik egzaminu był następujacy: Dojrzałych z odznaczeniem 8, dojrzałych 13, niedojrzałych 1.

W lokalu zakładu mieściła się też w tym roku szkoła ludowa im. św. Salomei, która już od szeregu lat jest dla zakładu szkołą ćwiczeń. Nauka w tej szkole odbywała się popołudniu w dwóch salach, dlatego klasy jej miały naukę na przemian, a klasy I. wcale nie było. Powstały stąd pewne braki w hospitacyach i lekcyach praktycznych uczenic. Zaradzono temu w ten sposób, że p. inspektor szkolny miejski Julian Dobrżański pozwolił na odbywanie hospitacyi i lekcyi praktycznych także w innych szkołach krakowskich. Dzięki temu, jakoteż dzięki uprzejmości kierowników i kierowniczek szkół ludowych pospolitych i dyrektorów i dyrektorek szkół wydziałowych w Krakowie mogły uczenice w czasie swych hospitacyi i lekcyi praktycznych poznać różne metody nauczania i różny materyał uczniów i uczenic tak w szkołach w samym Krakowie jak i w dawnych podmiejskich gminach i zyskać przez to lepsze przygotowanie do zawodu nauczycielskiego.

Rok szkolny 1915/16,

W składzie grona naucz. zaszły następujące zmiany: ustąpili pp. A. Dziurzyński, J. Liszka, Dr Z. Szybalska, X. M. Borowiczka, weszli pp. Janina Głębocka, Antoni Marcinkowski, Zofia Szumska, Józef Wiśniowski, X. Dr Józef Rychlak.

Z powodu zniesienia surowych zarządzeń ewakuacyjnych poprawiła się znacznie frekwencya uczenic. I tak zapisało się z początkiem roku szkolnego 1915/16:

na	I. kurs	43
„	II. „	32
„	III. „	46
„	IV. „	53
	Razem	174.

Między zapisanemi była jedna uczenica wyznania grecko-katol. i również jedna religii mojżeszowej, reszta była wyznania rzymsko-kat.

Egzamin dojrzałości w terminie jesiennym 1915 odbył się w dniach 27 — 29 września pod przewodnictwem radcy szkolnego, Dra Augusta Sokołowskiego, jako delegata c. k. Rady szkolnej krajowej. Do tego egzaminu zgłosiło się 9 uczenic zakładu, które w roku szkolnym

1913/14 ukończyły kurs III, a w roku szkolnym 1914/15 nie mogły uczęszczać na IV. kurs, bo się znajdowały na terenie zajętym przez nieprzyjaciela. Egzamin wolno im było składać na mocy reskryptu c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty z dnia 14 czerwca 1915, l. 14749 (Rada szkolna krajowa 16/7 1915 l. 5508/III). Nadto składały dwie uczenice egzamin poprawczy z jednego przedmiotu (spóźniony — zamiast w jesieni 1914). Wszystkie otrzymały świadectwo dojrzałości.

W terminie 1916 odbył się egzamin dojrzałości w dniach od 19 do 30 czerwca pod przewodnictwem radcy dworu, Bolesława Baranowskiego, em. krajowego inspektora szkół. Do tego egzaminu zgłosiło się 53 kandydatki, t. j. 52 uczenice IV. kursu i jedna dawniejsza uczenica zakładu. Za dojrzałe z odznaczeniem uznano 22 kandydatki (t. j. przeszło 40%), za dojrzałe 30, a jedną przeznaczono do egzaminu poprawczego po 3 miesiącach.

W tym roku poniósł zakład niepowetowaną stratę przez śmierć ś. p. Stefana Zaleskiego, który był jednym z jego założycieli. Ś. p. Zaleski pracował w zakładzie od samego początku jego istnienia bez przerwy jako nauczyciel pedagogiki i dydaktyki i jako kierownik lekcyi praktycznych.

Zmarł również stały opiekun, przyjaciel i kilkakrotny delegat c. k. Rady szkolnej krajowej dla hospitacyi naszego zakładu, inspektor krajowy, ś. p. Bolesław Baranowski. Obaj zostawili wśród nas i młodzieży, a także wśród pracowników TSL., cześć i wdzięczną pamięć.

Rok szkolny 1916/17.

Skład grona nauczycielskiego z początkiem b. r. szkolnego był taki sam, jak z końcem roku szkolnego 1915/16.

Z zeszłorocznych członków grona brak tylko p. Kirkorowej, z powodu choroby, i p. Pizłówny, powołanej na nauczycielkę Seminaryum do Piotrkowa.

Z początkiem b. r. szkolnego zapisało się 198 uczenic, mianowicie:

na	I. kurs	50
„	II. „	50
„	III. „	48
„	IV. „	50

Z tej liczby wystąpiło do świąt Bożego Narodzenia 5, tak że obecnie wynosi liczba uczenic 193, czyli o 16 więcej, niż z końcem ub. roku szkolnego.

Zgłoszeń było daleko więcej, ale dyrekcya jest w przyjmowaniu ograniczona przepisami statutu.

Między zapisanemi jest katoliczek 191 (jedna obrządku greckiego), a 2 izraelitki; wszystkie uczenice są narodowości polskiej.

Wzorowa Szkoła ludowa wraz z Ogródkiem dziecięcym w Krakowie. (Wolska 19)

pod Kierownictwem **St. Okołowiczównej**

(utrzymywana przez I. Koło TSL. w Krakowie).

Zarząd Koła I. TSL. dążył od dawna do utworzenia w Krakowie instytucyi wychowawczej, któraby była wzorem dla innych szkół, utrzymywanych przez TSL. w Krakowie. Tutaj pragnęło Koło dać początek instytucyi, której brak odczuwają oddawna liczne sfery rodzicielskie.

W r. 1916 sprawa otwarcia takiego ogniska wychowawczego stała się nader aktualną, albowiem wiele szkół publicznych wskutek zajęcia budynków szkolnych na cele wojskowe znalazło się w warunkach nader niepomyślnych pod względem hygienicznym i wychowawczym.

Chcąc jak najrychlej doprowadzić dzieło do skutku, objął Zarząd Koła I. TSL. na własność znaną zaszczytnie szkołę p. Stanisławy Okołowiczówny.

Nowa szkoła I. Koła TSL., zaopatrzona w odpowiednie urządzenia i środki naukowe, otwartą została 11. września 1916 i mieści się w lokalu przy ul. Wolskiej l. 19.; kierownictwo spoczywa nadal w rękach p. St. Okołowiczówny.

Warunki hygieniczne szkoły tudzież kierunek pedagogiczny odpowiadają wymaganiom doby obecnej. W szkole tej uwzględnione są właściwości duszy dziecka polskiego, potrzeby naszego narodu, tudzież zdobycze współczesnej nauki o wychowaniu.

Instytucya ta uwzględnia też wychowanie w okresie przedszkolnym. Przy szkole istnieje Ogródek dziecięcy, będący z nią w organicznym związku.

W Ogródku dziecięcym wychowuje się 45 dzieci, a do szkoły 4-ro klasowej uczęszcza 59 dzieci Razem 104 dzieci.

Szkoła wzorowa w Krakowie jest ogniskiem wychowawczem nowego typu. Ma więc ona obok kształcenia i wychowania dziatwy w okresie nauki elementarnej jeszcze inne doniosłe zadanie. Jako próba ludowej szkoły wzorowej, jako próba nowego typu szkolnego,

winna ona tworzyć nowe wartości wychowawcze, winna służyć przyszłości naszej kultury pedagogicznej. Szkoła ta — o ile będzie miała zapewnione warunki finansowe, może się stać ogniskiem wychowawczem, promieniującem na otoczenie, może się przyczynić do pogłębienia kultury pedagogicznej wśród szerszego ogółu naszych rodziców i wychowawców. Na koszta prowadzenia tej szkoły płacą rodzice dzieci po 20 Kor. miesięcznie.

Grono nauczycielskie.

Kierowniczka: Stanisława Okołowiczówna, X. Jan Rzymełko katecheta, Władysława Weychert-Szymanowska, Stanisław Lebedyński, Helena Berlińska, Marya Wernicka, Jadwiga Zaleska, Marya Niedzielska, dyr. Szkoły sztuk pięknych dla kobiet, K. Sarnecki, Sydonia Trybulcówna, nauczycielka w Ogródku dziecięcym.

„Wojenna szkółka koedukacyjna T. S. L.“ w Krakowie 1914/15.

W pierwszym roku wojny, po zajęciu przez Rosyan miasta Lwowa, zapanowały i w Krakowie stosunki nienormalne. Cierpiała z tego powodu i dziatwa szkolna, zwłaszcza najmłodsza. Z powodu zajęcia przez władze wszystkich budynków szkolnych na szpitale i inne cele wojskowe nauka w jesiennych miesiącach nie odbywała się. W tym czasie w biurach Z. Gł. pracowało zaledwie parę sił biurowych, więc wolne pokoje przeznaczył Z. Gł. na cele szkolne i zorganizował szkołę dla najmłodszej dziatwy, obowiązanej do uczęszczania, do klasy I. Zgłosiło się dzieci 130 — przyjęto 90. W październiku 1914 powstały 2 oddziały a od 1 lutego 1916 oddział 3-ci. Do pracy w szkole, pozostającej pod kierownictwem referentki szkolnej Z. Gł. p. A. Alexandrowiczówny, zgłosiły się nauczycielki uchodźczynie ze Lwowa i jedna z Brodów (p. J. Zajączkowska, Olga Węglówna i p. Lewicka). Panie te, przebywając w Krakowie, spędzały wiele czasu w lokalu Z. Gł., w którym gromadziły się na narady nad losem nauczycielstwa. One to powołały do życia pierwszy komitet ratunkowy, pracujący w porozumieniu z Radą szkol. kraj. i Radą Okręg. miejską i zamiejską krakowską.

W chwilach wolnych, a tych było dużo, pracowały z zapałem, przygotowując biblioteki, któremi Z. Gł. obdarzał krakowskie szpitale i wypożyczał także już od września 1914 książki poza Kraków.

Odwdzięczając się miastu i TSL. za gościnę otoczyły nauczycielki uchodźczynie serdeczną opieką „wojenną szkółkę TSL.“ i uratowały prawie 100 dzieci od straty roku szkolnego. Gdy w listopadzie rozkazano uchodźcom opuścić twierdzę, nauczycielki pracujące w szkółce, musiały wyjechać. Naukę prowadziły do końca roku: mieszkanka Krakowa p. Stasiniewiczówna, naucz. z okr. husiatyńskiego p. Knapińska, od 1/2 1916 ze Lwowa p. Jadwiga Alexandrowiczówna. W skład grona wchodził też ks. Niedzielski. Szkołę hospitował insp. radca Dobrzański. Z końcem roku szkol. urządzono wystawę rysunków i przedmiotów sporządzonych przez dziatwę. Nauka była prowadzona z uwzględnieniem najnowszych metod nauczania.

Dziatwa przeszła w następnym roku do 2-ej klasy szkół publicznych, klasyfikowano dzieci 88.

OCHRONKI TSL.

Ochronki utrzymuje Zarząd główny TSL. w Mor. Ostrawie, Przywozie, Mar. Górach, Witkowicach, Hermanicach, i Leszczynach. Ostatnio poczyniono kroki celem założenia ochronki w Radwanicach.

Ochronki TSL. podczas wojny ciężkie przechodzą losy. Rodzice dzieci z ochronek TSL. rekrutują się ze sfer niemal wyłącznie robotniczych. Brak odzieży, obuwia, żywności, wpłynął bardzo ujemnie na frekwencyę. A nas, TSL., nie zawsze stać na to, abyśmy i te czysto fizyczne, materyalne potrzeby dziatwy polskiej kresowej zaspokoić mogli, a gdyśmy nawet i pieniądze mieli, nie zawsze można było nabyć potrzebną ilość towaru. Prawda, dzięki KBK., który królewską ręką obdarzał szkoły nasze pieniądzmi, mlekiem, dopóki mógł to i mąką i kaszą, dzięki zasługującemu na najgorętsze podkreślenie poświęceniu kierowników szkół oraz gron nauczycielskich, niejeden głód zaspokoić zdołaliśmy, niejedno dziecko i z ochronek i starsze ze szkoły okryliśmy i w buty zaopatrzyli. Ale to wszystko było kroplą w morzu, w porównaniu z tem, co mogły dać swojej i naszej dziatwie za cenę wpisania się w ich zakładzie, czeskie i niemieckie ochronki. Byt ochronek TSL. na kresach wymagać będzie od nas już w czasie najbliższym specyalnej pieczy i specyalnej uwagi: wszak one dostarczają nam w dalszym ciągu dzieci do szkół naszych, wszak wynarodowienie tu jest najłatwiejsze, tu najobfitsze zbiera plony.

Ochronka TSL. w Mor, Ostrawie.

Podczas wojny kierowała nią p. Wanda Listwanówna. W r. szk. 1914/15 ochronka liczyła 53 dzieci, w tem 8 dzieci uchodźców z Galicyi.

W r. szk. 1915/16 spadła liczba do 34 dzieci, a w 1916/17 do 31 dzieci. Ochronka mieści się przy szkole TSL.

Ochronka TSL. w Przywozie.

Po przerwie powołaliśmy ją do życia od 1. września 1916 r. Kierowniczką została p. Michalina Tabiszewska. Do ochronki zapisało się 30 dzieci — obecnie uczęszcza 36 dzieci (19 chłopców, 17 dziewcząt). Ochronka mieści się w Szkole TSL.

Ochronka w Maryańskich Górach.

Trzyma się ostatkiem sił. Spadek frekwencyi jest bardzo znaczny. I tak w r. 1914/15 było 86 dzieci, w r. szk. 1915/16 73, w r. szk. 1916/17 46 – niestety, cyfra zapisanych, nie odpowiada frekwencyi. Kierowniczką ochronki jest p. Eugenia Hyptowa (obecnie chora na urlopie). Obecnie Grono naucz. czyni bardzo gorliwe zabiegi, aby stan ochronki podnieść. Ochronkę tę utrzymuje I. Koło TSL. w Krakowie.

Ochronka TSL. w Witkowicach.

Należy również do I. Koła TSL. w Krakowie. Kierowniczką jest p. Łucya Łobaczewska. Do ochronki uczęszczało w r. szk. 1914/15 64 dzieci, 1915/16 70 dzieci, 1916/17 68 dzieci. Obok ochronki TSL. działa 10 niemieckich i czeskich ochronek.

Ochronka TSL. w Hermanicach.

Istnieje od r. 1910, — mieści się w budynku wynajętym obok budynku szkolnego tak, że boiska szkolne obu budynków tworzą jedną całość Kierowniczką ochronki jest p. Anna Wojtasiewiczówna. Do ochronki uczęszcza 48 dzieci na ogólną liczbę 76 dzieci polskich. Obok ochronki TSL. istnieją ochronki czeska i niemiecka, do których i część polskich dzieci uczęszcza.

Ochronka TSL. w Leszczynach.

Założoną została 1 czerwca 1916 z inicyatywy miejscowego Komitetu, który przyjął na siebie część kosztów utrzymania. Ochronką kierują 4 Siostry Felicyanki. Na ochronkę, kaplicę i mieszkanie dla SS. Felicyanek wynajęto 2 skromne domki, obok siebie leżące. Komitet krząta się około budowy własnego domu. W ochronce jest zajętych ponad 60 dzieci.

W r. 1915 w lecie urządzono w zagłębiu ostrawsko-morawskiem kilka zebrań rodzicielskich, na których referentka szkolna Z. Gł.

przedstawiła plan reformy ochronek kresowych. Ochronki te, zorganizowane z konieczności na wzór ochron czeskich i niemieckich, nie odpowiadają dzisiejszym potrzebom i nie mogą spełnić swego zadania należycie. Ludność zagłębia Ostrawskiego, nabrawszy zaufania do zakładów TSL., chętnie godzi się na zmianę, lecz niestety instytucya nasza nie mogła zmiany tej dotąd wprowadzić z powodu braku znaczniejszych funduszów, z powodu ponownego zajęcia cele na wojskowe niektórych budynków, wreszcie z powodu braku należycie przygotowanych sił nauczycielskich, któreby, poza prowadzeniem t. z. zajęć freblowskich, opiekowały się dziatwą umiejętnie przez większą część dnia. Wskutek zmiany stosunków w Królestwie polskiem zapotrzebowanie „Ochroniarek“ jest olbrzymie. Brak wyszkolonych sił wszędzie, gdyż dotąd niema zorganizowanych „szkół dla Ochroniarek“. Tak zwane kursy freblowskie nie przygotowują do pracy w ochronkach. Różne instytucye, jak Związek Ziemianek we Lwowie i Związek Niewiast Katol. w Krakowie, chcąc uczynić zadość gorącej potrzebie, urządziły kilkumiesięczne kursy — nie są to jednak szkoły, które muszą trwać według planów uznanych za konieczne przynajmniej 2 lata. Z. Gł. TSL. pragnie taką szkołę Ochroniarek stworzyć, ale musi zebrać na to fundusze i znaleźć lokal w Krakowie lub Lwowie. Wierzymy, że w porozumieniu z innemi instytucyami doprowadzimy zamiar nasz do skutku i może już od września 1917 powstanie zakład, który kształcić będzie znane już wszędzie za granicą ochroniarki i pielęgniarki, które otoczą dziatwę naszą rozumną, serdeczną opieką. Od 15. września 1917 rozpocznie się nauka w 10 miesięcznych i 5-cio miesięcznych kursach urządzonych przez Z. Gł. TSL. i Związek Ziemianek we Lwowie.

Ochronki wakacyjne we Lwowie.

W r. 1916 Rada Szk. Okręgowa we Lwowie, uzyskawczy fundusz z Zarządu miasta, zorganizowała opiekę wakacyjną dla szkolnej młodzieży.

Brakło funduszów dla najmłodszej dziatwy. — Zarząd Gł. (sekcya lwowska) powołał do życia 5 ochron. Około 300 dzieci spędzało czas pod opieką nauczycielek, używając ruchu w słońcu.

Szkoła dla zaniedbanych chłopców we Lwowie.

We wrześniu powołał Z. Gł. do życia szkołę dla chłopców, którzy z powodu wojny przerwali naukę, pozbawieni opieki i środków do życia. Z tak zwanego klubu uliczników przysłano do naszej, szkoły 8 chłopców, inni zgłaszali się sami, prosząc o naukę i opiekę. Zgłoszeń

było 58 — niestety nie wszyscy, chłopacy mogli pozostać w szkole, gdyż nie dla wszystkich mogliśmy znaleść wyżywienie i utrzymanie. Z wiosną chłopcy, zmuszeni częstokroć przez rodziców, dla których na ulicy lub w polu i ogrodach zarabiali, opuścili szkołę.

Uratowano jednak w tych trudnych warunkach 16, którzy złożywszy egzamin uzupełniający lub po 10 miesiącach pracy całkowitej prześli do szkół wydziałowych i do szkoły przemysłowej. Dla tej kategoryi chłopców musi być zorganizowana bursa odrębna a wtedy zbierzemy z ulicy włóczęgów i z uliczników a może i włóczęgów-amatorów uratujemy dla społeczeństwa.

Szkoła przemysłowa i uzupełniająca im. T. Kościuszki w Białej.

Szkoła ta powstała w r. 1911 odrazu jako pełny zakład o trzech kursach (kurs przyg., kl. I. i II.) jakkolwiek początkowo projektowano tylko otwarcie dwóch kursów. Zgłoszenie się znacznej ilości młodzieży polskiej rękodzielniczej na kurs II. zadecydowało odrazu o charakterze szkoły.

Potrzebę założenia tej szkoły obszernie wskazywać nie trzeba. Niemcy, względnie niemiecko usposobieni, bojaźliwi majstrowie Polacy, zmuszali do wpisywania się do istniejącej szkoły przem. uzup. z jęz. wykładowym niemieckim, gdzie tę młodzież stale germanizowano. Ciekawe pod tym względem są procentowe statystyczne zestawienia według narodowości, umieszczane w sprawozdaniach rocznych szkoły niemieckiej. Zwykle na kursie przygotowawczym jest w tej szkole około (według zapodania kierownictwa) 60% Polaków — procent ten jednak z biegiem czasu maleje, na kursie I. wynosi tylko 40%, na kursie II. już tylko 20% względnie mniej nawet. Proces germanizacyjny widoczny — potrzeba szkoły polskiej aż nadto była konieczną.

Toteż Zarząd Główny TSL. w r. 1911 do innych ciężarów szkolnych przyjął ciężar założenia szkoły przem. uzupełn. z jęz. wykładowym polskim i utrzymania jej częściowo przynajmniej, gdyż gmina miasta Białej, jako jeden z 3 czynników, utrzymujących wszędzie szkoły przem. uzupełn., nic o szkole tej wiedzieć nie chce i niczem do utrzymania jej nie przyczynia się. Toteż ciężar pomieszczenia,

Zestawienie frekwencyi w szkołach ludowych i wydziałowych.

L. p.	Rodzaj i nazwa szkoły	Rok szkolny	Klasa	Półrocze	Ilość zapisanych			Razem
					Chłopców	Dziewcząt	Razem	
1	**Biała** Gimnazyum realne.	1915/16	I a	II	32	7	39	
			I b	„	24	3	27	
			II	„	47	13	60	
			III a	„	32	11	43	
			III b	„	17	3	20	
			IV a	„	30	14	44	
			IV b	„	19	2	21	
			V	„	24	6	30	
			VI	„	22	4	26	
			VII	„	27	1	28	
			VIII	„	23	2	25	363
		1916/17	I a	I	42	7	49	
			I b	„	31	27	58	
			II a	„	35	3	38	
			II b	„	37	8	45	
			III a	„	27	18	46	
			III b	„	27	1	28	
			IV a	„	32	15	47	
			IV b	„	31	—	31	
			V a	„	25	14	39	
			V b	„	32	1	33	
			VI	„	25	11	39	
			VII	„	28	9	37	
			VIII	„	25	4	29	519
2	**Orłowa** Gimnazyum realne utrzymywane przez Zarząd Główny TSL. i Macierz Szkolną cieszyńską.	1915/16	I	II	56	8	64	
			II	„	43	—	43	
			III a	„	27	1	28	
			III b	„	26	—	26	
			IV a	„	30	—	30	
			IV b	„	23	1	24	
			V	„	35	1	36	
			VI	„	23	—	23	
			VII	„	24	—	24	298
		1916/17	I	I	80	9	89	
			II	„	55	8	63	
			III	„	41	—	41	
			IV	„	53	1	54	
			V	„	29	—	29	
			VI	„	30	1	31	
			VII	„	16	—	16	
			VIII	„	14	—	14	337

L. p.	Rodzaj i nazwa szkoły	Rok szkolny	Klasa	Półrocza	Ilość zapisanych: Chłopców	Dziewcząt	Razem	Razem
3	**Biała** Seminaryum nauczycielskie męskie TSL.	1915/16	I	II	9	—	9	
			II	VI	10	—	10	
			II	„	12	—	32	
			IV	„	14	—	14	45
		1916/17	przygotowawczy	I	14	—	14	
			I	„	24	—	24	
			II	„	12	—	12	
			III	„	8	—	8	
			IV	„	16	—	16	74
4	**Kraków** Seminaryum naucz. żeńskie im. Preisendanza	1915/16	I	II	—	42	42	
			II	„	—	36	36	
			III	„	—	47	47	
			IV	„	—	52	52	177
		1916/17	I	I	—	50	50	
			II	„	—	50	50	
			III	„	—	48	48	
			IV	„	—	50	50	198
5	**Biała** Szkoła ćwiczeń pospolita męska (przy Semin. naucz. męskim).	1915/16	I a i b	II	62	—	62	
			I b	„	56	—	56	
			II	„	80	—	80	
			III	„	73	—	73	
			IV	„	76	—	76	347
		1916/17	I a i b	I	92	—	92	
			II a i b	„	102	—	102	
			III a i b	„	94	—	94	
			IV	„	60	—	60	348
6	**Biała** Szkoła ćwiczeń wydziałowa męska (przy Semin. naucz. męskim).	1915/16	I	II	70	—	70	
			II	„	44	—	44	
			III	„	28	—	28	142
		1916/17	I	I	63	—	63	
			II	„	49	—	49	
			III	„	28	—	28	140

L. p.	Rodzaj i nazwa szkoły	Rok szkolny	Klasa	Półrocze	Ilość zapisanych: Chłopców	Dziewcząt	Razem	Razem
7	**Biała** 4-klasowa żeńska Szkoła wydz. im. król. Jadwigi.	1915/16	I	I	—	41	41	
			II	„	—	34	34	
			III	„	—	23	23	
			IV	„	—	11	11	109
		1916/17	I	I	—	52	52	
			II	„	—	50	50	
			III	„	—	44	44	
			IV	„	—	14	14	160
8	**Biała** 4-klasowa żeńska Szkoła pospol. im. król. Jadwigi.	1916/16	I	I?	—	99	99	
			II	„	—	58	58	
			III	„	—	67	67	
			IV	„	—	63	63	287
		1916/17	I	I	—	86	86	
			II	„	—	101	101	
			III	„	—	66	66	
			IV	„	—	90	90	343
9	**Leszczyny** 5-klasowa Szkoła ludowa im. St. Konarskiego.	1915/16	I	II	29	22	51	
			II	„	22	15	37	
			III	„	32	15	47	
			IV	„	23	15	38	
			V	„	13	12	25	198
		1916/17	I	I	27	27	54	
			II	„	26	30	56	
			III	„	18	25	43	
			IV	„	17	25	42	186
10	**Czechowice** Szkoła wydziałowa męska, utrzymywana przez Koła Uniw. TSL. w Krakowie i Zarząd Główny TSL.	1915/16	I	II	29	12	41	
			II	„	21	13	34	
			III	„	11	3	14	89
		1916/17	I	I	22	23	45	
			II	„	18	11	29	
			III	„	17	5	22	96
11	**Jaworze Średnie** 2-klasowa Szkoła, utrzymywana przez Koła I. w Krakowie, Rzeszowie, Tarnowie, Bochni i Wadowicach.	1915/16	I	II	10	6	16	
			II	„	6	4	10	26
		1916/17	I	I	18	10	28	
			II	„	9	14	23	51

L. p.	Rodzaj i nazwa szkoły	Rok szkolny	Klasa	Półrocze	Ilość zapisanych: Chłopców	Dziewcząt	Razem	Razem
12	**Radwanice** 5-klasowa Szkoła, (utrzymywana przez Koło I. TSL. w Krakowie.	1915/16	I	II	24	22	46	
			II	„	26	20	46	
			III	„	31	30	61	
			IV	„	15	22	37	
			V	„	11	13	24	217
		1916/17	I	I	21	23	44	
			II	„	16	12	28	
			III	„	32	32	64	
			IV	„	14	24	38	
			V	„	7	10	17	168
13	**Hermanice** 4-klasowa Szkoła pospol. mieszana.	1915/16	I	II	16	9	25	
			II	„	15	10	25	
			III	„	7	10	17	
			IV	„	21	19	40	107
		1910/17	I	I	18	13	31	
			II	„	20	10	30	
			III	„	11	11	22	
			IV	„	19	16	35	118
14	**Morawska Ostrawa** 3-klasowa wydział. męska im. M. Konopnickiej	1915/16	1	I?	70	—	70	
			II	„	31	—	31	
			III	„	27	—	27	128
		1916/17	I	I	46	—	46	
			II	„	38	—	38	
			III	„	21	—	21	105
15	**Morawska Ostrawa** 3-klasowa Szkoła wydział. żeńska im. M. Konopnickiej.	1915/16	I	I?	—	51	51	
			II	„	—	27	27	
			III	„	—	23	23	101
		1916/17	I	I	—	43	43	
			II	„	—	24	24	
			III	„	—	14	14	81
16	**Morawska Ostrawa** 5-klasowa Szkoła pospolita mieszana im. Konopnickiej.	1915/16	I	II	39	33	72	
			II	„	35	54	90	
			III	„	51	30	81	
			IV	„	54	37	91	
			V	„	33	26	59	393
		1916/17	I	I	31	31	62	
			II	„	25	25	50	
			III	„	29	25	54	
			IV	„	29	31	60	
			V	„	29	21	50	276

L. p.	Rodzaj i nazwa szkoły	Rok szkolny	Klasa	Półrocze	Ilość zapisanych: Chłopców	Dziewcząt	Razem	Razem
17	**Przywóz** 6-klasowa Szkoła pospolita mieszana.	1915/16	I	II	38	43	81	
			II	„	24	22	46	
			III	„	22	31	53	
			IV	„	19	17	36	
			V	„	14	21	85	
			VI	„	7	18	25	276
		1916/17	I	I	21	27	48	
			II	„	29	29	58	
			III	„	18	16	34	
			IV	„	19	27	46	
			V	„	17	18	35	
			VI	„	9	21	30	251
18	**Maryańskie Góry** 6-klasowa Szkoła pospol. mieszana (utrzymywana przez I Koła TSL. w Krakowie	1915/16	I	II	45	23	68	
			II	„	25	22	48	
			III	„	23	25	43	
			IV	„	17	19	36	
			V	„	13	19	32	204
		1916/17	I	I	40	42	82	
			II	„	41	18	60	
			III	„	28	32	60	
			IV	„	21	19	40	
			V	„	15	20	35	
			VI	„	13	20	33	298

opału, usługi i oświetlenia spoczywa wyłącznie na barkach TSL., a nadto wydał Zarząd TSL. poważne kwoty na założenie szkoły i inwentarz oraz środki naukowe, a corocznie pokrywa $^1/_3$ ogólnych wydatków utrzymania szkoły.

Równocześnie założono przy szkole „Ognisko“ terminatorów, gdzie gromadzi się młodzież rękodzielnicza polska z Białej i Bielska korzystając w niedziele i święta z gier i zabaw, biblioteki, musztry śpiewu i wycieczek, oraz wykładów dla niej urządzanych, gdzie czerpie wychowanie o zasadach religijnych i moralnych, gdzie uświadamia się ją pod względem narodowym i kształci duchowo.

Z powodu wypadków wojennych a na zarządzenie Wydziału Krajowego, oraz z braku pomieszczenia, gdyż budynek szkolny był zajęty na szpital, była szkoła zamknięta w r. 1914/15.

Frekwencya młodzieży w latach wojennych spadła do połowy wskutek niepomyślnych konjunktur w rzemiośle (zamknięcie pracowni na skutek powołania majstrów do wojska, odpływ młodzieży do dających łatwy zarobek zakładów wojskowych) — objaw ten w całym kraju daje się zaobserwować.

Cyfrowo przedstawia się frekwencya:

Rok	1911/12	wpisanych	136
	1912/13	„	124
	1913/14	„	135
	1914/15	„	—
	1915/16	„	58
	1916/17	„	68

Wydatki Zarządu Głównego w gotówce na szkołę wynosiły:

W r	1911	—	800 K	— h
	1912	—	2040 „	04 „
	1913	—	500 „	— „
	1914	—	43 „	39 „
	1915	—	—	
	1916	—	540 „	— „
	1917	—	500 „	— „
			4423 K	43 h.

W r. 1912 urządzono przy szkole kurs buchalteryi dla rękodzielników, nadto w r. 1913 przy współudziale grona szkoły kurs majsterski dla murarzy.

Kierownikiem szkoły był w latach 1911—1913 Dyr. szk. wydział. im. T. Kościuszki, Józef Bobak, od r. 1913 jest nim Dyrektor Seminaryum Dr. Antoni Mikulski. Grono szkoły tworzą nauczyciele i katecheci szkół TSL. w Białej. Szkoła uznana została przez Wydział Krajowy pismem l. 13(9312 2 listopada 1911 szkołą publiczną i jako taka korzysta w pełni z praw szkół publicznych.

Sprawozdanie ze stanu polskiej szkoły uzupełniającej przemysłowej w Morawskiej Ostrawie

a) za rok szkolny 1915/16.

Wpływ wojny zaznaczył się w szkole spadkiem liczby uczniów, gorszą frekwencyą i wogóle brakiem uczniów starszych wiekiem; pozostali tylko ci, którzy nie dorośli do poboru wojskowego. Zresztą

nauka odbywała się prawie normalnie w dwóch klasach, t. j. w klasie I. i II., a plan naukowy został wyczerpany, co stwierdził wizytujący szkołę c. k. inspektor szkół przemysłowych p. Fryderyk Kretschmann z Dąbrowy na Śląsku.

Zachowanie się uczniów było na ogół bardzo dobre.

Nauka odbywała się w niedziele od godz. 9 rano do 1 oraz w poniedziałki i wtorki od godz. 5 do 7 wieczorem.

Klasa I. liczyła 27 uczniów, z czego przy końcu roku pozostało 24, w tych 12 otrzymało świadectwo przejściowe, a 6 nie klasyfikowano. Roczna frekwencya przeciętna wynosiła 69·8%.

Klasa II. liczyła 22 uczniów, z czego przy końcu roku pozostało 21. Z tych 17 otrzymało stopień przejściowy, a 2 nie klasyfikowano. Roczna frekwencya przeciętnie 77·3%.

Pod względem zawodów było: 1 blacharz, 1 kowal, 1 instalator, 3 ślusarzy maszynowych, 1 kołodziej, 1 lakiernik, 1 tapicer, 2 malarzy pokojowych, 5 piekarzy, 1 rzeźnik, 2 cukierników, 7 krawców i 19 szewców.

Koszt utrzymania szkoły wynosił 3238 K, na co otrzymano 1040 K subwencyi rządowej, 100 K subwencyi miejskiej z M. Ostrawy i 28 K z opłat uczniów, resztę 2070 K pokrył Zarząd Główny TSL.

Przy szkole było czynne w niedziele i święta polskie Ognisko terminatorów.

Do wydziału szkolnego należeli: Inż. Bruno Buzek jako reprezentant Zarządu Głównego TSL. i przewodniczący; Inż. Władysław Barzykowski, jako reprezentant rządu i zastępca przewodniczącego; dyr. Józef Woynarowski, jako kierownik szkoły oraz sekretarz i skarbnik, wreszcie Franciszek Listwan, jako przedstawiciel rękodzielników.

W skład grona nauczycielskiego w tym roku wchodzili:

Józef Woynarowski, jako kierownik szkoły.

Inż. Włodzimierz Kisielnicki.

Wincenty Sierakowski.

b) za rok szkolny 1916/17.

Ogólna sytuacya podobnie jak w roku poprzednim z większym tylko jeszcze spadkiem ilości uczniów, spowodowanym dalszymi poborami wojskowymi. Jednakże pomimo zmniejszonej liczby uczniów szkołę utrzymano przez cały rok, podczas kiedy sporo okolicznych czeskich uzup. szkół przemysłowych musiano zamknąć z powodu zupełnego braku uczniów.

Do klasy I. zapisało się 21 uczniów, z czego z końcem roku pozostało 18 i wszyscy otrzymali stopień przejściowy. Nie klasyfikowano 3 uczniów. Przeciętna roczna frekwencya 82%.

Do klasy II. zapisało się 14 uczniów, wszyscy dotrwali do końca roku i otrzymali świadectwa ze stopniem przejściowym. Przeciętna frekwencya roczna 80%.

Zachowanie się wszystkich uczniów było bardzo dobre.

Pod względem zawodów było: 1 pilnikarz, 2 kowali, 7 ślusarzy maszynowych, 1 kołodziej, 3 malarzy pokojowych, 1 piekarz, 3 masarzy, 1 cukiernik, 1 krawiec, 11 szewców, 1 rymarz i 1 fryzyer. Wszyscy narodowości polskiej.

Koszt utrzymania szkoły wynosił 2918·33 K, na co wpłynęło 1020 K subwencyi państwowej, 100 K subwencyi Izby handlowej przemysłowej w Ołomuńcu i 16 K z opłat uczniów. Resztę 1782·33 K pokrył Zarząd Główny TSL

Ognisko terminatorów było czynne także i w tym roku.

W skład grona nauczycielskiego wchodzili:

Józef Woynarowski, kierownik.

Władysław Arkusiewicz.

Wincenty Sierakowski i

Antoni Skulski.

Szkołę wizytował p. Fryderyk Kretschmann jako c. k. inspektor dla polskich szkół uzup. przemysłowych na Śląsku i Morawach.

Sprawozdanie szkoły przemysłowej w Przywozie.

Rok szkolny 1914/15 jest czwartym rokiem istnienia szkoły. Wojna wpłynęła ujemnie na szkołę. Czterech członków Grona jakoteż Wydziału szkoły powołano do wojska, a kilku uczniów wstąpiło z nauczycielem Zajchowskim do „Legionów Polskich“.

Z powodu zwinięcia wielu warsztatów zmniejszyła się także liczba uczniów, więc i frekwencya w szkole znacznie się obniżyła.

Szkoła składała się z trzech klas: t. j. z kursu przygotowawczego z pierwszego i drugiego roku nauki.

Skład Grona naucz. przedstawiał się następująco: 1. Wiktor Gatnikiewicz, 2. Wincenty Sierakowski, 3. Jan Wojtyło i 4. Helena Żychon.

Uczęszczało 22 uczniów.

W r. 1915/16 tutejsza szkoła przemysłowa obejmowała 2 lata nauki: I. i II. kurs.

Na I. kurs uczęszczało: 13 uczniów.
„ II. „ „ 10 „

Z tych: na I. kursie:	stopień pierwszy	otrzymało:	2	uczniów
	„ druki	„	4	„
	„ trzeci	„	1	uczeń
	„ czwarty	„	1	„
	nieklasyfikowanych	było:	5	uczniów.
na II. kursie:	stopień pierwszy	otrzymało:	0	uczniów
	„ drugi	„	3	„
	„ trzeci	„	0	„
	„ czwarty	„	1	uczeń
	nieklasyfikowanych	było:	3	uczniów
	do wojska wzięto		3	„

W skład Grona naucz. wchodzili: p. dyr. Wiktor Gatnikiewicz, p. Dyr. Józef Wojnarowski, p. W. Sierakowski, p. Teofil Wojtyło i p. Helena Żychoń

W I. półroczu kierował szkołą p. Dyr. Wiktor Gatnikiewicz a w II. półroczu: p. Dyr. Józef Wojnarowski.

Rok szkolny 1916/17 rozpoczął się normalnie z dniem: 1. października 1916 r.

Zapisanych było 18 uczniów, z tego w ciągu roku czterech zostało wziętych do wojska, dwóch ukończyło naukę, reszta uczęszczała do końca roku. — Ta mała liczba uczniów da się tem wytłumaczyć, że wiele warsztatów rzemieślniczych zostało zamkniętych z powodu pobrania do wojska.

Z powodu małej frekwencyi — zmniejszono także liczbę nauczycieli. — W roku tym uczyli: M. Bielanów i W. Sierakowski.

Szkołę utrzymało Towarzystwo Szkoły Ludowej; Namiestnictwo w Bernie jakoteż Izba handlowa w Ołomuńca udzieliły subwencyi.

Wizytacyę przeprowadził c. k. inspektor Kretschmann.

Sprawozdanie szkoły gospodarstwa domowego w Orłowej za rok 1914 i 1915.

Dnia 15. października 1914 roku otwarto trzeci kurs przy szkole gospodarstwa domowego w Orłowej.

Zapisało się 56 ugzenic, 26 z ks. Cieszyńskiego, a 30 uczenic z Poznańskiego. Naukę podzielono na praktyczną i teoretyczną.

Nauka praktyczna objęła kucharstwo, szycie i krawieczyznę, ogrodnictwo, tudzież pranie i prasowanie, oraz porządki domowe. Z nauki teoretycznej przeszły uczenice następujące przedmioty: język polski, historyę polską, towaroznawstwo, hygienę, czyli naukę o zdrowiu i rachunki z uwzględnieniem zadań z życia praktycznego i gospodarstwo domowe.

W ciągu roku urządziła dyrekcya szkoły 2 kursy 10 tygodniowe dla córek górników z całego Śląska. Z tych kursów korzystało 42 uczenic. Ogółem z nauki korzystało 98 uczenic w ciągu roku.

Gotowania uczyła p. nauczycielka Bronisława Rutkowska, szycia udzielała p. Leonarda Gudowska, ogrodnictwa, prania i prasowania p. Helena Tyszowiecka, resztę przedmiotów udzielała p. dyrektorka szkoły, Karolina Brodowska, która zajmowała się całą administracyą szkoły.

Dnia 15 sierpnia 1914 roku skończono rok szkolny rozdaniem świadectw i odczytaniem klasyfikacyi. W roku 1915 szkoła była zamkniętą z powodu wojny.

Szkoły dla polskich mniejszości: Kresy wschodnie.

We wschodniej części kraju prowadził: Zarząd Główny stale ożywioną pracę. W myśl uchwały Zjazdu Delegatów Zarząd Główny pokrywa z „Daru grunwaldzkiego“ wydatki na utrzymanie klas eksponowanych i samoistnych szkół dla miejscowości polskich. Pieniędzy tych wolno było użyć wyłącznie na ryczałty szkolne, urządzenia wewnętrzne, zakupno gruntów pod budynki szkolne, zasiłki na budowę. Na podstawie osobnej uchwały powziętej na plenarnem posiedzeniu Zarządu Głównego w Krakowie, referat szkół dla mniejszości prowadziła lwowska sekcya członków Zarządu Głównego. Wszelkie sprawy, złączone z organizacyą klas eksponowanych i szkół samoistnych we wschodniej części kraju, załatwiała sekcya lwowska, do której wprost odsyłano zebrane wykazy, podania i sprawozdania z roboty szkolnej, podjętej przez Koła miejscowe z własnej inicyatywy, lub na wezwanie Zarządu Głównego.

Zakładaliśmy szkoły polskie najpierw w tych gminach, gdzie liczba dziatwy polskiej rzym. kat. obrządku wynosiła najmniej 40 dzieci. W bardzo wielu miejscowościach liczba polskiej dziatwy pozbawionej nauki w języku ojczystym, dochodziła do 100 i 150.

Zarząd Główny przy pomocy Kół TSL. powołał już do życia 400 klas eksponowanych w okresie czasu od 1 listopada 1910 r. do 1 czerwca 1914 r.

Zarząd główny przyjmując ciężar utrzymania i urządzania klas i szkół polskich zwalniał Koła miejscowe od dużych wydatków, natomiast ułatwiał bardzo ważną pracę na kursach dla dorosłych analfabetów, prowadzenie kursów nauki początkowej dla dzieci w gminach, gdzie liczba młodzieży, obowiązanej do nauki codziennej, nie dochodziła do 40. Zakładanie takich kursów zwanych dawniej szkółkami początkowemi, należy do bardzo ważnych agend naszego Towarzystwa. Ochrony i szkółki początkowe to dwa pierwsze ogniwa w robocie szkolnej TSL. Te dwie instytucye, chroniąc najmłodszą dziatwę od wynarodzowienia, ułatwiają naturalne zwiększenie frekwencyi w szkołach normalnych.

Na wionę 1914 r. rozpoczęto bardzo żywą akcyę zdążającą do zakupna największej ilości gruntu pod budowę szkół dla mniejszości

polskich. Ponieważ TSL. brakło znaczniejszych funduszów w terminie krótkim, bo paro miesięcznym, powstała myśl w sferach obywatelskich miasta Lwowa, żeby powołać do życia t. zw. komitet ratunkowy kresów wschodnich, który do jesieni r. 1914. zbierze potrzebną kwotę około 200.000 kor. TSL. Uzyskawszy tę pomoc, mogło resztę Daru Grunwaldzkiego przeznaczonego dla szkół wschodnich, zachować na wypłacenie ryczałtów, które wynosiły rocznie 50.000 kor., i na składanie w zastępstwie gminy (w miejscowościach, gdzie w radach gminnych Rusini posiadali większość głosów) datków konkurencyjnych na budowę szkoły.

Na czele komitetu stanął J. E. ks. Arc. Bilczewski — w przeciągu paru tygodni złożono w gotówce ponad 20.000 koron J. E. ks. Arcyb. Bilczewski 2.000 koron, ks. Kanonik Henryk Hr. Badeni 10.000 kor., kapituła lwowska 1000 kor., Stanisław Henryk hr. Badeni 3000 kor., kasyno narodowe 5000 kor., Zakład im. A. Niedziałkowskiej 2000 kor., (drobniejsze 800 kor.). Urzędnicy Wydziału krajowego na wniosek JW. Janusza Przygodzkiego zdeklarowali 5000 kor.

Wojna i inwazya rosyjska przerwała prace komitetu. Bezpośrednio po wycofaniu się inwazyi powoływano do nowego życia szkoły na terenie, który rozciąga się od Gorlic, aż po najdalsze linie wschodu. Zachowana na utrzymanie szkół wschodnich część Daru Grunwaldzkiego dozwala jeszcze na tę kosztowną, a tak ważną pracę w chwilach, których fundusz wschodnich szkół TSL. nie zwiększa się niestety nowymi darami. Fundusz zakupna gruntów nazwany funduszem kresów wschodnich udało się Zarządowi Głównemu zachować w całości, a nawet zwiększyć przez dopisanie procentów i specyalnego daru Zarządu Głównego w kwocie 20·000 kor., pochodzącej z czynszów, wynajętych chwilowo przez Władze, budynków TSL. Z końcem grudnia r. 1916 fundusz ten, jak sprawozdanie rachunkowe wykazuje, wynosi 42·522 kor. Zarząd Główny pragnie zachować ten fundusz w całości do chwili, kiedy będzie można znowu prowadzić w dalszym ciągu akcyę zakupna gruntów pod budowę szkół, i wierzy, że wpłyną wtedy kwoty zdeklarowane i liczne dary nowe. Na utrzymanie szkół wschodnich w czasie wojny wydano w r. 1915 — 13.672 kor., a w r. 1916. — 39. 987 kor. 28 h., w roku 1917 zwiększa się ilość szkół utrzymywanych przez TSL. – według preliminarza potrzeba do końca tego roku 50.000 kor. na szkoły w Galicyi, a dar TSL. dla szkół Chełmskich i na Wołyniu wyniesie około 10.000 kor. prócz książek, obrazów, map. i t. p.

Reszta wschodniej części Daru Grunwaldzkiego wynosiła z końcem roku 1916 165.000 kor. po odtrąceniu 50% nowych wpływów do zachodniego funduszu.

Nowe zasilenie tego funduszu jest konieczne. Przetrwaliśmy, dzięki racyonalnej gospodarce finansowej, chwile najcięższe; da Bóg, doprowadzimy do szczęśliwego końca.

Równocześnie z powoływaniem na nowo do życia szkół, podjęliśmy wszędzie stwierdzanie i zgłaszanie szkód, podczas okupacyi zrządzonych. Z zadowoleniem stwierdzamy, że mniejsze od materyalnych są szkody moralne. Prawdą jest, że tu i ówdzie ludność mieszana (w tem i ludność polska) dopuszczała się grabieży cudzego dobra — ale fakty takie miały miejsce i wśród zamożnej ludności niemieckicj Prus wschodnich i wśród narodów zachodnich. Są to niestety, stałe objawy wśród przewrotów, stałe objawy wojny, inwazyi i przemarszów wojsk. Przytem TSL. specyalnie ma wiele dowodów na to, że dobro ogólne i mienie TSL. było powszechnie prawie szanowane, chronione i bronione przez ludność polską. Tam, gdzie praca nasza oddawna była prowadzona i głębsze zapuściła korzenie, ludność polska wyróżniła się bardzo korzystnie swem zachowaniem, nietylko strzegła cudzego dobra, ale częstokroć z narażeniem siebie przed obcą grabieżą je ratowała. Prosty stróż Szkoły przemysłu domowego w Kulikach z narażeniem własnego życia uratował całe wewnętrzne urządzenie tej szkoły i warstatu, w całym szeregu szkół ludność polska pochowała najstaranniej książki, mapy, przybory, ławki, szafy, meble nauczycielstwa, a na powitanie wracających urządziła — częstokroć w innym budynku po zniszczeniu dawnego — salę szkolną i mieszkanie po dawnemu i przystroiła je odświętnie. Z tej dzielnej postawy ludności polskiej korzystała w wielu miejscach także ludność ruska, i tam, gdzie szkoła ruska uległa zupełnemu zniszczeniu, dzieci ruskie korzystają z polskiej szkoły.

Szkoły wschodnie na utrzymaniu Zarządu Głównego.

Wydano na utrzymanie	w roku 1915				w roku 1916			
	K.	h.	K.	h.	K.	h.	K.	h.
Bóbrka.								
Chlebowice wielkie								
Henrykówka								
Kniesioło			600	—			404	—
Brody.								
Ratyszcze								
Suchowola								
Huta nowa ad Wołochy								
Czernica								
Miedna							566	—
Brzeżany.								
Koniuchy								
Kozówka								
Narajów								
Pawłów								
Buszcze								
Mieczyszczów								
R. S. O. do wyrachowania	200	—	500	—				
Cieszanów.								
Basznia dolna								
Dachnów								
Łowcza								
Nowe sioło								
Płazów								
Ułazów								
Załuze								
Młodów								
Stare sioło								
Lipowiec								
Kosobudy ad Żuków								
Krowica								
Zapałów			1400	—			1810	—
Dobromil.								
Krościenko								
Pietnice								
Starzawa							600	—

Wydano na utrzymanie	w roku 1915				w roku 1916			
	K.	h.	K.	h.	K.	h.	K.	h.
Dolina.								
Wełdzirz								
Swaryczów								
Dąbrowa			185	—			485	—
Drohobycz.								
Potok ad Gaje wyżne								
Stepnik								
Truskawiec								
Tustanowice			1556	38			693	94
Gródek Jagielloński.								
Lubień wielki								
Milatyn								
Mszana								
Bratkowice								
Wulka bartatowska			400	—			1530	—
Jaworów.								
Lipiny							226	—
Jasło.								
Brzezowa							500	—
Kałusz.								
Landestreu							457	—
Podmichale								
Czereszenki								
Kołomyja.								
Ceniawa								
Korolówka								
Piadyki								
Winograd							1000	—
R. S. O. do wyrachowania								
Lisko.								
Wołkomyja								
Czaszyn			330	—				

Wydano na utrzymanie	w roku 1915				w roku 1916			
	K.	h.	K.	h.	K.	h.	K.	h.
Lwów								
Grzybowice								
Hermanów								
Jaryczów stary								
Pikotowice								
Mikłaszów								
Podborce								
Czarnuszowice								
Kuchajów								
Prusy			867	50			1636	—
Mościsk^e.								
Dołhomościska								
Podliski								
Radenice							895	—
Nadwórna.								
Brzezina ad Kamienna								
Bredtheim			138	—				
Peczeniżyn.								
Berezów niżny								
Kniaźdwór			400	—			1100	—
Podhajce.								
Hajworonka								
Hnilcze								
Markowa								
Nowosiółka								
Stare miasto								
Szumlany								
Złotniki								
Boków			480	—			260	—
Przemyśl.								
Kunikowce								
Korytniki								
Sanoczany								
Zalesie ad Krasiczyn			500	—			510	—

Wydano na utrzymanie	w roku 1915				w roku 1916			
	K.	h.	K.	h.	K.	h.	K.	h.
Przemyślany.								
Gliniany								
Laszki królewskie								
Nowosiółka								
Pohorylce								
Połtew								
Przegnojów								
Słowita								
Wiśniowczyk								
Zadwórze								
Poluchów								
Wołków								
R. S. O. do wyrachowania			1560	—			1005	—
Radziechów.								
Huciska ad Turze								
Suszna							200	—
Rawa ruska.								
Potylicz								
Wasylków								
Huta Lubycka								
Huta obedyńska								
Uhnów								
Ruda żurawiecka			675	—			535	—
Rohatyn.								
Bouszów								
Chohoniów								
Dytiatyn								
Firlejów								
Herbutów								
Hrehorów								
Putiatyńce								
Radwanów								
Słokódka bołszowiecka								
Dryszczów			955	—			1130	—
Rudki.								
Brzeziec								
Nowa wieś								
Komarno							600	—

Wydano na utrzymanie	w roku 1915				w roku 1916			
	K.	h.	K.	h.	K.	h.	K.	h.
Sanok.								
Pielnia								
Prusiek								
Srogów górny								
Załuż								
Desznia								
Międzybrodzie Żarnówka			1350	—			1161	—
Sokal.								
Robiatyn								
Parchacz								
Wojsławice								
Wolica komarowa								
Żabcze murowane								
Hulcze								
Uhrynów								
Komarów								
R. S. O. do wyrachowania			200	—			1660	—
Tłumacz.								
Delawa								
Łackie szlacheckie								
Hryniowce								
Mołodyłów								
Nadorożna								
Pszeniczniki								
Kłubowce								
R. S. O. do wyrachowania			500	—			420	—
Tura n/ Stryjem.								
Sianki								
Jabłonka niżna								
Tarnawa								
Sokoliki			150	—			750	—
Złoczów.								
Kuliki								
Ożarówka								
Kniaże								
Stadnia								
Szpikłosy								
Skwarzawa								
Maruszka ad Bezbrudy			406	—			360	—

Wydano na utrzymanie	w roku 1915				w roku 1916			
	K.	h.	K.	h.	K.	h.	K.	h.
Żółkiew.								
Karczemka								
Żółtańce								
Lipniki			472	—				
Żydaczów.								
Brzezina								
Krechówki								
Derżów								
Obłaznica			138	—			338	—
Lwów.								—
Klasa dla zaniedb. chłopców							384	—
5 ochronek wakacyjnych							1262	—
Warstaty rękodziel. w Bursie grunwaldzkiej im. Boberskiej							2680	-
Środki naukowe			315	93			700	—
Biblioteka							2183	—
Administracya (siła pom., poczta, służba)							888	—
Biała-Hałcnów.								
Ostatnia rata na budowę szkoły							5000	—
Włodzimierz wołyński							1000	—
Pliszczyn (Król. Polskie)							35	—
			14072	81			35080	47

Biblioteki dla rannych i chorych żołnierzy Polaków.

Nr. bieżący	Nr. biblioteki	Miejscowość	Adres (względnie na czyje ręce wysłano)	Data wysłania	Ilość dział i tomów	Uwagi
1	430	Bizenz (Morawy)	P. Wlb. K. Fr. Indrata	29 IX. 16	85 w 113	
2	427	Bileca (Herzegow.)	Komit. Opieki nad żołnierzami	14 X. „	80 w 92	
3	432	Frankstadt	P. WX. Pawła Niemca	22 IX. „	90 w 115	
4	429	Poczta polowa 203	„ Jana Jarosza	12 IX. „	60 w 72	
5	426	„ etapowa 266	„ Antoniego Lerendowszkyego	2 IX. „	66 w 77	
6	433	„ polowa 110	W. Pana Jana Rymara	29 IX. „	11 w 12	
7	431	„ „ 296	„ „ Michała Szubra	9 XI. „	15 w 16	
8	434	Mähr-Schönberg	„ „ Ludwika Orłowskiego	25 IX. „	18 w 35	
9	425	Rzeszów	„ „ Dr. Leopolda Kastnera	7 IX. „	90 w 111	
10	428	Semmiring XI.	„ „ Alexandra Zięby	21 VIII. „	89 w 108	
11	424	Wadowice	Szpital rezerwowy	27 IX. „	90 w 114	
12	335	Zakopane	W. P. Janiny Turowskiej	10 IX. „	16 w 17	

Biblioteki dla uchodźców Polaków.

1	45	Praga II.	Komitet opieki nad uchodźcami Polsk.	17 XII. 16	90	4 biblioteki
2	45	„	„ „ „	„	„	
3	45	„	„ s „	„	„	
4	45	„	„ „ „	„	„	

Biblioteki dla jeńców wojennych.

1	22	Braunau	W. Pana Wł. Woźniackiego	24 VIII. 16	45 w 51	
2	7	Drosendorf	WP. P. Chruścińskich	25 VIII. 16	24 w 25	
3	23	Eggenberg	„ Dra Borysiewicza	26 VIII. 16	50	
4	23	„	„ „ „	„	„	3 biblioteki
5	23	„	„ „ „	„	„	
6	24	Le Puy Hante Loire (Francja)	Wł. Polińskiego	10 XII. 16	16	
7	21	Kraków	Dra Golińskiego	31 XII. 16	75	

Nr. bieżący	Nr. biblioteki	Miejscowość	Adres (względnie na czyje ręce wysłano)	Data wysłania	Ilość dzieł i tomów	Uwagi
8	21	Kraków	Dra Golińskiego	31 XII. 16	75	3 biblioteki
9	21	Kraków	„	„	75	
10	20	Wieselbach	Komenda obw. W. Pana Fr. Kwaśni	15 IV. 16	58	
11	20	„	„ „ „	„	„	
12	20	„	„ „ „	„	„	3 biblioteki

Biblioteki dla ludności i dzieci szkoln. w Królestwie Polskiem.

1	71	Kielce	W. Pani Zolanowskiej	25 XI. 16	42	
2	„	„	„ „	„	„	3 biblioteki
3	„	„	„ „	„	„	
4	74	„	„ „	„	50	2 biblioteki
5	„	„	„ „	„	„	
6	76	„	„ „	27 XI. 16	90	
7	„	„	„ „	„	„	
8	„	„	„ „	„	„	5 bibliotek
9	„	„	„ „	„	„	
10	„	„	„ „	„	„	
11	72	Włodzimierz	Kom. obywat. n/v W. Pani Zdanowskiej	7 XII. 16	92 w 105	
12	73	„	„ „ „	14 XII. 16	90 w 97	
13	75	„	„ „ „	6 XII. 16	53	
14	„	„	„ „ „	„	„	
15	„	„	„ „ „	„	„	
16	„	„	„ „ „	„	„	7 bibliotek
17	„	„	„ „ „	„	„	
18	„	„	„ „ „	„	„	
19	„	„	„ „ „	„	„	
20	77	„	„ „ „	„	26	
21	„	„	„ „ „	„	„	3 biblioteki
22	„	„	„ „ „	„	„	

Biblioteki dla młodzieży.

Nr. bieżący	Nr. biblioteki	Miejscowość	Adres (względnie na czyje ręce wysłano)	Data wysłania	Ilość dzieł i tomów	Uwagi
1	139	Kraków	W. Pani Okołowiczówny	30 VIII. 16	70 w 75	
2	143	„	Dla szwalni legionowych	23 IX. 16	76 w 102	
3	136	Kożnice w pow. Wieliczka	W. Pani St. Figlewskiej	4 X. 16	27 w 32	
4	138	Mądrzejówka	P. Wlb. X. Leśniowskiego	24 X. 16	66 w 80	
5	140	Nowa wieś	„ Petrzyka	29 IX. 16	85 w 103	
6	142	Pleszów (Kujawy)	W. Pana Zawady	15 XII. 16	45	3 biblioteki
7	„	„	„ „	„	„	
8	„	„	„ „	„	„	
9	141	Dębniki	W. Pani Każ. Parvi	26 VIII. 16	69 w 67	
10	136	Radwanice	Zarząd szkoły	15 IX. 16	68 w 73	
11	137	Więckowice	W. Pani Dańkowskiej	28 XI. 16	76	

Reszta wykazu bibliotek za r. 1916. patrz sprawozdanie za lata 1914 i 1915.

Lista członków

honorowych i założycieli T. S. L.

(bez spisu członków dożywotnich, wspierających i zwyczajnych).

1. Członkowie honorowi:

1. Dr Adam Ernest
2. † Dr Asnyk Adam
3. Arcyb. Dr. Józef Bilczewski
4. Dr Bandrowski Ernest
5. † Jerzmanowski Erazm
6. † Konopnicka Marya
7. † Miłkowski Zygmunt
8. † Orzeszkowa Eliza
9. † Prószyński Konrad (K. Promyk)
10. Siedlecka Marya.

2. Członkowie założyciele:

Wkładka członka założyciela wynosi 200 K.

1. Adlersbergerowa Charlotta, Koło I Stanisławów
2. Agopsowicz Stanisław z Błozwi Górnej, Koło Stary Sambor
3. Antoniewicz-Bołoz z Winogrodu, Koło Kołomyja
4. † Dr Asnyk Adam, Koło I Kraków
5. Baczewski Leopold ze Lwowa, Koło IV im. Jeża, Lwów
6. Hr. Badeni Stanisław Henryk z Koropca, Koło Tarnopol
7. Dr Balasits August, Zarząd Główny
8. Bank dla Ziemian, Koło Kopyczyńce
9. Bank Powiatowy w Tarnopolu, Koło Tarnopol
10. Bartonec Franciszek, Zarząd Główny
11. Bartonecowa Róża, Zarząd Główny
12. Hr. Baworowski Michał, Koło Podwołoczyska
13. † Bełza Władysław ze Lwowa, Zarząd Główny
14. Beringer Wandalin, Koło I Kraków
15. Br. Błażowski Maryan, Koło Buczacz
16. † Brzozowski Franciszek, Zarząd Główny
17. † Chronowski Eustachy, Koło I Kraków
18. Cielecki Zaremba Artur z Hadyńkowiec, Zarząd Główny
19. Cieńska Florentyna, Koło Tarnopol
20. Cieński Bogusław, Koło Tarnopol
21. Hr. Czarkowski-Golejewski Tadeusz, Koło Borszczów
22. Książę Czartoryski Adam, Koło Sieniawa
23. Br. Czecz Maryan z Kóz, Koło Hałcnów
24. Dr. Dadlez Julian, Koło Rawa Ruska

25. Dr Doboszyńki Adam, Zarząd Główny
26. Dolański Ludwik, Zarząd Główny
27. Dulewicz Zenon z Mińska lit., Zarząd Główny
28. Dyrekcya gwarectwa w Witkowicach, Koło Witkowice
29. Dr Dwernicki Tadeusz, Zarząd Główny
30. Dziewulska Antonina, Zarząd Główny
31. Eichenkatzowa P., Koło I., Stanisławów
32. Feuerstein Jakób z Drohobycza, Zarząd Główny
33. Galicyjska Kasa Zaliczkowa, Koło IV im. Jeża Lwów
34. Galicyjski Bank Ziemski, Koło Sambor
35. Galicyjska Spółka Naftowa, Koło Gródek Jagielloński
36. Gall Rudolf, Koło Tarnopol
37. Dr Gertler Julian, Zarząd Główny
38. Dr. Głąbiński Stanisław, Koło im. Jeża Lwów
39. Gmina miasta Starego Sącza, Koło Stary Sącz
40. Gniewoszanka Helena, Koło Buczacz
41. † Górnisiewicz Antoni, Koło I. Kraków
42. X. Gromnicki Stanisław, Koło Buczacz
43. † Gross Piotr, Zarząd Główny
44. Dr Grzybowski Ludwik, Koło Buczacz
45. † Dr Hasewicz Stanisław, Zarząd Główny
46. Hłasko Józef, Koło IV im. Jeża Lwów
47. Horowitz Samuel, Koło IV im. Jeża Lwów
48. Horodyński z Hostowa, Koło Kołomyja
49. Izba Handlowa i Przemysłowa w Brodach, Koło Tarnopol
50. X. Jachimowski Władysław, Koło Buczacz
51. † Januszewski Antoni, Koło VI im. Słowackiego Kraków
52. Jarnuszkiewiczówna Marya z Zakopanego, Zarząd Główny
53. † Jerzmanowski Erazm, Zarząd Główny
54. Kapellner Julian, Zarząd Główny
55. Kasa Oszczędności m. Drohobycza, Koło Drohobycz
56. Kasa Oszczędności m. Przemyśla, Zarząd Główny
57. Kasa Oszczędności m. Sambora, Koło Sambor
58. Kasa Oszczędności m. Tarnowa, Koło Tarnów
59. Kasa Zaliczkowa w Kopyczyńcach, Koło Kopyczyńce
60. Kasa Zaliczkowa w Rawie Ruskiej, Koło Rawa Ruska
61. Kasa Zaliczkowa w Sieniawie, Koło Sieniawa
62. Kasyno urzędnicze w Sierszy, Zarząd Główny
63. Kluczyński Adam, Związek Okręgowy Lwów
64. † Klemensiewicz Edmund, Koło I. Kraków
65. Kolbe Wacław, Koło I. Kraków
66. Dr Kolischer Henryk, Koło Gródek Jagielloński
67. Komitet Grunwaldzki w Krakowie, Koło II. Pań Kraków
68. Komitet wyborczy w Podhajcach, Koło Podhajce
69. Kondratowicz Hieronim, Zarząd Główny
70. I. Kongres Pedagogiczny we Lwowie, Zarząd Główny
71. Kopalnia „Wiktor I“ w Tustanowicach, Koło Wolanka
72. Koralewski Władysław z Zalesja, Koło Lubaczów

73. Kostkiewicz Kazimierz, Zarząd Główny
74. Dr Kostkiewicz Zygmunt, Zarząd Główny
75. Kucharski Władysław, Zarząd Główny, Kraków
76. Dr Kwaśnicki August, Koło I. Kraków
77. Lasocki Maryan, Zarząd Główny
78. Laskowski Kazimierz, Bażanówka, Zarząd Główny
79. † Leszczynski Cypryan, Koło II. Przemyśl
80. Linde Hubert, Koło Tarnów
81. Dr Linde Maryan, Zarząd Główny, Bukareszt
82. Dr Loewenstein Natan ze Lwowa, Koło IV im. Jeża Lwów
83. Loewensteinowa Marya ze Lwowa, Koło IV im. Jeża Lwów
84. Księżna Lubomirska z Przeworska, Koło I. Stanisławów
85. Książę Lubomirski Jerzy z Charzewic, Koło Rozwadów
86. Dr. Łazarski Józef, Koło I. Kraków
87. Łepkowska Gabryela z Zasłania, Koło Zagórz
88. Łozińskie z Kuńkowiec, Koło II Przemyśl
89. Łukasiewicz z Podhajczyk, Koło Kołomyja
90. Madeyski Jan z Parchacza, Koło Sokal
91 Małachowska, Koło Podwołoczyska
92 † Mańkowski Emeryk z Borówki, Zarząd Główny
93. Marmorosz ze Sowek, Koło Kołomyja
94. Michałowski Ludwik, Zarząd Główny
95 † X. Midowicz Teofil, Koło I. Kraków
96. Miejska Kasa Oszczędności w Bochni, Koło Bochnia
97. Hr. Milewski Korwin Ignacy, Zarząd Główny
98. Niezabitowska Anna, Koło Gródek Jagielloński
99. Dr Nitsch Kazimierz, Zarząd Główny
100. N. N. przez Koło Jeża Lwów, Zarząd Główny
101. Nowakowski Nowina Julian, Koło Stryj
102. † Odrzywolska Zofia, Zarząd Główny
103. † Odrzywolski Kazimierz, Zarząd Główny
104. Paderewski Ignacy, Koło IV. im. Słowackiego Kraków
105. † Pasierbski Hipolit, Koło I. Kraków
106. Dr Paszkowski Franciszek Kraków, Zarząd Główny
107. † Dr Paszkowski Stanisław, Koło I. Kraków
108. Pawlikowska Helena, Zarząd Główny
109. Dr Pawlikowski Jan Gwalbert ze Lwowa, Koło IV. im. Jeża Lwów
110. † Pawlikowski Mieczysław, Koło I. Kraków
111. Pawlikowski Stanisław, Zarząd Główny
112. Pawłowski Ignacy, Zarząd Główny
113. Petrowiczowa Teresa z Czernelicy, Koło Horodenka
114. Pieniążek Ignacy, Zarząd Główny
115. Podczascy Kazimiera i Jan, Koło Sieniawa
116. Polskie Towarzystwo Narodowe, Koło Husiatyn
117. Popielecki Jan ze Lwowa, Zarząd Główny
118. Hr. Potulicka Franciszek, Koło Gliniany
119. Powiatowa Kasa Oszczędności w Bochni, Koło Bochnia
120. Powiatowa Kasa Oszczędności w Gródku Jagiell., Koło Gródek Jagielloński

112. Powiatowa Kasa Oszczędności w Wadowicach, Zarząd Główny
122. Powiatowa Kasa Oszczędności w Żydaczowie, Koło Żydaczów
123. † Pressenowa Laura z Dobrzańskich, Koło Gródek Jagielloński
124. Księżna Puzynina z Piadyk, Koło Kołomyja
125. Rada miasta Bochni, Koło Bochnia
126. Rada miasta Drohobycza, Koło Drohobycz
127. Rada miasta Krakowa, Koło II. Pań Kraków
128. Rada miasta Lwowa, Zarząd Główny
129. Rada miasta Tarnowa, Koło Tarnów
130. Rada miasta Tłumacza, Koło Tłumacz
131. Rada Powiatowa w Bochni, Koło w Bochni
132. Rada Powiatowa w Chrzanowie, Koło Chrzanów
133. Rada Powiatowa w Drohobyczu, Koło Drohobycz
134. Rada Powiatowa w Gródku Jagiell., Koło Gródek Jagielloński
135. Rada Powiatowa w Husiatynie, Koło Husiatyn
136. Rada Powiatowa w Jaśle, Zarząd Główny
137. Rada Powiatowa w Przemyślanach, Koło Gliniany
138. Rada Powiatowa w Tarnopolu, Koło Tarnopol
139. Rada Powiatowa w Tarnowie, Koło Tarnów
140. Rada Powiatowa w Wieliczce, Zarząd Główny
141. Rada Powiatowa w Żydaczowie, Koło Żydaczów
142. Rayski Albin, Zarząd Główny
143. Rodzeń Marcin z Zalesia, Koło II. Przemyśl
144. Rozwadowski Bronisław, Koło Skałat
145. Dr Rozwadowski Jan ze Lwowa, Zarząd Główny
146. Rutkowski Władysław, Koło Kołomyja
147. † Sala Oktaw, Zarząd Główny
148. Książe Sapieha Władysław z Krasiczyna, Koło Lubaczów
149. Księżna Sapieżyna Elżbieta, Koło I. Pań Przemyśl.
150. X. Schecht Zygmunt, Koło Buczacz
151. Schwanitz-Szwantowski Bronisław, Zarząd Główny
152. Semberowie Seweryn i Julia, Koło Gródek Jagielloński
153. Serwatowski Władysław, Koło Buczacz
154. Sieczka Józef z Zakopanego, Koło Zakopane
155. † Skirliński Jan z Liszek Koło I. Kraków
156. Sokołowski Antoni, Zarząd Główny
157. „Sokół" w Żydaczowie, Koło Żydaczów
158. † Sienkiewicz Henryk
159. Srokowski Stanisław, Koło Tarnopol
160. Hr Stadnicki Adam, Nawojowa, Zarząd Główny
161. † Stanisz Kleofas, Koło Tarnów
162 Hr. Starzeńska Bronisława, Zarząd Główny
163. † Stokowski Apolinary, Koło I. Pań Lwów
164. Strzelecki Władysław ze Lwowa, Zarząd Główny
165. Sulimirski Wit ze Lwowa, Zarząd Główny
166. Dr Surwiłło Zygmunt, Zarząd Główny
167. Surzycki Zenon, Zarząd Główny

168. Dr Świątkiewicz Michał, Koło Rawa Ruska
169. Szancer Henryk, Zarząd Główny
170. Szczepanowska Helena, Zarząd Główny
171. † Szczepanowski Stanisław, Zarząd Główny
172. Hr Szeliska, Koło Kozowa
173. Śliwicki Daniel z Lublina, Zarząd Główny
174. Śliwińska Władysława, Koło IV. im. Jeża Lwów
175. Śliwiński Hipolit ze Lwowa, Koło IV im. Jeża Lwów
176. Szuszkiewicz Karol, Zarząd Główny
177. Tarnawska Franciszka, Zarząd Główny
178. Terner Juda, Koło I Stanisławów
179. Towarzystwo Kasynowe w Muszynie, Zarząd Główny
180. Tow. Miłośników Zabytków i historyi Krakowa, Koło IV Akadem. Kraków
181. Tow. Nauczycieli Szkół Wyższych ze Lwowa, Zarząd Główny
182. Tow. Wzajemnej Pomocy U. U. J., Koło IV Akad. Kraków
183. Tow. Wzaj. Ubezp. urzędn. pryw. we Lwowie, Zarząd Główny
184. Towarzystwo Zaliczkowe w Bełzie, Koło Bełz
185. Towarzystwo Zaliczkowe w Brzozowie, Koło Brzozów
186. Towarzystwo Zaliczkowe w Rohatynie, Koło Rohatyn
187. Towarzystwo Zaliczkowe i Kredytowe w Skałacie, Koło Skałat
188. Towarzystwo Zaliczkowe w Tarnowie, Koło Tarnów
189. Towarzystwo Zjedn. Polaków w Nowym Yorku, Zarząd Główny
190. Dr Udziela Edmund, Zarząd Główny
191. Wachowicz Spirydyon, Koło Buczacz
192. Baron Wattman Henryk, Koło Cieszanów
193. Wilczek Józef, Koło II Przemyśl
194. Winter Emanuel, Wieliczka, Zarząd Główny.
195. † Dr Wiśniewski Ludwik, Zarząd Główny
196. Dr Witkowski Kazimierz ze Lwowa, Zarząd Główny
197. Wixel Jakób, Koło IV im. Jeża Lwów
198. Wolniewicz Kazimierz z Oleszy, Koło Olesza-Dwór
199. Wolska Marya, Zarząd Główny
200. Wolski Wacław, Zarząd Główny
201. † Woyneko-Tomkiewicz Stanisław, Koło I Kraków
202. X. Wrucha Józef, Koło Buczacz
203. Wydział Krajowy, Zarząd Główny
204. Wyszyński, Koło III Stanisławów
205. † Zagórski Eustachy, Koło Skałat
206. Zajączkowski Mieczysław z Horożanki, Koło I Stanisławów
207. Hr. Zamoyski Władysław z Zakopanego, Koło Zakopane
208. Zawiliński Roman, Koło Tarnów
209. † Zawistowski Kazimierz, Koło Skałat
210. † Dr Zbyszewski Wiktor, Zarząd Główny
211. Zdanowicz Ludwik, Zarząd Główny
212. Ziemięcki Zdzisław, Zarząd Główny.
213. Spółka wygrywających w Krakowie, Z rząd Główny

ZAMKNIĘCIE RACHUNKÓW

ZARZĄDU GŁÓWNEGO
TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ

ZA ROK 1916.

Bilans Towarzystwa Szkoły Ludowej

Stan czynny.

	Koron	h	Koron	h	Koron	h
1. Lokacya funduszu żelaznego.						
Depozyt w Filii Banku Krajowego w Krakowie			89.300	—		
Dług funduszu bieżącego			51.194	66	140.494	66
2. Nieruchomości i ruchomości Towarzystwa (po cenie kupna).						
Parcele i budynki szkolne			1,250.683	55		
Domy ludowe			7.075	50		
Domy kół T. S. L.			126.600	—		
Domy burs T. S. L.			453.000	—		
Inwentarz ruchomy biura Zarządu Głównego			20.431	86		
Zbiory naukowe i urządzenie wewn. szkół			159.967	11		
Urządzenie Kół, czytelń, kursów nauki początk., ochronek, burs, domów ludowych			29.401	12		
Książki w czytelniach i wypożyczalniach .			167.886	72	2,215.045	86
3. Fundusz bieżący Zarządu Głównego.						
Gotówka w kasie dn. 31. grudnia 1916 .			693	19		
Lokacya różnych funduszów T. S. L.. .			373.728	62		
Wierzytelności:						
Pocztowa Kasa Oszczędności Wiedeń, (rk. Z. Gł.)	14.259	25				
Pocztowa Kasa Oszczędności Wiedeń, (rk. C. S.)	159	17				
Koła T. S. L.	59.308	70				
Różni dłużnicy	75.616	19				
Książeczki Kas Oszczędności . . .	39.500	30	188.843	61		
Centralna Składnica:						
Zapas wydawnictw i druków . . .	5.364	89				
Inwentarz Wypożyczalni przeźroczy .	6.465	55				
Własne i obce nakłady książkowe .	10.441	23				
Wierzytelności za książki . . .	1.911	89	24.183	56		
Niedobór z lat ubiegłych *)	520.838	64				
Spłacony w 1916 r. niedobór szkolny .	27.255	65	493.582	99	1,081.031	97
					3,436.572	49

Kraków dnia 31. grudnia 1916 r.

Zarząd Główny T. S. L.

Dr. Ernest Bandrowski — Prezes.
Dr. Ernest Adam, *Jerzy Piwocki* — Wiceprezesi.
Edmund Piechnik — Skarbnik.
Dr. Zdzisław Próchnicki, *Stanisław Rymar*, *Kazimierz Wyczyński* — Sekretarze.
Tadeusz Tabaczyński — Rachm'strz.

*) Nadto wynoszą niespłacone zobowiązania T. S. L. na szkoły dla mniejszości polskich na kresach wschodnich około 230.000 Koron

z dniem 31 grudnia 1916 r.

Stan bierny.

	Koron	h	Koron	h	Koron	h
1. Fundusz żelazny.						
Stan funduszu żelaznego w dniu 31 grudnia 1916 r.					140.494	66
2. Majątek Towarzystwa w nieruchomościach i ruchomościach.						
Ciężary hipoteczne i t. p.. zaciągnięte przez Koła T. S. L.*)			327.199	38		
Fundusz na umorzenie majątku . . .			660.313	03		
Stan majątku w dniu 31 grudnia 1916 po umorzeniu			1.227.533	45	2.215.045	86
3. Fundusz bieżący Zarządu Głównego.						
Stan różnych funduszów T. S. L. w dniu 31 grudnia 1916			485.464	16		
Długi:						
Filia Banku krajowego w Krakowie (Rk otw. kred. Nr. 2)	68.377	50				
Filia Banku krajowego w Krakowie (Rk otw. kred. Nr. 214) . . .	39.088	—				
Pożyczki hipoteczne Zarządu Głównego	337.134	88				
Różni wierzyciele	99.772	77				
Pożyczka z funduszu żelaznego . .	51.194	66	595.567	81	1.081.031	97
					3.436.572	49

Za Radę Nadzorczą T. S. L.

Dr. Stefan Surzycki
Przewodniczący.

Dr. Stanisław Głąbiński.
Dr. Maryan Starzewski.

Zestawił *Feliks Turowski*
sąd. rzeczozn. buch.

*) Nadto zaciągnął Zarząd Główny pożyczki hipoteczne na K. 337.134·88, wykazane w bilansie funduszu bieżącego.

Rachunek wyniku obrotów funduszu

Niedobór. za rok

	Koron	hal.	Koron	hal.
1. Szkoły T. S. L.				
Konserwacya nieruchomości, adaptacye, dokupno zbiorów naukowych i urządzenia wewnętrznego szkół	21.075	50		
Częściowa spłata niedoboru z lat ubiegłych .	27.255	65		
Utrzymanie szkół na kresach zachodnich . .	241.731	42		
„ „ „ „ wschodnich .	49.110	55	339.173	12
2. Zasiłki udzielone Kołom T. S. L. i t. p. . .			6.835	24
3. Na biblioteki wojenne wydano			14.000	–
4. Wypłacony z Daru Narodowego Trzeciego Maja zasiłek dla superarbitrowanych legionistów .			10.214	42
5. Wypożyczalnia przeźroczy			986	33
6. Różne odsetki (różnica)			36.510	25
7. Koszta zarządu i organizacyi Towarzystwa .			10.520	55
8. Dotacya funduszu na odpis nieściągalnych wierzytelności u Kół T. S. L.			19.013	—
9. Dotacya funduszu na zakupno gruntów dla szkół we wschodniej części kraju . . .			20.000	—
			457.252	91

Kraków, dnia 31. grudnia 1916 r.

Zarząd Główny T. S. L.

Dr. Ernest Bandrowski — Prezes.

Dr. Ernest Adam, *Jerzy Piwocki* — Wiceprezesi.

Edmund Piechnik — Skarbnik.

Dr. Zdzisław Próchnicki
Stanisław Rymar
Kazimierz Wyczyński
Sekretarze.

Tadeusz Tabaczyński
Rachmistrz.

bieżącego Zarządu Głównego T. S. L.

1916 Nadwyżka.

	Koron	hal.	Koron	hal.
10. Szkoły T. S. L.				
Dochody na utrzymanie szkół (zachod.) . .	263.759	80		
„ „ „ „ (wschod.) . .	8.000	—		
Pokrycie z Daru Grunwaldzkiego:				
a) wydatków na budynki szkolne i t. p. na kresach zachodnich	7.890	27		
b) wydatków szkolnych na kresach wschodnich	37.459	82		
c) zwrócone ryczałty szkół na kresach wschodnich w 1916 r.	793	20		
d) pokrycie z funduszu „Floryanki“ . .	1.140	30	319.043	39
11. Dar narodowy Trzeciego Maja			84.747	89
12. Dary i zapisy			40.790	95
13. Wydawnictwa dochodowe			3.182	66
14. Pobrany procent od sprzedaży cykoryi (Kolińska fabryka w Sądowej Wiszni) . . .			5.000	—
15. Pobrany procent od sprzedaży tutek „Promień“ (Elster i Topf — Lwów)			2.966	20
16. Wkładki członków przy Zarządzie Głównym			511	—
17. 25% wkładek członków od Kół T. S. L. .			621	50
18. Czynsze realności w Przywozie . . .			372	66
19. Uzyskane ze sprzedaży części ruchomości biura Z. Gł.			16	66
			457 252	91

Za Radę Nadzorczą T. S. L.

Dr. Stefan Surzycki
Przewodniczący.

Dr. Stanisław Głąbiński
Dr. Maryan Starzewski.

Zestawił *Feliks Turowski*
sąd. rzeczozn. buch.

Wyszczególnienie przychodów i rozchodów
ZARZĄDU GŁÓWNEGO T. S. L. ZA ROK 1916.

	Koron	hal.	Koron	hal.
1. Rk. Funduszu żelaznego				
Fundusz żelazny.				
Stan początkowy			140.294	66
Wkładki członków założycieli			200	—
Stan końcowy			140.494	66
Lokacya funduszu żelaznego.				
a) Depozyt w filii Bku. kraj. Kraków:				
Stan początkowy i końcowy*) . . .			89.300	—
b) Pożyczka do funduszu bieżącego:				
Stan początkowy	50.994	66		
Dopożyczono	200	—	51.194	66
Stan końcowy			140.494	66
2. Rk. Nieruchomości i ruchomości.				
a) Parcele i budynki szkolne:				
Wartość początkowa			1.238.856	67
Konserwacya, adaptacye i t. p. . . .			11.826	88
Wartość końcowa			1.250.683	55
b) Domy ludowe:				
Wartość początkowa i końcowa . . .			7.075	50
c) Domy Kół:				
Wartość początkowa i końcowa . . .			126 600	—
d) Domy burs:				
Wartość początkowa i końcowa . . .			453.000	—
e) Urządzenie biur Zarządu Gł.:				
Wartość początkowa			20.448	52
Wartość sprzedanych części ruchomości .			16	66
Wartość końcowa			20.431	86
f) Urządzenie szkół i zbiory naukowe:				
Wartość początkowa			150.718	49
Dokupione urządzenie szkół			1.844	11
„ zbiory naukowe			7.404	51
Wartość końcowa			159.967	11
g) Urządzenie domów ludowych, burs, czytelń, ochronek i t. p.:				
Wartość początkowa i końcowa . . .			29.401	12
h) Książki w czytelniach:				
Wartość początkowa i końcowa . . .			167.886	72

*) Patrz wykaz lokacyi na str. XV.

	Koron	hal.	Koron	hal.
i) Ciężary hipoteczne Kół i Związków okręg.:				
Stan początkowy i końcowy			327.199	38
j) Fundusz na amortyzacyę nieruchomości i ruchomości:				
Stan początkowy			620.887	02
Amortyzacya za 1916 r.			39.426	01
Stan końcowy			660.313	03
k) Majątek Towarzystwa w nieruchomościach i ruchomościach:				
Wartość początkowa	1.245.900	62		
Dokupione nieruchomości i ruchomości .	21.075	50	1.266.976	12
Sprzedane ruchomości	16	66		
Amortyzacya za 1916 rok	39.426	01	39.442	67
Wartość końcowa			1.227.533	45
3. Rk. Funduszu bieżącego				
Gotówka.				
Saldo przeniesione z 1915 r.	2.150	28		
Dochody kasowe	704.618	82	706.769	10
Rozchody kasowe			706.075	91
Saldo przeniesione na 1917 r. . . .			693	19
Fundusze.				
a) Fundusz Daru Grunwaldzkiego:				
Stan początkowy (Kraków)	79.611	64		
Stan początkowy (Lwów)	148.484	18		
Dary otrzymane (Kraków)	4.002	24		
Odsetki pobrane (Kraków)	2.773	42		
Dary otrzymane (Lwów)	18.303	12		
Odsetki pobrane (Lwów)	7.875	98		
Zwroty wypłaconych ryczałtów (Lwów) .	793	20	261.843	78
Subwencya na budowę szkoły w Mar. Górach	15.000	—		
Upłata budowy Seminaryum w Białej . .	6.385	99		
„ „ Szkoły w Przywozie . .	184	60		
„ ceny kupna budynku szkoły żeń. w Białej	1.319	68		
Subwencya na utrzymanie 95 szkół i zakupno środków naukowych dla szkół we wschodniej części kraju	37.459	82		
Koszta administracyjne (Lwów) . . .	720	08	61.070	17
Stan końcowy funduszu Daru Grunwaldzkiego			200.773	61
Lokacya funduszu Daru Grunwaldzkiego.				
1) Depozyt w filii Banku krajowego w Krakowie: Wartość początkowa i końcowa . . .			62.497	03

	Koron	hal.	Koron	hal.
2) Pożyczka dla szkół w powiecie bialskim:				
Wartość początkowa	3.006	50		
Upłacono	2.006	50		
Wartość końcowa	1.000	—	1.000	—
3) Wierzytelności u Kół T. S. L.:				
Wartość początkowa	14.108	11		
Spłata całkowita	14.108	11		
Wartość końcowa	—	—	—	—
4) Depozyt w Sekcyi wschodniej Zarz. Gł.:				
Wartość początkowa	148.484	18		
Podjęto (per saldo)	11.207	60		
Wartość końcowa	137.276	58	137.276	58
Wartość końcowa lokacyi funduszu Daru Grunwaldzkiego *)			200.773	61
b) Fundusz im. Fr. Preisendanza.				
Stan początkowy i końcowy			10.052	10
Lokacya funduszu im. Fr. Preisendanza.				
Wartość początkowa i końcowa 1) . . .			10.052	10
c) Fundusz burs im. A. Potockiego. **)				
Stan początkowy i końcowy			91.060	94
Lokacya funduszu im. A. Potockiego. **)				
Wartość początkowa i końcowa . . .			91.060	94
d) Fundusz na kupno gruntów pod budowę szkół dla mniejszości polskich na kresach wschodnich.				
Stan początkowy	18.384	84		
Dary otrzymane	2.700	50		
Odsetki pobrane	1.436	88		
Subwencye Zarządu Głównego T. S. L. .	20.000	—	42.522	22
Wydano na zakupno książek			138	47
Stan końcowy			42.383	75
Lokacya powyższego funduszu. 1)				
Wartość początkowa			18.384	84
Ulokowano dodatkowo (per saldo) . .			23.998	91
Wartość końcowa			42.383	75
e) Fundusz im. Klipunowskiego.				
Stan początkowy i końcowy			2.000	—
Lokacya funduszu im. Klipunowskiego.				
Wartość początkowa i końcowa . . .			2.000	—
f) Fundusz im. Karola Butkowskiego. **)				
Stan początkowy i końcowy			2.979	86

*) Patrz wykaz lokacyi na str. XVIII.

**) Z powodu braku sprawozdania w dniu zamknięcia rachunków podano stan z 31 grudnia 1915 r.
Stan końcowy 31/12 1916. Funduszu Potockiego (zestawienie na str. XXXI) . . K. 96531.48
Stan końcowy 31/12 1916. Funduszu Butkowskiego („ „ „ „) . . „ 3185.49

1) Patrz wykaz lokacyi na str. XV.

	Koron	hal.	Koron	hal.
Lokacya funduszu im. K. Butkowskiego.)**				
Wartość początkowa i końcowa . . .			2.979	86
g) Fundusz im. Weydlicha.				
Stan początkowy	2.883	46		
Odsetki pobrane	127	07	3.010	53
Wydano na zakupno książek			510	61
Stan końcowy			2.499	92
Lokacya funduszu im. Weydlicha.*)				
Wartość początkowa			2.883	46
Podjęto (per saldo)			383	54
Wartość końcowa			2.499	92
h) Fundusz Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń w Krakowie.				
Stan początkowy	22.118	56		
Odsetki pobrane	1.000	18	23.118	74
Subwencye na utrzymanie szkół we wschodniej części kraju			1.140	30
Stan końcowy			21.978	44
Lokacya powyższego funduszu. *)				
Wartość początkowa			22.118	56
Podjęto (per saldo)			140	12
Wartość końcowa			21.978	44
i) Fundusz im. Sysaka.				
Stan początkowy i końcowy			1.000	—
j) Fundusz im. Zubrzyckiego.				
Stan początkowy i końcowy			12.620	26
k) Fundusz im. Kazimierza Kostkiewicza.				
Stan początkowy i końcowy			5.168	73
l) Fundusz im. Stanisława Wyspiańskiego.				
Stan początkowy i końcowy			1.482	16
m) Fundusz im. Koziebrodzkiej.				
Stan początkowy i końcowy			250	—
n) Fundusz im. ks. Gabryla.				
Stan początkowy i końcowy			59	—
o) Fundusz im. Maryi Konopnickiej.				
Stan początkowy i końcowy			1.205	89
p) Fundusz na szkołę nowego typu.				
Stan początkowy i końcowy			100	—

*) Patrz wykaz lokacyi n str. XV. i XVI.

**) Z powodu braku sprawozdania w dniu zamknięcia rachunków podano stan z 31 grudnia 1915 r. (Zestawienie dodatkowe na str. XXXI).

	Koron	hal.	Koron	hal.
r) Fundusz na ochronkę polską w Bielsku.				
Stan początkowy i końcowy			100	—
s) Fundusz na czytelnię polską w Bełzie.				
Stan początkowy i końcowy			500	—
t) Fundusz na szkoły we wschodniej części kraju.				
Stan początkowy			24.778	40
Czynsze pobrane od władz za wynajęte budynki szkolne T. S. L. w Białej . . .			18.990	—
Stan końcowy			43.768	40
u) Fundusz na dubiosa.				
Stan początkowy	28.878	29		
Dotacya funduszu	19.013	—	47.891	29
Odpisy nieściągalnych wierzytelności . .			2.410	19
Stan końcowy			45.481	10
Wierzytelności i długi.				
Pożyczka z funduszu żelaznego				
Stan początkowy			50.994	66
Dopożyczono			200	—
Stan końcowy			51.194	66
Koła i Związki okręgowe Towarzystwa Szkoły Ludowej.				
Początkowe salda czynne	47.889	87		
Obciążenia Kół w 1916 r.	51.592	02	99.481	89
Uznania Kół w 1916 r.			40.173	19
Końcowe salda czynne			59.308	70
Wierzyciele i dłużnicy.				
Początkowe salda bierne:				
a) Bank kraj., filia Kraków, rk. otw. kred. Nr. 2.	69.310	—		
b) Bank kraj., filia Kraków, rk. otw. kred. Nr. 214.	39.343	—		
c) Akcepta	66.700	—		
d) Długi hipoteczne Zarządu Głównego . .	367.134	88		
e) Różni wierzyciele	43.967	44		
Uznania w 1916 r. na rachunku dłużników i wierzycieli (Pozycye przechodnie) . .	1.341.784	55	1.928.239	87
Początkowe salda czynne:				
a) P. K. O. (Zarząd Główny)	4.377	98		
b) Różni dłużnicy	99.187	21		
Obciążenia w 1916 r. na rachunku wierzycieli i dłużników (Pozycye przechodnie) . .	1.409.677	27	1.513.242	46

	Koron	hal.	Koron	hal.
Końcowe salda bierne:				
a) Bank kraj., filia Kraków, rk. otw. kred. Nr. 2.	68.377	50		
b) „ „ „ „ „ „ „ „ 214	39.088	—		
c) Akcepta	55.800	—		
d) Długi hipoteczne Zarządu Głównego . .	337.134	88		
e) Różni wierzyciele	43.972	77		
Razem końcowe salda bierne . . .	544.373	15		
Końcowe salda czynne:				
a) P. K. O. (Zarząd Główny)	14.259	25		
b) Książeczki Kas Oszczędności	39.500	30		
c) Różni dłużnicy	75.616	19		
Razem końcowe salda czynne . . .	129.375	74		
Zestawienie:				
Końcowe salda bierne	544.373	15		
„ „ czynne	129.375	74	414.997	41
Centralna Składnica.				
a) Książki czytelniane.				
Początkowy zapas książek	14.196	43		
„ stan wierzytelności za książki .	192	07		
Początkowe saldo czynne w P. K. O. (C. S.)	10.338	97		
Kupione książki	19.804	99		
Udział w ogólnych kosztach zarządu . .	4.210	01	48.742	47
Sprzedane książki			3[illegible].230	18
Końcowy zapas książek	10.441	23		
Końcowe wierzytelności za książki . .	1.911	89		
Końcowe saldo czynne w P. K. O. (C. S.) .	159	17	12.512	29
(Biblioteki wojenne wykazano osobno pod tytułem „zasiłki“).				
b) Wydawnictwa dochodowe.				
Sprzedane wydawnictwa	10.422	62		
Pobrany procent od sprzedaży tutek „Promień“	2.966	20		
„ „ „ „ cykoryi (Kolińska fabr.)	5.000	—		
Końcowy zapas wydawnictw	5.364	89	23.753	71
Początkowy zapas wydawnictw . . .	7.223	—		
Koszta produkcyi i nabycia	33	34		
Zwrócone wydawnictwa	4.066	26		
Udział w ogólnych kosztach zarządu . .	1.282	25	12.604	85
Zysk z wydawnictw	3.182	66		
Dochód netto z procentów od sprzedaży .	7.966	26	11.148	86
b) Wypożyczalnia przeźroczy.				
Początkowa wartość inwentarza . . .	7.198	26		
Zakupione klisze	172	36		
Udział w ogólnych kosztach zarządu . .	512	90	7.883	52
Sprzedane klisze i t. p.	13	10		
Zwroty za stłuczone klisze	43	50		

	Koron	hal.	Koron	hal.
Dochód z wypożyczania klisz . . .	375	04		
Końcowa wartość inwentarza po 10% amortyzacyi	6.465	55	6.897	19
Strata na wypożyczalni przeźroczy . .			986	33
Zasiłki.				
Zasiłki udzielone Kołom i innym (per saldo)			6.835	24
Wartość książek wydanych do bibliotek wojennych			14.000	—
Zasiłek dla superarbitrowanych legionistów (z daru narodowego 3 Maja)			10.214	42
Ogółem wynosiły zasiłki			31.049	66
Dary i zapisy.				
Różne dary otrzymane			9.015	95
Zapis śp. Stefana Wolanowskiego . . .			20.000	
Subwencye Rady miasta Krakowa . . .			11.775	—
Ogółem wynosiły dary i zapisy . . .			40 790	95
Dar Narodowy Trzeciego Maja.				
Dochody i składki	74.607	73		
Czysty dochód. z kart illuminacyjnych i odznak 3 Maja	16.572	26	91.179	99
Koszta zbierania	5.919	20		
Udział w ogólnych kosztach zarządu . .	512	90	6.432	10
Czysty dochód z daru 3 Maja			84.747	89
(Zasiłek dla superarbitrowanych legionistów wykazano pod tytułem „zasiłki“):				
Wkładki członków przy Zarządzie Głównym.				
Wkładki członków wspierających i zwyczajnych			471	—
Wkładki członków dożywotnich . . .			40	—
„ „ założycieli . . .			200	—
Ogółem wkładki członków			711	—
Przelano do funduszu żelaznego wkładkę członka założyciela			200	—
Dochód z wkładek na potrzeby bieżące .			511	—
25% wkładek członków od Kół.				
Dochody			621	50
Dom czynszowy w Przywozie.				
Czynsze pobrane			1.058	04
Konserwacya, administracya i podatki . .			685	38
Czysty dochód			372	66

	Koron	hal.	Koron	hal.
Odsetki.				
Odsetki zapłacone			43.962	37
„ pobrane			7.452	12
Przewyżka odsetek wypłaconych . . .			36.510	25
Dotacya funduszu na dubiosa.				
Na odpis nieściągalnych wierzytelności Kół			19.013	—
Dotacya funduszu na zakupno gruntów pod budowę szkół dla mniejszości polskich na kresach wschodnich.				
Subwencya wypłacona na rzecz powyższego funduszu			20.000	—
Ogólne koszta zarządu i organizacyi Towarzystwa.				
Lustracye	1.965	76		
Prenumerata pism	20	—		
Płace fnnkcyonaryuszy	15.116	97		
Ubezpieczenie „	1.117	65		
Kasa chorych „	51	60		
Czynsze	4.575	—		
Opał i światło	655	48		
Księgi, formularze, druki	124	10		
Wydatki kancelaryjne	574	32		
Różne wydatki administracyjne . . .	3.528	84		
Porto, ekspedycya	1.366	85		
Podatki	764	64	29.861	21
Udział szkół oraz przedsiębiorstw Zarządu Głównego w ogólnych kosztach zarządu .			19.340	66
Właściwe koszta zarządu i organizacyjne .			10.520	55
Szkoły T. S. L.				
a) Na kresach zachodnich.				
Konserwacya, adaptacye i t. p. . . .	11.826	88		
Zakupno zbiorów naukowych	7.404	51		
„ urządzenia szkolnego . . .	1.844	11		
Wydatki na utrzymanie szkół	241.731	42		
Częściowa spłata niedoboru szkolnego z lat ubiegłych (raty długów hipotecznych i upłata wierzytelności dostawców)	27.255	65	290.062	57
Dochody na szkoły T. S. L.	263.759	80		
Pokrycie częściowe wydatków z funduszu Daru Grunwaldzkiego:				
Na upłatę budowy Seminaryum w Białej .	6.385	99		
„ „ „ Szkoły w Przywozie .	184	60		
„ „ ceny kupna budynku szkoły żeńskiej w Białej	1.319	68	271.650	07
Niedobór szkół na kresach zachodnich za rok 1916			18.412	50

	Koron	hal.	Koron	hal.
b) Na kresach wschodnich.				
Utrzymanie szkół (na ryczałty szkolne, i t. p.)			49.110	55
Pokrycie częściowe wydatków z funduszu Daru Grunwaldzkiego	37.459	82		
Zwroty wypłaconych ryczałtów . . .	793	20		
Pokrycie częściowe wydatków z funduszu Towarzystwa Wzajemnych Ubezp. . .	1.140	30		
Subwencya	8.000	—	47.393	32
Niedobór szkół na kresach wschodnich za r. 1916			1.717	23
Zestawienie.				
Niedobór szkół na kresach zachodnich . .			18.412	50
„ „ „ „ wschodnich .			1.717	23
Ogólny niedobór szkolny w 1916 r. . .			20.129	73
(Szczegółowy wykaz dochodów i wydatków szkolnych zestawiono osobno)				
Niedobór ogólny.				
Niedobór przeniesiony z lat ubiegłych . .			520.838	64
Częściowe pokrycie niedoboru szkolnego w 1916 r.			27.255	65
Końcowy stan ogólnego niedoboru . .			493.582	99
Nadto wynoszą niepokryte zobowiązania Sekcyi wschodniej Zarządu Głównego na szkoły dla mniejszości polskich około 230.000 Koron.				

WYKAZ LOKACYI FUNDUSZÓW.

	Koron	hal.	Koron	hal.
Wykaz lokacyi funduszu żelazego				
z dniem 31 grudnia 1916 r.			Wartość nominalna	
a) Depozyt w filii Banku kraj. w Krakowie:				
4 1/2 % listy zastaw. gal. Banku krajowego .			200	—
4 % listy zastaw. gal. Banku krajowego .			45.100	—
4 % — 56 l. listy zast. gal. Tow. kred. ziemsk.			20.000	—
4 % listy gal. pożyczki krajowej . . .			1 000	—
4 % obligacye kolejowe Banku krajowego .			16.000	—
4 % obligacye komunalne „ „ .			1.800	—
3 % los austr. Zakładu kred. ziemskiego .			200	—
Akcye Banku ziemskiego w Poznaniu (Mk. 5.000)			5.000	—
Łącznie . . . , ...			89.300	—
b) Dług funduszu bieżącego			51.194	66
Stan lokacyi z dniem 31/12 1916 r. . . .			140.494	66
Wykaz Lokacyi funduszu im. Franciszka Preisendanza.				
z dniem 31 grudnia 1916 r.			Wartość nominalna	
a) Depozyt w filii Banku krajowego w Krakowie.				
4 % listy zast. gal. Tow. kred. ziemsk. Ser. III. Nr. 8.356, 12.127, 17.544			6 000	—
b) Książeczka wkładkowa filii Banku kraj w Krakowie l. 11.606			4.052	10
Stan lokacyi z dniem 31/12 1916 . . .			10.052	10
Wykaz lokacyi funduszu na kupno gruntów pod budowę szkół dla mniejszości polskich na kresach wschodnich.				
z dniem 31 grudnia 1916 r.				
Książeczka Banku krajowego l. 40.738 . .			5.595	17
„ „ „ „ 40.739 . .			5.595	17
„ „ „ „ 43.558 . .			5.165	72
„ „ „ „ 43.557 . .			5.165	72
„ Gal. Ziemsk. Banku kred. l. 1.890			12.781	37
Rk. bieżący w kasie kredytowej l. 945 . .			8.080	60
Stan lokacyi z dniem 31/12 1916 . . .			42.383	75
Wykaz lokacyi funduszu im. Weydlicha.				
z dniem 31 grudnia 1916 r.				
Książeczka Gal. Ziemsk. Banku kred. l. 1.888			2.499	92
Stan Lokacyi z dniem 31/12 1916 . . .			2.499	92

	Koron	hal.	Koron	hal.
Wykaz lokacyi funduszu Towarzystwa Wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie.				
z dniem 31 grudnia 1916.				
Księżeczka Tow. Wzaj. Kred. Nr. 11 889 .			5.596	81
„ „ „ „ „ 11.873 .			5.588	38
„ „ „ „ „ 11.864 .			4.935	56
Rk. bieżący w kasie kredytowej . . .			5.857	69
Stan lokacyi z dniem 31/12 1916 . . .			21.978	44

Wykaz lokacyi funduszu im. A. Potockiego, im. K. Butkowskiego, im. K. Czerniewicza i Stypendyum im. Dra Ernesta Adama, znajduje się na str. XXXI. Lokacyę funduszu Daru Grundwaldzkiego podano na str. XVIII.

Rachunek funduszu Daru Grunwaldzkiego

za czas od 1. maja 1909 do 31. grudnia 1916.

I. Wpłaty na podstawie deklaracyi, jednoraz. datki oraz narosłe odsetki:

	Miejsce poboru		
	Lwów	Kraków	Łącznie
Rok 1909	K 105625·90	K 53002·94	K 158628·84
„ 1910	„ 158027·72	„ 175915·98	„ 333943·70
„ 1911	„ 82594·56	„ 99088·56	„ 181683·12
„ 1912	„ 116026·89	„ 92118·08	„ 208144·97
„ 1913	„ 81306·64	„ 58102·14	„ 139408·78
„ 1914	„ 68297·78	„ 45963·86	„ 114261·64
„ 1915	„ 9832·09	„ 15229·75	„ 25061·84
„ 1916	„ 26179·10	„ 6775·66	„ 32954·76
Razem	K 647890·68[1])	K 546196·97	K 1194087·65
Koszta odezw, druków, portorya, księgi, przypomnienia rat, płaca funkcyonaryusza i t. p. za rok 1909—1916 . .	K 10676·73	K 10953·66	K 21630·39
Pozostaje	K 637213·95	K 535243·31	K 1172457·26

II. Wydatki na obronę kresów w myśl intencyi ofiarodawców:

	Lwów	Kraków	Łącznie
Rok 1909	K 95382·32	K 168741·96	K 392808·96
„ 1910		„ 128684·68	
„ 1911			
„ 1912	„ 148346·71	„ 90546·55	„ 238893·26
„ 1913	„ 94105·95	„ 92154·84	„ 186260·79
„ 1914	„ 31761·90	„ 44643·79	„ 76405·69
„ 1915	„ 13672·81	„ 5169·75	„ 18842·56
„ 1916	„ 36666·62	„ 22890·27	„ 59556·89
Razem	K 419936·31	K 552831·84	K 972768·15

Zestawienie.

Suma wpływów netto (po potrąceniu kosztów zbierania) . .	K 1172457·26
Nadto różnica kursu efektów (Lwów)	„ 1084·50
Razem . .	K 1173541·76
Wydano na obronę kresów	„ 972768·15
Stan funduszu w dniu 31/XII. 1916	K 200773·61

---

[1]) Kwota powyższa obejmuje kwotę K 601839·04 wpłaconą według deklaracyi, oraz kwotę K 47431·60 z tytułu dopisanych odsetek, umniejszoną o K 1379·96 jako wypłacone odsetki od pożyczek.

III. Podział funduszu:

Ogółem wynosiły wpływy (po potrąceniu kosztów zbierania)	K	1173541·76
Przeznaczono na obronę kresów:		
a) wschodnich	K	557212·89
b) zachodnich	„	616328·87
Razem jak wyżej	K	1173541·76

IV. Stan funduszu na obronę kresów wschodnich:

Przeznaczono na kresy wschodnie jak wyżej	K	557212 89
Wydano rzeczywiście	„	419936·31
Stan funduszu w dniu 31/XII. 1916 r.	K	137276·58

V. Stan funduszu na obronę kresów zachodnich:

Przeznaczono na kresy zachodnie jak wyżej	K	616328·87
Wydano rzeczywiście	„	552831·84
Stan funduszu w dniu 31/XII. 1916 r.	K	63497·03

VI. Lokacya funduszu na kresy wschodnie:

Efekta i gotówka.

1) 4½% listy zastawne Gal. Ziemskiego Banku kredytowego i. w.	K	125700·—
2) 1 Akcya Akcyjnego Banku Związkowego l. 3181 i. w.	„	400·—
3) 4% list zastawny Banku krajowego ser. I. l. 7469 i. w.	„	100·—
4) 4% obligacya miasta Lwowa ser. A. l. 35 i. w.	„	100·—
5) Książeczka wkładkowa Spółki oszcz. i poż. w Kulparkowie l. 177	„	1088·31
6) Książeczka wkładkowa Galic. Kasy Oszczędn. l. 140072	„	613·48
7) 3 akcye Tow. Akc. „Bank Ziemski“ Poznań i. w. M. 3000	„	3000·—
8) Konto 98987 w Pocztowej Kasie Oszczędności	„	348·79
9) Rk bieżący w Gal. Ziemskim Banku kredytowym	„	5926·—
Stan lokacyi równy stanowi funduszu jak wyżej	K	137276·58

VII. Lokacya funduszu na kresy zachodnie:

Efekta i gotówka.

1) 4% pożyczka szkolna gal. i. w.	K	28000·—
2) 4½% listy zastawne Gal. Banku kraj. i. w.	„	5000·—
3) 4% „ „ „ „ „ „	„	3000·—
4) 4%-56 l. listy Gal. Tow. Kred. Ziemskiego i. w.	„	200·—
5) 4% obligacye komunalne i. w.	„	14000·—
6) Akcye Banku Ziemskiego w Poznaniu i. w. M. 3000	„	3000·—
7) 4% pożyczka miasta Krakowa i. w.	„	10200·—
8) 5% list zastawny Tow. kred. m. Lublina (i. w. Rbl. 1000)	„	2500·—
9) Pożyczka dla gmin w pow. bialskim na budowę szkół polsk.	„	1000·—
Razem	K	66900·—
Różnica na kursie	„	3402·97
Stan lokacyi równy stanowi funduszu jak wyżej	K	63497·03

VIII. Wykaz szczegółowy wydatków na obronę kresów zachodnich:

1)	Kupno budynku szkolnego w Jaworzu średniem (Śląsk) .	K	7997·30
2)	Koszta budowy Seminaryum naucz. w Białej (Galicya) .	„	242123·04
3)	Kupno parceli pod szkołę wydź. w Mor. Ostrawie (Morawy)	„	10603·15
4)	Koszta budowy szkoły polskiej w Przywozie (Morawy) .	„	72487·10
5)	Kupno budynku szkolnego w Radwanicach (Śląsk) . .	„	19722·45
6)	Koszta budowy gimnazyum w Orłowej (Śląsk) . . .	„	104580·82
7)	Kołu I. TSL. w Krakowie na koszta budowy szkoły polskiej w Maryańskich Górach (Morawy)	„	27400·—
8)	Urządzenie wewnętrzne szkoły polsk. w Przywozie (Morawy)	„	447·43
9)	Urządzenie wewnętrzne Semin. naucz. w Białej (Galicya) .	„	16713·52
10)	Urządzenie wewnętrzne Gimnazyum w Orłowej (Śląsk) .	„	6793·56
11)	Kupno budynku dla szkoły żeńskiej w Białej (Galicya) .	„	45963·47
	Razem jak wyżej .	K	552831·84

IX. Wykaz wydatków na obronę kresów wschodnich:

1)	Nieruchomości	K	166088·85
2)	Urządzenie szkół	„	26219·20
3)	Utrzymanie szkół (ryczałty)	„	183454·88
4)	Środki naukowe	„	7506·76
5)	Utrzymanie szkół i zakupno środków naukowych w 1916 r. (po potrąceniu zwrotów)	„	36666·62
	Razem jak wyżej .	K	419936·31

Zestawienie szczegółowe
dochodów i wydatków szkolnych w 1916 r.

Gimnazyum realne męskie w Białej.

Dochody.

	Kor.	h.
Subwencya Ministerstwa Oświaty	20000	—
Opłaty szkolne	14338	—
Taksy wstępne	1418	40
Drobne czynsze [1])	845	24
Różne dary	2061	67
	38663	31

Wydatki.

Konserwacya budynku i adaptacye	483	64
Zbiory naukowe	2594	61
Inwentarz	122	20
Płace grona nauczycielskiego	23093	16
Opał i światło	2833	79
Koszta przeniesienia i t. p.	995	41
Obsługa	2150	—
Zapomogi	200	—
Wydatki administracyjne	1057	08
Raty hipoteczne	6645	94
	40175	83

Zestawienie.

Wydatki	40175	83
Dochody	38663	31
Niedobór	1512	52

Seminaryum naucz. męskie w Białej wraz z 4 kl. szk. posp. i 3 kl. szkołą wydz. męską, jako szkołą ćwiczeń.

Dochody.

Subwencye	17750	—
Opłaty szkolne	934	22
Na stypendya dla uczniów	7070	—
Pokrycie z Daru grunwaldzkiego wydatków na bud. szk.	6385	99
Drobne czynsze	173	59
Drobne dary	50	—
	32363	80

[1]) Czynsze płacone przez władze, zajmujące budynki, uwidoczniono na str. XXIX.

Wydatki.

	Kor.	h.
Konserwacya budynku i adaptacye	6385	99
Zbiory naukowe	1393	18
Inwentarz	569	62
Płace grona naucz.	16328	78
Koszta przeniesienia i t. p.	500	—
Stypendya	6300	—
Opał i światło	3966	60
Obsługa	1325	—
Zapomogi uczniom	219	—
Kurs analfabetów	116	—
Kurs wakacyjny	220	40
Ogród szkolny	54	19
Wydatki administracyjne	2386	84
Raty hipoteczne w kwocie K 44847·83 zapłacono z bieżących funduszów.		
	39765	60

Zestawienie.

Wydatki	39765	60
Dochody	32363	80
Niedobór	7401	80

Seminaryum naucz. żeńskie im. Fr. Preisendanza w Krakowie.

Dochody.

Opłaty szkolne	21932	—
Taksy wstępne	992	—
Drobne dochody	26	14
	22950	14

Wydatki.

Zbiory naukowe	14	90
Inwentarz	50	—
Płace grona naucz.	19668	—
Czynsze	5182	—
Wydatki administracyjne	1270	64
	26185	54

Zestawienie.

Wydatki	26185	54
Dochody	22950	14
Niedobór	3235	40

Gimnazyum realne męskie im. J. Słowackiego w Orłowej

(utrzymywane po połowie przez TSL. i Macierz szkolną w Cieszynie).

Dochody.

Subwencye Śląskiego Wydziału Krajowego	5980	—
Taksy wstępne	710	—
Czesne	6243	50
Drobne dary	162	76
Ryczałt z 1915 r.	491	62
	13587	88

Wydatki.

	Kor.	h.
Konserwacya budynku i adaptacye	2098	77
Zbiory naukowe (połowa)	1651	70
Inwentarz „	8	90
Płace grona naucz. „	12171	78
Stypendya „	543	40
Opał i światło „	655	29
Czynsze „	225	—
Wydatki administrac. „	1757	01
Zaległe raty przedsiębiorców budowy	1972	40
Raty hipoteczne	482	75
	21567	—

Zestawienie.

Wydatki	21567	—
Dochody	13587	88
Niedobór	7979	12

Żeńska 3-kl. szkoła wydziałowa im. Król. Jadwigi w Białej, połączona z 4 kl. szkołą pospolitą żeńską.

Dochody.

Pokrycie z Daru grunwaldzkiego wydatków na bud. szk.	1319	68
Opłaty szkolne	913	63
Taksy wstępne	85	60
Dary na żywienie dzieci szk.	72	60
	2391	51

Wydatki.

Konserwacya budynku i adaptacye	1319	68
Zbiory naukowe	1176	48
Inwentarz	41	—
Płace grona naucz.	9869	—
Opał i światło	763	90
Koszta przeniesienia	180	—
Obsługa	770	—
Czynsze	3849	92
Kurs wakacyjny	330	—
Kurs kroju	995	-
Ogród szkolny	45	72
Wydatki administracyjne	912	82
Raty hipoteczne	9578	27
	29831	79

Zestawienie.

Wydatki	29831	79
Dochody	2391	51
Niedobór	27440	28

Męska i żeńska 3-kl. szkoła wydział. im. M. Konopnickiej w Mor. Ostrawie, połączona z 5 kl. szkołą pospol. mieszaną i ochronką.

Dochody.

	Kor.	h.
Subwencye	12745	40
Czesne	2972	22
Drobne dary	353	80
„ dochody	40	—
„ czynsze	75	—
Pomoc szkolna	146	54
	16332	96

Wydatki

Zbiory naukowe	165	27
Inwentarz	247	57
Płace grona naucz.	17185	71
Opał i światło	594	73
Koszta przeniesienia i t. p.	1070	—
Obsługa	1146	67
Czynsze	13792	20
Kurs kwieciarstwa	117	70
„ wakacyjny	522	35
Wydatki administracyjne	1029	97
Ognisko terminatorów	281	40
Pomoc szkolna	765	17
Pożyczka na obuwie dzieci	500	—
Zwrot pożyczki fundusz. gwiazdk.	620	—
	38038	74

Zestawienie.

Wydatki	38038	74
Dochody	16332	96
Niedobór	21705	78

Męska 3 kl. szkoła wydziałowa w Czechowicach.

(utrzymywana częściowo przez Koło Uniwersyteckie TSL. w Krakowie).

Dochody.

Drobne czynsze	541	44
Z kursu wakacyjnego	139	02
	680	46

Wydatki.

Konserwacya budynku i adaptacye	152	87
Zbiory naukowe	8	—
Inwentarz	90	24
Płace grona naucz.	3405	—
Opał i światło	1274	68
Koszta przeniesienia	160	—
Obsługa	600	—
Czynsze	84	—
Żywienie dzieci szkolnych	120	—
Wydatki administracyjne	157	89
	6052	68

Zestawienie.

Wydatki	6052	68
Dochody	680	46
Niedobór	5372	22

5-kl. szkoła pospolita mieszana im. St. Konarskiego w Leszczynach.

Wydatki.

	Kor.	h.
Konserwacya budynku i adaptacye	539	15
Zbiory naukowe	46	37
Inwentarz	77	90
Płace grona naucz.	4808	—
Opał i światło	446	60
Koszta przeniesienia	120	—
Obsługa	50	—
Żywienie dzieci szkolnych	354	45
Na kaplicę szkolną	200	—
Wydatki administracyjne	317	28
Raty hipoteczne (na podstawie uchwały Sejmu krajowego spłacać ma Wydział krajowy z uchwalonego ryczałtu K 20.000)	—	—
	6959	75
Niedobór	6959	75

5 kl. szkoła pospolita mieszana im. Króla Władysława Jagiełły w Przywozie wraz z ochronką.

Dochody.

Pokrycie z Daru grunwaldzkiego części wydatków na bud. szk.	184	60
Czesne	1367	84
Drobne dochody	287	78
Przelany fundusz Komitetu budowy domu polskiego	589	98
Dary na gwiazdkę	86	51
	2516	71

Wydatki.

Konserwacya budynku i adaptacye	315	—
Zbiory naukowe	27	50
Inwentarz	157	49
Płace grona naucz.	8046	93
Opał i światło	1060	15
Koszta przeniesienia	360	—
Obsługa	50	—
Żywienie dzieci szkolnych	200	—
Ogród szkolny	10	05
Pomoc szkolna	54	96
Wydatki administracyjne	906	45
Raty hipoteczne	2566	86
	13755	39

Zestawienie.

Wydatki	13755	39
Dochody	2516	71
Niedobór	11238	68

2 kl szkoła pospolita mieszana im. A. Mickiewicza w Hermanicach, wraz z ochronką.

Dochody.

Subwencye	1000	—
Czesne	641	09
Drobne dary	40	26
Pomoc szkolna	56	05
	1737	40

Wydatki.

	Kor.	h.
Adaptacye budynku	1	40
Inwentarz	25	40
Płace grona naucz.	2455	68
Opał i światło	337	65
Koszta przeniesienia	240	—
Obsługa	278	—
Czynsze	1043	—
Pomoc szkolna	50	—
Wydatki administracyjne	308	03
Płace naucz. ochronki	340	—
Czynsze ochronki	360	—
	5439	16

Zestawienie.

Wydatki	5439	16
Dochody	1737	40
Niedobór	3701	76

5 kl. szkoła pospolita mieszana w Radwanicach
(utrzymywana w całości przez Koło I. TSL. w Krakowie)

Dochody.

Subwencye	1000	—
Opłaty szkolne	57	60
Taksy wstępne	63	—
Drobne dary	24	08
„ czynsze	15	—
Pomoc szkolna	116	20
Od Koła I. na częściowe pokrycie niedoboru	4167	72
	5443	60

Wydatki.

Konserwacya budynku i adaptacye	227	94
Zbiory naukowe	24	63
Inwentarz	198	10
Płace grona nauczycielskiego	3120	—
Opał i światło	99	56
Obsługa	40	—
Czynsze	650	—
Pomoc szkolna	250	82
Pożyczka na obuwie dla dzieci	500	—
Wydatki administracyjne	332	55
Raty hipoteczne	309	36
	5752	96

Zestawienie.

Wydatki	5752	96
Dochody	5443	60
Niedobór	309	36

6 kl. szkoła posp. mieszana w Maryańskich Górach wraz z ochronką
(utrzymywana w całości przez Koło I. TSL. w Krakowie).

Dochody.	Kor.	h.
Opłaty szkolne	70	—
Drobne dary	27	25
Pomoc szkolna	539	12
Dary na kurs wakacyjny	89	43
Dochod z przedstawień	68	73
Subwencya	100	—
Dary na gwiazdkę dla dzieci	200	—
Dary na żywność dla dzieci	500	—
Od Koła I. na pokrycie niedoboru	7386	70
	8981	23

Wydatki.		
Konserwacya budynku i adaptacye	151	02
Zbiory naukowe	209	72
Inwentarz	146	23
Płace grona naucz	3245	—
Opał i światło	519	29
Koszta przeniesienia	180	—
Obsługa	550	—
Żywienie dzieci szkolnych	150	—
Kurs wakacyjny	1006	79
Pomoc szkolna	869	52
Pożyczka na obuwie dla dzieci	500	—
Pensye ochronki	1026	64
Wydatki administracyjne	427	02
	8981	23

Zestawienie.		
Wydatki	8981	23
Dochody	8981	23
	—	—

2 kl. szkoła pospolita mieszana w Jaworzu średniem
(utrzymywana w całości przez Koło I. TSL. w Krakowie).

Dochody.		
Subwencye	2000	—
Drobne dary	50	—
Od Koła I. na częściowe pokrycie niedoboru	1227	53
	3277	53

Wydatki.		
Konserwacya budynku i adaptacye	151	42
Inwentarz	109	46
Płace grona naucz.	1957	—
Opał i światło	47	20
Koszta przeniesienia	320	52
Zapomogi	200	—
Czynsze	370	—
Na ubrania dzieci szkolnych	100	—
Wydatki administracyjne	21	93
Raty hipoteczne	144	—
	3421	53

Zestawienie.

	Kor.	h.
Wydatki	3421	53
Dochody	3277	53
Niedobór	144	—

Szkoła w Witkowicach

(utrzymywana w całości przez Koło I. TSL. w Krakowie).

Dochody.

Od Koła I. na pokrycie niedoboru	1434	61
	1434	61

Wydatki.

Płace grona naucz.	1281	63
Obsługa	104	—
Ogród szkolny	6	80
Wydatki administracyjne	42	18
	1434	61

Zestawienie.

Wydatki	1434	61
Dochody	1434	61
	—	—

Szkoła przemysłowa uzupełn. w Morawskiej Ostrawie.

Dochody.

Subwencya Rządowa	1040	—
Czesne	16	—
Subwencya Izby handl. Ołomuniec	100	—
	1156	—

Wydatki.

Pensye grona naucz.	1936	68
Obsługa	60	—
Opał i światło	220	30
Wydatki administracyjne	68	69
	2285	67

Zestawienie.

Wydatki	2285	67
Dochody	1156	—
Niedobór	1129	67

Szkoła przemysłowa uzupełn. w Przywozie.

Dochody.

Subwencye	540	—
	540	—

Wydatki.

Zbiory naukowe	92	15
Płace grona naucz.	947	55
Obsługa	20	—
Opał i światło	15	80
	1075	50

Zestawienie.

Wydatki	1075	50
Dochody	540	—
Niedobór	535	50

Różne szkoły na kresach zachodnich.

Dochody.

Różne dochody	1392	93
„ dary	100	—
	1492	93

Wydatki.

Utrzymanie szkół	2730	62
Administracya centralna wszystkich szkół TSL., i różne wydatki ogólne na rzecz szkół, poniesione bezpośrednio przez Zarząd główny TSL.	12822	60
Subwencye dla Kół TSL. na utrzymanie różnych szkół	24200	—
Częściowa spłata niedoboru z lat ubiegłych (ogółem K. 27255·65, z tego wykazane wyżej raty hipoteczne i t. p. K. 21699·58	5556	07
	45309	29

Zestawienie.

Wydatki	45309	29
Dochody	1492	93
Niedobór	43816	36

Szkoły na kresach wschodnich. *)

Dochody.

Pokrycie z Daru grunwaldzkiego:		
wydatków na utrzymanie szkół i zakupno środków naukow.	37459	82
„ „ ryczałty dla szkół	793	20
Pokrycie z funduszu Floryanki wydatków na utrzymanie szkół	1140	30
	39393	32

Wydatki.

Utrzymanie szkół na kresach wschodnich	1717	23
Na zakupno środków naukowych i utrzymanie 95 szkół wsch.	37459	82
Na ryczałty dla szkół wsch.	793	20
Na potrzeby szkół wsch	1140	30
	41110	55

Zestawienie.

Wydatki	41110	55
Dochody	39393	32
Niedobór	1717	·23

*) Wykaz powiatów i szkół wschodnich w ogólnem sprawozdaniu szkolnem.

Współudział szkół w opiece nad zaniedbanemi dziećmi.

Dochody.

K. B. K. Kraków, subwencya	5000	—
	5000	—

Wydatki.

Kursa opieki wakacyjnej	2030	30
	2030	30

Zestawienie.

Dochody	5000	—
Wydatki	2030	30
Nadwyżka	2969	70

Fundusz na szkoły we wschodniej części kraju.

Dochody.

Czynsze pobrane od władz za wynajęte lokale w Gimnazyum w Białej	10860	—
„ „ „ „ „ „ „ „ Szkole żeńskiej .	8130	—
	18990	—

Wydatki.

Cały powyższy dochód przeznaczono na pokrycie wydatków szkół dla mniejszości polskich we wschodniej części kraju wobec braku wpływów na ten cel	18990	—

Subwencya Wydziału krajowego galicyjskiego.

Subwencye otrzymane w r. 1916 do podziału pomiędzy różne szkoły T. S. L.	121100	—

Rekapitulacya.

	Nadwyżka		Niedobór	
Gimnazyum realne męskie w Białej			1512	52
Seminaryum naucz. męskie w Białej			7401	80
Seminaryum naucz. żeńskie w Krakowie			3235	40
Gimnazyum realne męskie w Orłowej			7979	12
Szkoła wydz. żeńska w Białej			27440	28
Szkoła wydz. męsk. i żeńska w Mor. Ostrawie . .			21705	78
Szkoła wydziałowa w Czechowicach			5872	22
Szkoła pospolita w Leszczynach			6959	75
Szkoła pospolita w Przywozie			11238	68
Szkoła pospolita w Hermanicach			3701	76
Szkoła pospolita w Radwanicach			309	36
Szkoła pospolita w Maryańskich Górach	—		—	
Szkoła pospolita w Jaworzu średniem			144	—
Szkoła w Witkowcach	—		—	
Szkoła przemysłowa uzupełn. w Morawskiej Ostrawie .			1129	67
Szkoła przemysłowa uzupełn. w Przywozie . . .			535	50
Różne szkoły na kresach zachodnich			43816	36
Różne szkoły na kresach wschodnich			1717	23
Współudział szkół w opiece nad zaniedbanemi dziećmi	2969	70		
Subwencya Wydziału krajowego galicyjskiego . .	121100	—		
	124069	70	144199	43

Zestawienie ogólne.

Niedobory razem	144199	43
Nadwyżki razem	124069	70
Końcowy niedobór szkolny za 1916 rok *) . .	20129	73

Niedobór ogólny był w 1916 r. znacznie mniejszy niż w ostatnich latach przed wojną dzięki wysoce obywatelskiemu stanowisku Rady Szkolnej Krajowej, która wielu nauczycielom uchodźcom udzieliła płatnych urlopów, celem umożliwienia im objęcia pracy w szkołach TSL. Wskutek tego wydatki Towarzystwa na płace nauczycielskie były stosunkowo niezbyt wielkie.

*) **UWAGA:** W Rachunku wyniku obrotów funduszu bieżącego za 1916 r. (str. IV. i V.) wykazano po stronie wydatków szkolnych ogółem K. 339173·12
zaś po stronie dochodów . . . . . „ 319043·39

Niedobór szkolny za 1916 r. jak wyżej . . . K. 20129·73

Wykaz funduszów Zarządu Głównego administrowanych przez Związek Okręgowy T. S. L. we Lwowie.

A) Fundusz burs polskich im. śp. Andrzeja Potockiego.

Stan początkowy w dn. 1 stycznia 1916 r.	K	91060·94
Wpływy w 1916 r.	„	533·17
Odsetki i kupony	„	4937·37
Stan końcowy w dn. 31 grudnia 1916 r.	K	96531·48

Lokacya powyższego funduszu:

8 sztuk $4^1/_2$ % list. zast. Gal. ziem. Banku Kredyt. we Lwowie. Ser. D. Nra $^{37}/_{40}$, $^{1728}/_{1731}$ po koron 2000	K	16·000—
7 sztuk $4^1/_2$ % list. zast. Gal. ziem. Banku Kredyt. we Lwowie Ser. E. Nra $^{78}/_{80}$, $^{401}/_{404}$ po koron 10000	„	70000·—
4 akcye Gal. ziem. Banku Kredyt. we Lwowie II. Em. Nra $^{3750}/_{3753}$ po koron 400	„	1600·—
2 akcye c. k. uprz. Zakładu austr. Kredyt. dla handlu i przemysłu Nra $^{224736}/_{224737}$ po koron 320	„	640·—
Książeczka Banku Krajowego Nr. 41016	„	3056·86
„ wkładkowa Gal. ziem. Banku Kred. we Lwowie Nr. 1879	„	4690·56
Książeczka wkładkowa Gal. Kasy Oszczędności we Lwowie Nr. 39850	„	544·06
Stan lokacyi w dn. 31 grudnia 1916 r.	K	96531·48

B) Fundusz im. śp. Karola Butkowskiego:

Stan początkowy w dn. 31 stycznia 1916 r.	K	2979·86
Odsetki	„	205·63
Stan końcowy w dn. 31 grudnia 1916 r.	K	3185·49

Lokacya powyższego funduszu:

Rachunek bieżący w Kasie Kredytowej we Lwowie	K	3185.49
Stan lokacyi w dn. 31 grudnia 1916 r.	K	3185·49

C) Fundusz im. śp. K. Czerniewicza:

Stan początkowy w dn. 31 stycznia 1916 r.	K	6651·70
Odsetki	„	302·66
Stan końcowy w dn. 31 grudnia 1916 r.	K	6954·36

Lokacya powyższego funduszu:

Książeczka Gal. ziem. Banku Kredyt. we Lwowie Nr. 1877 . .	K	6954·36
Stan lokacyi w dn. 31 grudnia 1916 r.	K	6954·36

D) Fundusz stypendyum im. Dra Ernesta Adama:

Dochody w 1916 roku	K	339·27
Stan końcowy w dn. 31 grudnia 1916 r.	„	339·27

Lokacya powyższego funduszu:

Rachunek bieżący w Gal. ziem. Banku Kredyt. we Lwowie . .	K	328·75
Książeczka wkładkowa Kasy Kredytowej Nr. 609	„	10·52
Stan lokacyi w dn. 31 grudnia 1916 r.	K	339·27